

Ref KB

Vad kostar begravningar - vem betalar?

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2014

National Library
of Sweden

SUU

1990 : 82

Ref KB

Vad kostar begravningar - vem betalar?

Betänkande av begravningskostnadsutredningen

SOU
1990 : 82

Statens offentliga utredningar

1990:82

Civildepartementet

Vad kostar begravningar - vem betalar?

Betänkande av
begravningskostnadsutredningen
Stockholm 1990

SOU och Ds kan köpas från Allmänna Förlaget, som också på uppdrag av regeringskansliets förvaltningskontor ombesörjer remissutsändningar av dessa publikationer.

Adress: Allmänna Förlaget
Kundtjänst
106 47 Stockholm
Tel 08/739 96 30
Telefax: 08/739 95 48

Publikationerna kan också köpas i Informationsbokhandeln, Malmtorgsgatan 5, Stockholm.

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1990

ISBN 91-38-10649-3
ISSN 0375-250X

Till Statsrådet Wallström

Genom beslut den 21 januari 1989 bemyndigade regeringen det statsråd som har till uppgift att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att kartlägga de kostnader som uppkommer i samband med begravning och undersöka om det föreligger behov av stöd för sådana kostnader genom ett ökat samhällsansvar.

Med stöd härav förordnades f.d. departementsrådet Ingvar Hjelmqvist att vara särskild utredare fr.o.m den 1 februari 1989. Efter att denna på egen begäran entledigats från uppdraget fr.o.m. den 6 oktober 1989 förordnades f.d. generaldirektören Gunnar Gustafsson att vara särskild utredare fr.o.m. samma dag.

Till experter i utredningen har förordnats utredare Lennart Lundgren, statens pris- och konkurrensverk, revisor Lars Sammils, Svenska Kommunförbundet och byråchef Ursula Wallberg, konsumentverket fr.o.m. den 7 mars 1989, samt f.d. byråchef Einar Edvardsson, Pensionärernas Riksorganisation, och direktör Bengt Erman, Svenska kyrkans förvaltningsnämnd fr.o.m. den 25 januari 1990.

Till sekreterare i utredningen förordnades organisationsdirektör Birger Jensen, statskontoret fr.o.m. den 1 juni 1989. Därutöver förordnades experten Lennart Lundgren att även vara biträdande sekreterare med tjänstgöring på halvtid i utredningen fr.o.m. den 1 oktober 1989.

Utredningen, som har arbetat under benämningen begravningskostnadsutredningen, överlämnar härmed betänkandet (SOU 1990:82) Vad kostar begravningar - vem betalar?

Utredningsuppdraget är härmed slutfört.

Stockholm i september 1990

Gunnar Gustafsson

/Birger Jensen

Lennart Lundgren

Till expert i utredningen har förordats utredare Lennart Lundgren, statens polis- och konkurrensverk, revisor Lars Sämälä, Svenska Kommunförbundet och byråchef Bertil Wahlberg, Konkurrensverket fr.o.m. den 7 mars 1990 samt f.d. byråchef Erik Yvareason, Penningstransportorganisation, och direktör Bengt Eriksson, Svenska kyrkans förvaltningsråd fr.o.m. den 15 januari 1990.

Till sekreterare i utredningen förordades organisationsdirektör Birger Jensen, statskontoret fr.o.m. den 1 juni 1990. Däröver förordades experten Lennart Lundgren till även vara biträdande sekreterare med tjänstgöring på halvtid i utredningen fr.o.m. den 1 oktober 1990.

Utredningen, som har arbetat under benämningen pedagogiska arbetsutredningen, överlämnar härmed beträknad rapport (SOU 1990:82) vad gäller pedagogiska - som beträffar

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>Sammanfattning</u>	5
0 <u>Utredningsuppdraget</u>	7
1. <u>Begravningsverksamhet och begravningsväsende</u>	9
1.1 Begravning	9
1.2 Befolkning och dödlighet	11
1.3 Verksamhet genom det allmänna	13
1.3.1 Ansvar och uppgifter	13
1.3.2 Organisation och verksamhet	17
Förvaltningsenheter	18
Allmänna begravningsplatser	19
Minneslundar	19
Gravsättning i olika former	19
Eldbegängelse	20
Gravrätt	21
Gravöppning	22
Transporter	22
Jordfästning	23
Begravning hos andra trossamfund	24
Borgerlig begravning	26
Sammanfattning	27
1.3.3 Kostnader och finansiering	28
1.4 Verksamhet genom enskilda	33
1.4.1 Begravningsentreprenörer	34
1.4.2 Kistfabrikanter	36
1.4.3 Gravvårdsföretag	39
1.4.4 Anhöriga m.fl.	40
1.4.5 Bårhusväsende och transporter av avlidna	42
2 <u>Enskildas begravningskostnader</u>	45
2.1 Begravnings tjänsterna	45
2.2 Tjänster från det allmänna	47
2.2.1 Avgifter för församlingsbor	48
2.2.2 Avgifter för icke församlingsbor	50
2.2.3 Begravningsclearing	53

2.3	Tjänster genom begravningsentreprenörer	57
3	<u>Begravningshjälp</u>	68
3.1	Försäkringsskydd och motsvarande	68
	Tjänstegrupplivförsäkringar	68
	Lagar om arbetsskadeförsäkring och	
	statligt personskadeskydd	69
	Trygghetsförsäkring för arbetsskada	70
	Frivilliga grupplivförsäkringar	71
	Individuella försäkringar m.m.	71
	Fördelning av begravningshjälp i befolkningen	72
3.2	Bidrag enligt socialtjänstlagen	75
3.3	Allmän begravningshjälp i Danmark, Finland	
	och Norge	80
4	<u>Överväganden</u>	81
4.1	Utgångspunkter	81
4.1.1	Enskildas begravningskostnader	81
4.1.2	Begravningshjälp	84
	Försäkringsskydd och motsvarande	84
	Bidrag enligt socialtjänstlagen	85
4.2	Möjligheter att begränsa enskildas begravnings-	
	kostnader	86
4.3	Begravningsclearing	90
4.4	Behov av begravningshjälp	92
Bilagor		
1.	Kommittédirektiv (Dir. 1989:1)	96
2.	Tabeller över befolkning, dödsfall m.m.	102
3.	Begravningsverksamhet i svenska kyrkan och Stöck-	
	holms kommun (enkätundersökning)	106

SAMMANFATTNING

Utredningen har haft till syfte att ge en samlad bild av de kostnader som förekommer för olika typer av tjänster i samband med begravning, och att kartlägga behovet av ett samhällsstöd till enskilda för sådana kostnader.

I huvudavsnitt 1 i betänkandet lämnas ingående redogörelser för verksamhet, tjänster och kostnader som förekommer i samband med begravningar. Det gäller såväl hos det allmänna genom svenska kyrkan, som hos enskilda genom främst begravningsentreprenörer, kistfabrikanter och gravvårdsföretag.

I huvudavsnitt 2 behandlas särskilt enskildas kostnader i samband med begravningar.

I huvudavsnitt 3 redogörs för de olika former av begravningshjälp till enskilda som utgår genom skilda försäkringar och i viss mån enligt lag. Vidare berörs förekommande allmän begravningshjälp i Danmark och Norge.

I huvudavsnitt 4 anförs vissa övervägande. Inledningsvis anges där några utgångspunkter, som utgör en kort sammanfattning av vad som har redovisats i de tre föregående huvudavsnitten. (För denna sammanfattning hänvisas till avsnitt 4.1.)

Därefter behandlas möjligheterna att minska enskildas begravningskostnader. Möjligheterna är dock relativt begränsade.

Det pekas dock i sammanhanget på att en öppen redovisning av begravningsentreprenörernas arvoden och ersättningar är att föredra och bör eftersträvas i stället för den vanligen tillämpade ordningen med att en del av arvodet

tas ut som en del av det pålägg på ca 100 procent som görs på priset för kista.

Vidare framhålls att det är synnerligen angeläget att systemet med s.k. begravningsclearing snarast kommer till allmän, enhetlig och rikstäckande tillämpning i hela landet. Systemet innebär att de avgifter som belastar enskilda vid begravning av en icke församlingsbo betalas av den avlidnes hemförsamling. 1990 års kyrkomöte har beslutat begära lagstiftning som innebär skyldighet för pastorat och samfälligheter att tillämpa begravningsclearing. Mot bakgrund härav och av att den frivilliga anslutningen ökat kraftigt under de senaste åren förutsetts att den frivilliga anslutningen fortsätter i hög takt oavsett hur frågan om lagstiftning utvecklas.

Slutligen anføres några synpunkter på frågan om någon form av allmän begravningshjälp till enskilda. Om en sådan skulle införas bör det ske i form av ett ekonomiskt stöd genom den allmänna försäkringen och finansieras med arbetsgivaravgift.

I anslutning härtill framhålls att i den mån som pastorat, samfälligheter och borgerliga kommuner tar ut avgifter för de för församlingsbor vanligen kostnadsfria och huvudsakligen genom skattemedel bekostade - tjänsterna beträffande gravrätt, gravöppning, kremering m.m. bör de avskaffa dessa.

Om begravningshjälp skulle utgå genom den allmänna försäkringen borde det röra sig om ett belopp på ca 6 000 kr. per dödsfall. För närvarande skulle det innebära årliga utbetalningar av 570 milj. kr. För att finansiera detta med arbetsgivaravgift skulle behövas en sådan på ca 0,1 procent på avgiftsunderlaget. Storleken på begravningshjälpen skulle lämpligen kunna uttryckas som en viss andel av ett basbelopp. Det angivna beloppet 6 000 kr för begravningshjälpen skulle avrundat motsvara 20 procent av ett basbelopp.

0. UTREDNINGSUPPDRAGET

Regeringen beslutade den 21 januari 1989 om direktiv till en utredning med uppgift att kartlägga de kostnader som uppkommer i samband med begravning och undersöka om det föreligger ett behov av stöd till enskilda för sådana kostnader genom ett ökat samhällsansvar. Enligt beslutet bemyndigades det statsråd som hade till uppgift att föredra ärenden om begravningsväsendet att tillkalla en särskild utredare för uppdraget.

Direktiven återges i bilaga 1.

För kartläggning av de tjänster i samband med begravningar som genom svenska kyrkan tillhandahålls av det allmänna, och enskildas kostnader härför, har utredningen företagit en skriftlig enkätundersökning hos ett urval av de pastorat och andra kyrkliga samfälligheter som förvaltar allmänna begravningsplatser.

För kartläggning av de tjänster vid begravningar som tillhandahålls genom enskilda företag och härmed förenade kostnader har utredningen haft upprepade kontakter med huvudsakligen Sveriges Begravningsentreprenörers Förbund (SBF) och Begravningsföreningen Fonus, vilka välvilligt ställt uppgifter och synpunkter till förfogande.

För att inhämta uppgifter och synpunkter har utredningen vidare besökt kyrkogårdsförvaltningarna i Sundbyberg och Växjö samt en av kistfabrikanterna i landet - Rydén i Nybro AB. Utredningen har också besökt sjukhuset i Uddevalla för att informera sig om en där pågående försöksverksamhet med tillhandahållande av en kista till lägre kostnad genom sjukhuset.

På grundval av kartläggningarna av tjänster och kostnader samt tillgängliga uppgifter och uppskattningar om den begravningshjälp som lämnas genom försäkringar m.m. har jag avslutningsvis anført några överbägganden om förutsättningar och möjligheter att begränsa enskildas begravningskostnader samt att lämna viss allmän begravningshjälp till enskilda.

1. BEGRAVNINGSVERKSAMHET OCH BEGRAVNINGSVÄSENDE

1.1 Begravning

Begravning är i vid betydelse ett sammanhållande begrepp för de förfaranden som syftar till att med eller utan religiösa eller andra ceremonier, jordfästning, föra stoften efter avlidna till gravsättning. De åtgärder som ingår i förfarandena ankommer på och handhas i varierande omfattning av det allmänna genom svenska kyrkan, av svenska kyrkan som trossamfund och andra trossamfund, de avlidnas anhöriga eller annars närstående och olika tjänste- och tillverkningsföretag - huvudsakligen begravningsentreprenörer, kistfabrikanter och gravvårdsföretag.

Det allmänna genom svenska kyrkan har ett lagenligt ansvar för att anordna och förvalta begravningsplatser. Under vissa förutsättningar kan dock detta ansvar ankomma på borgerliga kommuner, eller därmed förenade uppgifter handhas av enskilda.

Trossamfunden svarar för de ceremonier som ingår i begravningen av deras medlemmar. För dem som inte tillhör något trossamfund eller inte i övrigt vill tillämpa härför gällande ceremonier finns möjligheten att fritt välja ceremonier inom ramen för s.k. borgerlig begravning eller även helt avstå från särskilda ceremonier utöver de förfaranden som direkt ingår i gravsättningen.

En avlidens anhöriga eller närstående förutsätts ombesörja att begravning kommer till stånd, såvitt möjligt med iakttagande av den avlidnes önskemål härom.

Begravningsentreprenörerna i första hand biträder de anhöriga eller närstående som har att ombesörja begravingar med de härför erforderliga tjänster som de efterfrågar.

De uppgifter i fråga om begravningar som ankommer på det allmänna genom svenska kyrkan hänförs vanligen under den sammanfattande beteckningen begravningsverksamheten. Därutöver förekommer i dessa sammanhang även begreppet begravningsväsendet. I tidigare utredningar inom området har begravningsverksamheten avgränsats till att omfatta de åtgärder som har direkt samband med huvudmannaskapet för de allmänna begravningsplatserna, dvs. anordnande och förvaltning av begravningsplatserna, upplåtelser av gravrätt, kremering och gravsättning. Jordfästningar i form av begravningsgudstjänster och motsvarande ceremonier har inte innefattats i begravningsverksamheten utan hänförts till det vidare begreppet begravningsväsendet, som har ansetts kunna avse även bårhusväsendet och begravningsentreprenörernas verksamhet. 1)

Uppdraget till begravningskostnadsutredningen, som gäller både allmänna och enskilda "tjänster som förekommer i samband med en begravning", innefattar verksamheter inom det vidare begreppet begravningsväsendet. Inom den mera avgränsade begravningsverksamheten gäller det huvudsakligen upplåtelse av gravrätt, kremering och gravsättning och de delar av förvaltningen av begravningsplatser som har direkt samband härmed. Däremot kan det inte anses omfatta sådana uppgifter, som också ingår i förvaltningen av begravningsplatser, och som gäller fortlöpande skötsel av gravplatser. Begravning, i den mening som begreppet får anses omfattas av utredningens uppdrag, innefattar då åtgärder på begravningsplatsen fram till och med anordnande av gravvård (gravsten). 2)

1) Se betänkandena (SOU 1978:3) Stat-kyrka (s.19), (SOU 1981:36) Begravningsverksamheten (s.17), och (SOU 1987:16) Begravningslag (s.47).

2) Här kan nämnas att i socialstyrelsens meddelandeblad nr 35/87 avseende rättsfall om socialbidrag till begravningskostnader anges att gravsten numera kan anses ingå i rätten till bistånd. Under 1986 och 1987 har i kammarrätt avgjorts åtta mål som gäller bistånd till gravsten. I alla målen tillerkändes dödsboet eller enskilda dödsbo-delägare socialbidrag till kostnad för gravsten på belopp mellan 3 000 och 5 296 kr.

Inom det mera omfattande begreppet begravningsväsendet får utredningens uppdrag vidare anses innefatta jordfästning i olika former, samt givetvis begravningsentreprenörernas verksamhet.

1.2 Befolkning och dödlighet

Befolkningen i Sverige uppgick år 1988 till ca 8,5 miljoner personer fördelade på åldrar med ca 1,6 miljoner 0-1 år, ca 5,3 miljoner 18-64 år och ca 1,5 miljoner 65 år och uppåt. Jämfört med förhållandena tio år tidigare innebär detta en förskjutning till de högre åldersgrupperna. År 1979 fanns av befolkningen på ca 8,3 miljoner ca 1,8 miljoner i gruppen 0-17 år, ca 5,2 miljoner i gruppen 18-64 år och ca 1,3 miljoner i gruppen 65 år och uppåt.

Antalet dödsfall var år 1988 96 743. Med vissa variationer mellan enstaka år innebär detta en fortlöpande ökning. År 1979 var antalet 90 978. Av dödsfallen år 1988 inträffade 15 157 i åldrarna 16-64 år och 80 619 i åldrarna 65 år och uppåt.

Enligt prognoser från statistiska centralbyrån ¹⁾ kommer tendenserna för befolkningsutvecklingen och antalet dödsfall att stå sig under de närmaste årtiondena. Särskilt kommer åldersgruppen från 65 år och uppåt att öka kraftigt från år 2000. Från att fram till år 2005 uppgå till ca 1,5 miljoner beräknas den öka till ca 1,6 miljoner år 2010, ca 1,8 miljoner år 2015 och ca 1,9 miljoner år 2025. Det årliga antalet dödsfall beräknas öka från nuvarande ca 96 000 till ca 100 000 under åren 2000-2010, ca 107 000 år 2020 och ca 112 000 år 2025.

1) Med sikte på 2015, *Trender och prognoser, Sveriges officiella statistik, Statistiska centralbyrån, Stockholm 1990.*

I befolkningen år 1988 var drygt 7,9 miljoner svenska medborgare och drygt 0,4 miljoner utländska medborgare. Av de svenska medborgarna tillhörde drygt 0,5 miljoner eller 6,5 procent inte svenska kyrkan. För de utländska medborgarna var motsvarande ca 0,3 miljoner eller 71,0 procent. I den totala befolkningen tillhörde således drygt 0,8 miljoner eller 9,8 procent inte svenska kyrkan. Jämfört med år 1979 innebär detta såväl absolut som relativt en ökning, från inte fullt 0,6 miljoner eller 6,9 procent.

I detta sammanhang kan även nämnas att bland de utländska medborgarna var andelen för åldersgruppen 65 år och uppåt betydligt mindre än i den totala befolkningen, 3,8 procent mot 17,8 procent.

Antalet jordfästningar i svenska kyrkans ordning uppgick år 1988 till 89 226, vilket motsvarade 92,2 procent av antalet dödsfall. Antalet jordfästningar eller motsvarande i annan ordning var 7 517. Andelen jordfästningar i svenska kyrkans ordning har fortlöpande minskat från 1979, då den var 93,5 procent. Antalet sådana jordfästningar var då 85 079, medan motsvarande i annan ordning var 5 899.

De andra trossamfund än svenska kyrkan som finns i Sverige hade år 1988 ett samlat medlemsantal på uppskattningsvis ca 615 000 (år 1969 ca 440 000). De fördelade sig huvudsakligen på svenska frikyrkosamfund med ca 300 000 (ca 330 000) medlemmar, andra protestantiska kyrkosamfund med ca 23 000 (10 000) medlemmar, romersk-katolska kyrkan med ca 135 000 (ca 54 000) medlemmar, ortodoxa och orientaliska kyrkor med ca 88 000 (ca 15 000) medlemmar, judiska församlingar med ca 9 000 (ca 15 000) medlemmar och islamiska församlingar med ca 57 000 (ca 10 000) medlemmar.

Utvecklingen sedan år 1969 har inneburit att, medan de svenska frikyrkosamfunden i stort sett har behållit ett oförändrat medlemsantal och de judiska församlingarna minskat i storlek, har de övriga trossamfunden ökat i medlemsantal. Störst i absoluta tal har ökningen varit i den romersk-katolska kyrkan och i de ortodoxa kyrkorna. Relativt sett har ökningen varit störst i de islamiska församlingarna.

När det gäller de svenska frikyrkosamfunden torde uppskattningsvis omkring hälften av deras medlemmar också tillhöra svenska kyrkan. På grundval härav och uppgifterna om antalet medlemmar i svenska kyrkan och andra trossamfund kan mycket grovt uppskattas att ca 350 000 invånare i landet inte är medlemmar i något trossamfund.

För närmare uppgifter om förhållanden och utveckling i frågor om befolkning, dödlighet, tillhörighet till olika trossamfund m.m. hänvisas till tabellerna 1-6 i bilaga 2.

1.3 Verksamhet genom det allmänna

1.3.1 Ansvar och uppgifter

Ansvar och uppgifter för det allmänna i fråga om begravnings tjänster regleras i olika författningar. Grundläggande bestämmelser ges i lagen (1957:585) om jordfästning, lagen (1963:537) om gravrätt, församlingslagen (1988:180) och begravningskungörelsen (1963:540). I andra författningar ges bestämmelser som i särskilda avseenden berör utformning och utförande av begravingar. När det gäller frågor om bestridande av kostnader för begravnings tjänster gäller det bl.a. socialtjänstlagen (1980:620), förmånsrättslagen (1970:979) och folkbokföringslagen (1967:198), miljöskyddslagen (1969:387),

arbetsmiljölagen (1977:1160), arbetsmiljöförordningen (1977:1166), lagen om kulturminnen m.m. (1988:950) och obduktionslagen (1975:191).

Jordfästningslagen föreskriver att avlidnen får gravsättas endast på kyrkogård eller annan allmän begravningsplats, som blivit för sådant ändamål behörigen anordnad och invigd, eller på enskild begravningsplats. (2§) Efter eldbegängelse får dock avlidens aska i stället för att gravsättas nedgrävas eller utströs inom minneslund eller efter tillstånd av länsstyrelsen utströs på plats som inte är begravningsplats. (2§ och begravningskungörelsen 25§, 2 mom) Rätt till gravsättning på allmän begravningsplats skall inte vara beroende av att den avlidne tillhörde visst trossamfund eller att jordfästning ägt rum eller förrättats i viss ordning. (4§)

En grundläggande utgångspunkt i jordfästningslagen är att en avlidens önskan om jordfästning och gravsättning bör, så vitt möjligt, iakttagas av den som i egenskap av anhörig eller närstående eller eljest ombesörjer begravningen. (1§)

Gravrättslagen anger vad som förstås med begravningsplats. Allmän begravningsplats är av församling eller annan kommun eller eljest av det allmänna anordnad, behörigen invigd kyrkogård, annan begravningsplats, urngård, urnhall, urnmur, kolumbarium, minneslund eller annan sådan anläggning. Enskild begravningsplats är en plats som tillhör annat trossamfund än svenska kyrkan eller någon annan enskild, och som behörigen har anordnats för förvaring av avlidnas stoft eller aska eller för utströende av avlidnas aska. (1§)

Det åligger församling eller, om regeringen för särskilt fall har förordnat om det, borgerlig kommun att hålla

allmän begravningsplats med erforderligt antal gravplatser av vedertagen typ. Fråga huruvida och på vilka villkor enskild begravningsplats får anordnas prövas av regeringen. (2§)

I Stockholms kommun är den borgerliga kommunen huvudman för det stora flertalet av begravningsplatserna. Tranås kommun är huvudman för två begravningsplatser och Solna kommun för en begravningsplats. Vid sidan härav förekommer på flera håll samarbete mellan församlingar och borgerliga kommuner vid förvaltning och drift av begravningsplatser.

Församlingslagen gäller för församlingar och kyrkliga samfälligheter inom svenska kyrkan, vilka betecknas som kyrkliga kommuner. Lagen anger bl.a. vilka angelägenheter en församling får sköta själv eller i samverkan med andra församlingar. En sådan angelägenhet är anläggande och underhåll av begravningsplatser, om inte regeringen för särskilt fall beslutar att uppgiften skall ankomma på en borgerlig kommun (1 kap. 3§). När en församling utgör ett pastorat (enförsamlingspastorat) sköter församlingen själv denna angelägenhet. (4§) När flera församlingar utgör ett pastorat (flerförsamlingspastorat) skall bl.a. uppgifterna avseende begravningsplatser skötas av en kyrklig samfällighet, som består av alla församlingarna i pastoratet (pastoratssamfällighet). (5§) Därutöver får bl.a. dessa uppgifter även skötas av en kyrklig samfällighet som bildas av församlingarna inom flera pastorat (flerpastoratssamfällighet). (6§) Före den 1 januari 1989 ankom uppgifterna avseende begravningsplatser i första hand på de skilda församlingarna.

När det gäller ansvar för att tillhandahålla begravningsplatser för icke kristna trosbekännare angavs i ett motivuttalande till ny församlingslag (prop. 1987/88:31)

att 1982 års kyrkokommittè föreslagit att denna uppgift skulle läggas på den kyrkliga samfällighet som utgörs av alla församlingarna i ett stift (stiftssamfällighet). Departementschefen anslöt sig i sak till kommitténs förslag, men ansåg att uppgiften borde regleras i en särskild lag. Han avsåg att återkomma i ett annat sammanhang.

Enskilda begravningsplatser finns endast i ett fåtal. Några tillhör katolska kyrkan och judiska församlingar, men det förekommer också sådana som tillhör familjer, sammanslutningar eller stiftelser.

Jordfästningslagen, gravrättslagen och begravningskungörelsen innehåller vidare detaljerade bestämmelser om förvaltning av begravningsplats, gravrätt, gravplats, dödsbevis, jordfästning, kremering, gravsättning m.m.

En begravning omfattar vanligen, men inte alltid, de två skilda leden jordfästning och gravsättning.

Jordfästning är en särskild, vanligern religiös, akt. Den kan förrättas i svenska kyrkans eller något trosamfunds ordning. Akten kan också vara utan religiösa inslag och utföras i form av vad som brukar betecknas som "borgerlig begravning". En särskild jordfästningsakt behöver inte heller alls förrättas.

Gravsättning innebär att stoftet eller askan efter en avliden tas om hand. Den får, som nämnts, endast ske på en allmän eller enskild begravningsplats. Aska efter avliden får därutöver, som också nämnts, i stället nedgrävas eller utströs i särskilt angivna former.

Ett förslag till begravningslag har av regeringen i juni 1990 överlämnats till lagrådet för yttrande. Den föreslagna lagen bygger i sina huvuddrag i sak på den nuvarande begravningslagstiftningen. Den skall sålunda ersätta jordfästningslagen, gravrättslagen och delvis begravningskungörelsen.

I de i det föregående angivna förhållandena innebär förslaget i huvudsak följande ändringar.

Invigning av en allmän begravningsplats skall inte längre vara obligatorisk.

Stiftsamfälligheterna inom svenska kyrkan skall ha ansvaret för att det finns allmänna begravningsplatser med särskilda gravplatser för dem som inte tillhör något kristet trossamfund.

Enskilda begravningsplatser skall bara få anordnas av trossamfund och stiftelser.

Den nya lagen avses träda i kraft den 1 januari 1991. Stiftssamfälligheternas ansvar för gravplatser för dem som inte tillhör något kristet trossamfund skall dock inträda först den 1 januari 1993.

1.3.2 Organisation och verksamhet

Begravningskostnadsutredningen har för sin kartläggning av de tjänster i samband med begravningar som tillhandahålls av det allmänna gjort en skriftlig enkätundersökning av begravningsverksamheten i första hand år 1988 hos ett urval pastorat och kyrkliga samfälligheter som fr.o.m. år 1979 förvaltar allmänna begravningsplatser. Undersökningen har utformats så att den medger jämförelser med en motsvarande undersökning avseende år 1989 som år 1980

gjordes av utredningen om begravningsverksamheten och presenterades i betänkandet (SOU 1981:36) Begravningsverksamheten. Härigenom har olika utvecklingstendenser kunnat belysas. Enkätundersökningens genomförande och resultat redovisas närmare i bilaga 3. I det följande lämnas några översiktligt sammanfattande uppgifter.

Förvaltningsenheter

Inför undersökningen beräknades antalet pastorat och samfälligheter (förvaltningsenheter) med ansvar för allmänna begravningsplatser år 1989 vara 964. Därtill kom tre borgerliga kommuner med sådant ansvar.

De uppgifter som har erhållits från urvalet av förvaltningsenheter har räknats upp till och redovisats på riksnivå. Det innebär att angivna värden är i viss mån ungefärliga.

Förvaltningsenheterna har i undersökningen delats upp i tre grupper efter folkmängd hos enheterna. I undersökningen för år 1979 redovisades fyra grupper. Med hänsyn till att begravningsverksamheten fr.o.m år 1989 ankommer på pastoraten och antalet förvaltningsenheter härigenom minskat kraftigt har de två grupperna med de minsta enheterna i den tidigare undersökningen nu förts samman till en grupp.

De tre grupperna av förvaltningsenheter är en grupp för de minsta enheterna med upp till 9999 invånare, en grupp för mellanstora enheter med 10 000 - 29 999 invånare och en grupp för de största enheterna med 30 000 invånare och uppåt.

Allmänna begravningsplatser

Enligt undersökningen fanns det år 1989 ca 3 275 allmänna begravningsplatser under huvudmannaskap av svenska kyrkan och 12 hos borgerlig kommun. Det stora flertalet härav eller ca 2 540 fanns hos de små förvaltningsenheterna med mindre än 10 000 invånare. I fråga om totalantalet innebär detta ingen nämnvärd förändring mot förhållandena år 1979.

Minneslundar

Hos ca 520 förvaltningsenheter fanns sammanlagt ca 750 minneslundar. Detta innebär betydligt mer än en fördubbling sedan år 1979 då motsvarande var ca 220 och ca 300. Ökningen gäller förvaltningsenheter av alla storlekar men är avsevärt mindre hos de största enheterna, som redan tidigare hade minneslundar i stor omfattning och nu alla har sådana. Nya minneslundar projekteras också i avsevärd omfattning, såväl hos enheter som redan har sådana som hos dem som inte har.

Gravsättning i olika former

Gravsättning sker i tre former - i kistgrav (jordbegravning), i urngrav och i minneslund. De båda senare formerna föregås av eldbegängelse (kremering). (Det har dock förts fram tankar på att införa jordbegravning i en motsvarighet till minneslund.)

I hela landet tillämpades år 1988 jordbegravning i 41 procent av antalet begravingar (inkl. Stockholms kommun), urngravsättning i 42 procent och gravsättning i minneslund i 17 procent. Variationerna var dock betydande mellan de skilda stiftet och grupperna av olika stora förvaltningsenheter. Mellan stiftet varierade andelen

jordbegravning från 85 procent (Visby stift) till 20 procent (Stockholms stift; i Stockholms kommun 10 procent). För urngravsättningar låg variationerna mellan 15 procent (Luleå och Visby stift) och 53 procent (Västerås stift), och för gravsättning i minneslund mellan 0 procent (Visby stift) och 31 procent (Stockholms stift; i Stockholms kommun 38 procent). När det gäller grupperna av förvaltningsenheter var andelen i jordbegravningar störst med 64 procent i gruppen med de minsta enheterna, mindre med 37 procent i mellangruppen och minst med 23 procent i gruppen med de största enheterna. För gravsättning i urngrav och minneslund var mönstret då det motsatta med resp. 32, 46 och 50 procent för urngravsättning, och 5, 17 och 30 procent för minneslund.

Jämfört med förhållandena år 1979 har totalt sett skett en betydande förskjutning från jordbegravning till gravsättning i urngrav och minneslund. Andelen för jordbegravning har minskat från 55 till 44 procent (exkl. Stockholms kommun). Utvecklingen är likartad i alla stift och grupper av förvaltningsenheter, men med variationer i styrka. Relativt sett är den störst hos de minsta förvaltningsenheterna. Där har minskningen av andelen jordbegravningar i första hand lett till en ökning av andelen urngravsättningar. Hos de större förvaltningsenheterna har även andelen för urngravsättning minskat genom en betydande ökning för gravsättning i minneslund.

Eldbegängelse

Ur uppgifterna från undersökningen kan utläsas att andelen eldbegängelser (kremeringar) av antalet avlidna för hela landet år 1988 var 58,4 procent med variationer mellan 36,3 procent i gruppen med de minsta förvaltningsenheterna, 63,3 procent i mellangruppen och 77,4 procent (inkl. Stockholms kommun 80,2 procent) i gruppen med de

största enheterna. År 1979 var andelen för hela landet 45,1 procent och för de tre grupperna av förvaltningsenheter resp. 22,7, 56,2 och 69,8 procent.

Enligt statistik över eldbegängelser som presenterats i tidningen Kyrkogården låg eldbegängelsefrekvensen för hela landet år 1988 på 58,3 procent, vilket motsvarade 56 366 kremeringar. För orter med eget krematorium var frekvensen 77,6 procent.

Enligt undersökningen hade endast omkring 80 eller ca 8 procent av de 964 kyrkliga förvaltningsenheterna tillgång till krematorium inom det egna förvaltningsområdet. Därtill kom 3 krematorier i Stockholms kommun. Krematorier finns endast hos de mellanstora och stora förvaltningsenheterna och fördelar sig med ungefär hälften på vardera gruppen.

Gravrätt

Gravrätt för kist- och urngravplatser upplåts numera i flertalet fall för 25 år. För hela landet tillämpas denna tid av 62 procent av förvaltningsenheterna. I de stora enheterna gäller det 92 procent av enheterna, i de mellanstora 68 procent och i de små 55 procent. Den närmast vanligaste upplåtelse tiden är 50 år. Den förekommer i 29 procent av de små förvaltningsenheterna och i 16 procent av de mellanstora och stora enheterna.

Jämfört med år 1979 har det skett en betydande koncentration till upplåtelse tiden 25 år. Då var längre tider på upp till 50 år betydligt vanligare - i ca 70 procent av alla förvaltningsenheter mot nu ca 40 procent.

Det helt övervägande flertalet förvaltningsenheter, 98 procent, upplåter gravrätt även till icke församlingsbor. I de små enheterna med mindre än 10 000 invånare gäller det 99 procent och i de större enheterna ca 95 procent. Upplåtelsen sker i enheterna med mindre än 30 000 invånare helt utan villkor i nära 60 procent av enheterna. I de större enheterna sker det i inte fullt 30 procent av dem. I de fall det förekommer villkor för upplåtelse till icke församlingsbor är det vanligaste att en särskild eller förhöjd avgift tas ut för dessa. Det gäller hos 42 procent av de stora förvaltningsenheterna, hos 36 procent av de mellanstora och 27 procent av de små. Andra förekommande villkor för upplåtelse till icke församlingsbor är olika slag av särskild anknytning till församlingen.

Jämfört med år 1979 har det inte skett annan förändring än att kraven på särskild anknytning torde ha minskat avsevärt, från i totalt nära 30 procent av förvaltningsenheterna till i mindre än 10 procent av dessa.

Gravöppning

Gravöppning är en uppgift som helt ankommer på alla förvaltningsenheter och utgör en integrerad del i deras ansvar för att hålla allmänna begravningsplatser med erforderligt antal gravplatser.

Transporter

De transporter av kistor och urnor som är ofrånkomliga i samband med begravingar ombesörjs vanligen inte av de kyrkliga förvaltningsenheterna. Det förekommer dock i viss utsträckning att dessa helt eller delvis bekostar sådana transporter. Det gäller då främst transport av kista från bårhus till begravningsplats och därifrån till krematorium, samt av urna från krematorium till begravnings-

ningsplats. I stort sett förekommer detta i 20 - 30 procent av alla förvaltningsenheter med i fråga om vissa transporter större andelar i de mellanstora och stora förvaltningsenheterna.

Jämfört med år 1979 har andelen förvaltningsenheter som bekostar olika transporter allmänt sett ökat något. För transporter av kistor har det dock skett en minskning i de mellanstora och stora enheterna.

Jordfästning

Anordnande av jordfästningar är en verksamhet som enligt vad som tidigare (avsnitt 1.1) berörts inte innefattas i svenska kyrkans begravningsverksamhet, men väl i kyrkans uppgifter inom det vidare begreppet begravningsväsendet. I svenska kyrkans verksamhet är det närmast att hänföra till vad som brukar betecknas som församlingsverksamhet.

Grundläggande bestämmelser om jordfästning inom svenska kyrkan ges i jordfästningslagen (1957:585). I denna anges bl.a. följande.

Avlidnen som var medlem av svenska kyrkan skall jordfästas i kyrkans ordning, om ej annat följer av den avlidnes egen särskilda önskan eller anslutning till visst annat trossamfund. Jordfästningen skall äga rum i den församling, där den avlidne var kyrkobokförd eller dödsfallet inträffade. Om det "åstundas" får dock jordfästningen förrättas i annan församling. (7§)

Även om den avlidne inte tillhörde svenska kyrkan får, på framställning av den som ombesörjer begravningen, jordfästning förrättas i kyrkans ordning, om den avlidne önskat sådan jordfästning eller det eljest föreligger skäl därtill. (8§)

Jordfästning i svenska kyrkans ordning förrättas i kyrkorum som invigts för kyrkans gudstjänst, eller också på kyrkogård eller annan begravningsplats, eller i begravningskapell, krematorium, eller annat rum som inrättats för sådant ändamål. (9§)

Anordnande av jordfästning för avliden som tillhörde församlingen är en sådan församlingsangelägenhet som enligt församlingslagen (1988:180) ankommer på församlingen att sköta inom ramen för "främjande av kyrkans gudstjänstliv".

Begravning hos andra trossamfund

Av bestämmelser i gravrättslagen och jordfästningslagen följer, som tidigare (avsnitt 1.3.1) berörts, skyldighet för huvudman för allmän begravningsplats att på denna ombesörja gravsättning av alla avlidna oavsett om de tillhör visst trossamfund eller omfattar någon religiös åskådning i övrigt.

Någon lagenlig skyldighet finns inte att tillgodose önskemål och behov från andra trossamfund än svenska kyrkan i fråga om att tillhandahålla och utforma begravningsplatser och gravsättningsförfaranden.

Önskemålen och behoven från de olika trossamfunden har lett till att de själva eller huvudmännen för de allmänna begravningsplatserna i viss utsträckning vidtagit åtgärder för att tillgodose dessa.

Mest långtgående är dessa när det gäller judiska trosbekännare. Enligt judisk tro skall en begravningsplats finnas för all framtid. För att säkerställa detta driver de judiska församlingarna i Stockholm, Göteborg, Malmö

och Norrköping enskilda begravningsplatser. I regel begravs inte judar på andra begravningsplatser än dessa. Med särskilda avgränsningar kan dock allmänna begravningsplatser även användas för judar.

För islamiska trosbekännare finns inte något särskilt förbud att begravas på en allmän begravningsplats. Gravplatserna bör emellertid vara samlade och väl avskilda inom ett särskilt område samt i princip handhas av muslimer, även om de ligger i nära anslutning till den allmänna begravningsplatsen.

Önskemål om avskilda begravningsplatser eller delar av allmänna begravningsplatser finns även hos romersk-katolska kyrkan och de ortodoxa kyrkorna.

Enligt utredningens undersökning kan särskilt område på begravningsplats för annat trossamfund beräknas finnas endast hos 25 eller 2,6 procent av förvaltningsenheterna inom svenska kyrkan. Därutöver finns sådana särskilda områden i Stockholms kommun. De förvaltningsenheter som har avdelat särskilda områden är uteslutande mellanstora och framför allt stora enheter. Bland de stora har 14 enheter eller 35 procent (med Stockholms kommun 15 enheter) sådana områden. Bland de mellanstora finns det hos 11 enheter eller 9 procent. Jämfört med år 1979 innebär dessa förhållanden i stort sett en fördubbling av antalet enheter med tillgång till särskilda områden för andra trossamfund. Ökningen har varit störst hos de mellanstora förvaltningsenheterna.

Betydligt vanligare är att förvaltningsenheterna tillhandahåller lokaler för jordfästning eller motsvarande i annan än svenska kyrkans ordning. Sammantaget gäller det 332 (med Stockholms kommun 333) eller 34 procent av alla enheter. Framför allt tillhandahålls sådana lokaler hos

de mellanstora och stora enheterna, hos resp. 76 och 33 enheter eller 61 och 82 procent av dessa. De lokaler det gäller är vanligen gravkapell, bisättningsrum och andra lokaler i anslutning till krematorier, samt församlings-salar. Jämfört med år 1979 är den absoluta tillgången på särskilda lokaler för andra trossamfund i stort sett oförändrad. Genom minskningen av framför allt antalet små enheter har dock relativt sett skett en ökning.

Här kan även nämnas att kyrkorum som har invigts för svenska kyrkans gudstjänst får upplåtas för jordfästning i annan ordning än kyrkans enligt lagen (1982:377) om tillfällig upplåtelse av kyrka. (10§) Enligt denna lag prövas sådan upplåtelse av församlingens kyrkoråd. Upplåtelse för en kyrklig förrättning som avser någon som tillhör församlingen får vägras endast under särskilda förutsättningar. Det gäller om upplåtelsen avser ändamål som kränker kyrkorummets helgd o.d. eller är oförenligt med svenska kyrkans ordning.

Möjligheten att använda kyrkorum för jordfästning i annan än svenska kyrkans ordning är huvudsakligen endast aktuell för de svenska frikyrkosamfunden.

Borgerlig begravning

Borgerlig begravning sker allmänt sett i mycket liten utsträckning. Även om det förekommer i 350 eller 36 procent av förvaltningsenheterna är antalet litet, totalt endast drygt 900 år 1988 eller 1 procent av alla dödsfall. Det övervägande flertalet borgerliga begravningar sker i de stora förvaltningsenheterna där antalet var drygt 600. I de mellanstora enheterna var det knappt 200 och i de små något över 100. Särskilt utsedda officianter för borgerlig begravning finns inte i alla enheter där sådan begravning förekommer. Jämfört med år 1979 innebär

förhållandena i båda avseendena en relativt sett inte obetydlig ökning.

Sammanfattning

Med anknytning till i stort uppskattade antal invånare i landet som omfattas härav kan olika förhållanden i begravningsverksamheten hos pastorat och samfälligheter inom svenska kyrkan samt Stockholms kommun sammanfattas enligt nedanstående sammanställning.

Andelar av befolkningen i olika stora pastorat och samfälligheter som omfattas av av skilda förhållanden i begravningsverksamheten hos svenska kyrkan och Stockholms kommun (tusental invånare).

	Pastorat och samfälligheter (förvaltningsenheter) med invånarantal			Totalt hela landet
	-9999	10000-29999	30000-	
Befolkning därav	3040	2010	3410	8460
-utanför svenska kyrkan	160	130	510	800
-utländska medborgare	80	70	260	410
Dödsfall år 1988	37	22	38	97
Gravsättning i				
-kistgrav(jordbegravning)	24	8	7	39
-urngrav	12	10	19	41
-minneslund	2	4	11	17
Tillgång till minneslund inom förvaltningsområdet	1380	1860	3400	6640
Tillgång till särskild begravningsplats för andra trosbekännare	-	210	2010	2220
Tillgång till lokal för jordfästning i annan än svenska kyrkans ordning	840	1230	3080	5150
Tillgång till särskild officiant för borgerlig begravning	490	1080	3000	4570

1.3.3 Kostnader och finansiering

Någon fullständig samlad redovisning för pastoratens/församlingarnas och de kyrkliga samfälligheternas (de kyrkliga kommunernas) utgifter och inkomster i begravningsverksamhet och begravningsväsande finns inte. I den officiella statistiken publiceras vart annat år sammanställningar som grundas på särskilt inhämtade uppgifter från ett urval av 600 församlingar, som räknas upp till rikstotaler. Den senast publicerade statistiken avser förhållandena år 1987. 1)

Beräkningar av de kyrkliga kommunernas utgifter och inkomster har vidare i olika sammanhang tidigare företagits och redovisats av skilda utredningar. Senast redovisade utredningen om begravningsverksamheten uppgifter ur den officiella statistiken för år 1978. Utredningen hänvisade också till beräkningar som hade gjorts av 1968 års beredning om stat och kyrka och i anslutning till överläggningarna i frågan stat-kyrka år 1978. 2)

Såväl i den officiella statistiken som i de särskilda undersökningarna omfattar begreppet begravningsverksamhet såväl omhändertagande av stoft, dvs. transporter, bisättning, kremering och gravsättning (i kist- eller urngrav och minneslund), som anläggning och vård av begravningsplatser med tillhörande särskilda byggnader och anläggningar, samt all verksamhet i fråga om skötsel m.m. som berör gravplatserna. Begreppet omfattar således mera än vad som tidigare (avsnitt 1.1) har angetts böra anses innefattas i utredningens uppdrag. Främst gäller det då skötsel av gravplatser. Den i statistiken m.m. avsedda begravningsverksamheten omfattar å andra sidan inte anordnande av jordfästningar o.d. som också tidigare har angetts ingå i utredningens uppdrag.

1) Kommunernas finanser 1987, Sveriges officiella statistik, Statistiska centralbyrån

2) Betänkandet Begravningsverksamheten (SOU 1981:36 s. 19 och s. 51 ff). Hänvisningarna till tidigare beräkningar avsåg betänkandet Kyrkan kostar (SOU 1971:29 s. 27 och s. 66 f), betänkandet Samhälle och trossamfund (SOU 1972:37 s. 49 ff) och betänkandet Stat-kyrka, bilaga 2-12 (SOU 1978:3 s. 55 ff).

Vid sidan av den osäkerhet som följer härav när det gäller utredningens uppdrag att kartlägga kostnaderna för "tjänster som förekommer i samband med en begravning", föreligger även andra osäkerheter i förekommande statistik och beräkningar. De hänför sig till brister i underlagen på grund av bl.a. skiftande redovisningsförfaranden i förvaltningarna, och nödvändigheten av att göra uppskattningsvisa och erfarenhetsmässiga fördelningar av gemensamma kostnader på skilda ändamål och verksamheter.

Under angivna förhållanden är det således inte möjligt att göra en i olika avseenden fullständig och rättvisande beräkning av de kyrkliga kommunernas kostnader för begravningsverksamhet och begravningsväsande. Till stor del måste det i stället bli fråga om överslagsberäkningar och uppskattningar.

Enligt den officiella statistiken och beräkningarna i 1968 års beredning om stat och kyrka uppgick de kyrkliga kommunernas utgifter och inkomster i begravningsverksamhet och begravningsväsande åren 1969, 1978 och 1987 till belopp m.m. som framgår av nedanstående sammanställning.

De kyrkliga kommunernas utgifter och inkomster i begravningsverksamhet och begravningsväsende åren 1969, 1978 och 1987.

Utgifts- och inkomstslag	1987		1978		1969	
	Milj.kr.	Kr/inv	Milj.kr.	Kr/inv	Milj.kr.	Kr/inv
Driftkostnader						
brutto	878	113,7	355	46,5	167	20,9
Driftintäkter	<u>138</u>		<u>61</u>		<u>43</u>	
Driftkostnader netto	740		294		124	
Kapitalutgifter						
brutto	251	32,5	121	15,8	31	3,9
Kapitalinkomster	<u>38</u>		<u>23</u>		<u>12</u>	
Kapitalutgifter netto	213		98		19	
Summa utgifter brutto (driftkostnader och kapitalutgifter)	1129	146,2	476	62,3	198	24,8
Summa inkomster brutto (driftintäkter och kapitalinkomster)	<u>176</u>		<u>84</u>		<u>55</u>	
Summa utgifter netto	953	123,4	392	51,3	143	17,8
Bruttoutgifternas andel av kyrkokommunernas totala utgifter (procent)	16,2		16,2		19,8	
Nettoutgifternas andel av kyrkokommunernas totala nettoutgifter (procent)	17,1		20,1		23,2	
Medelskattedebitering per skattekrona i kyrkokommunerna (kr)						
- totalt	1,10		0,97		0,81	
- för begravningsverksamhet	0,19		0,19		0,19	
Summa utgifter per gravsättning (kr)						
- brutto	12,2		5,3		2,4	
- netto	10,3		4,5		1,7	

De angivna värdena avser alla kyrkliga kommuner sammantagna. Undersökningarna i 1968 års beredning om stat och kyrka och i anslutning till överläggningarna i frågan stat-kyrka år 1978 visade, att det förelåg stora variationer i storlek och fördelning av utgifter och inkomster i begravningsverksamheten mellan förvaltningsenheter i skilda delar av landet och av olika storlek. År 1969 var t.ex. bruttodriftkostnaden i genomsnitt per invånare i hela landet inte fullt 21 kr, medan den hos vissa små förvaltningsenheter var över 36 kr, drygt 18 kr hos mellanstora och nära 27 kr hos de största. För år 1978 iaktogs bl.a. variationer i genomsnittskostnader per invånare på mellan drygt 19 kr och nära 32 kr.

Utgifterna per gravsättning har under hela perioden 1969-1987 ökat mer än konsumentprisindex. För bruttoutgifterna rörde det sig om ca 18 procent mer, vilka huvudsakligen hänförde sig till åren 1978-1987. För nettoutgifterna var ökningen utöver index ca 40 procent. Därav föll omkring två tredjedelar på åren 1969-1978 och en tredjedel på åren 1978-1987. Den kraftigare ökningen av nettoutgifterna synes ha varit en följd av att driftintäkterna från avgifter o.d. inte har ökat i takt med den allmänna prisutvecklingen.

Stockholms kommun som huvudman för begravningsverksamhet hade år 1987 i denna verksamhet utgifter för drift, investeringar och kapitaltjänstkostnader på 65,7 milj. kr, samt inkomster genom avgifter m.m. på 20,4 milj. kr. Bland utgifterna ingick ett bidrag till de judiska och katolska församlingarna på 1,2 milj. kr. Bland inkomsterna utgjorde avgifterna 12,8 milj. kr. Kommunens nettoutgifter för begravningsverksamheten var således 45,3 milj.kr. Det motsvarade ca 68 kr per invånare eller i skattedebitering ca 0,10 kr per skattekrona. Utgifterna per gravsättning var i tusental kr brutto 8,7 och netto 6,0. I Tranås kommun uppgick utgifterna för begravningsverksamheten till brutto något mer än 0,7 milj. kr och netto inte fullt 0,6 milj. kr.

Sammantaget för hela landet kan således för år 1987 utgifterna för den kyrkokommunala och i Stockholm kommunala begravningsverksamheten uppskattas till ca 1 175 milj. kr och inkomsterna till ca 195 milj. kr. Som ovan nämnts innefattas inte häri jordfästningar. Däremot ingår skötsel av gravplatser som inte är en verksamhet i direkt samband med begravningar.

En uppskattning av de kyrkokommunala utgifterna för jordfästningar kan göras på grundval av de beräkningar av självkostnader som Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation presenterat till ledning för taxesättning i systemet med s.k. begravningsclearing (om detta system se närmare avsnitt 2.2.3 i det följande). Enligt dessa beräkningar uppgick kostnaderna för en jordfästning till ca 1 350 kr år 1989. Häri innefattades upplåtelse av kyrka/kapell och tjänster av officiant och kyrkomusiker. Med ca 86 000 jordfästningar i svenska kyrkans ordning skulle detta innebära kyrkokommunala utgifter på ca 115 milj. kr.

Jordfästningar och de kyrkokommunala tjänsterna i anslutning härtill liksom gravsättning är vanligen kostnadsfria för församlingsbor. För skötsel av gravplatser uttas däremot i regel avgifter. Det bör kunna antagas att redovisade inkomster från avgifter till övervägande del kan hänföras till skötsel av gravplatser. Om avgifterna för denna skötsel uppskattas till ca 140 milj. kr, och förutsätts täcka kostnaderna härför, skulle de samlade kommunala utgifterna för begravningar år 1987 kunna uppskattas till brutto ($1\ 175 + 115 - 140 =$) ca 1 150 milj. kr och netto ($1\ 175 + 115 - 195 =$) ca 1 095 milj. kr.

En jämförelse mellan begravningskostnaderna hos kyrkokommunerna och i Stockholms kommun såsom de kommer till uttryck i kostnader per invånare och gravsättning samt skattedebitering visar väsentligt lägre tal för Stockholms kommun. Åtminstone till en del torde detta kunna förklaras av att Stockholms kommun till större del än

kyrkokommunerna finansierar verksamheten genom uttag av avgifter och av att andelen av de mindre kostnadskrävande gravsättningarna i urngravar och minneslund är väsentligt större i Stockholms kommun.

1.4 Verksamhet genom enskilda

Tjänster i samband med begravningar som inte ankommer på det allmänna tillhandahålls huvudsakligen genom begravningsentreprenörer/begravningsbyråer. Dessa svarar för detaljförsäljning av kistor och urnor och olika praktiska arrangemang vid begravningar. Det gäller sådant som erfordrerliga kontakter med myndigheter för anmälningar och tillstånd, beställningar av lokaler för jordfästningar och motsvarande, upplåtelse av gravrätt, omhändertagande och transporter av avlidna inför och i samband med bisättning, jordfästning, kremering och gravsättning samt biträde med olika andra åtgärder i samband härmed m.m. Byråerna förmedlar vidare tjänster som tillhandahålls av andra enskilda. Det gäller bl.a. införande av tidningsannonser om dödsfall, balsamerings- och svepningsarbeten, anskaffning av blomsterdekorationer, engagerande av musiker och sångare och anordnande av förtäring vid minnestunder.

Bland enskilda med särskild inriktning på att genom begravningsbyråerna eller direkt tillhandahålla tjänster i samband med begravningar bör nämnas tillverkare av likkistor och gravvårdar.

En avlidens anhöriga eller andra närstående som ombesörjer begravning kan i stället för att anlita en begravningsbyrå själva helt eller delvis fullgöra de uppgifter som byråerna erbjuder.

1.4.1 Begravningsentreprenörer

Begravningsentreprenörerna utgörs av omkring 450 privata begravningsbyråer samt kooperativa Begravningsföreningen Fonus med omkring 250 försäljningsställen. Fonus bedriver verksamhet i fyra ekonomiska föreningar - Fonus Stockholm (Fonus Riks), Fonus Nordöstra Götaland (Norrköping), Fonus Trollhättan och Fonus Mellannorrland (Sundsvall).

Antalet begravningsbyråer har minskat under de senaste åren och den tendensen kommer sannolikt att fortsätta. Utvecklingen går mot allt större enheter. Fonus har under den senaste tioårsperioden ökat sin marknadsandel med nära en procent årligen, till en del genom övertagande av privata byråer.

Den totala omsättningen i begravningsbranschens entreprenörsled kan beräknas till ca 1 100 milj. kr år 1990 samtidigt som branschens leverantörsled beräknas omsätta ca 135 milj. kr på sin huvudproduktion, tillverkning av kistor.

De privata byråerna utför drygt 60 000 begravningsuppdrag årligen, motsvarande ca två tredjedelar av totala antalet uppdrag. Omsättningen beräknas uppgå till omkring 500 milj.kr., vilket innebär att den genomsnittliga omsättningen i en privat begravningsbyrå uppgår till omkring 1 milj.kr. Ungefär hälften av byråerna drivs av ägaren och dennes familj utan övriga anställda. I övriga byråer varierar antalet anställda mellan en och tio personer. Gemensamt för samtliga begravningsbyråer är att de regelmässigt anlitar ett stort antal uppdragstagare, dvs. sångare, musiker, bärare m.fl.

Fonusrörelsen utför omkring en tredjedel av begravningsuppdragen eller knappt 35 000. Företaget budgeterar 400 milj.kr. i omsättning för år 1990 och antalet hel- och deltidsanställda är omkring 700 personer. Även Fonus anlitar ett stort antal uppdragstagare.

Fonus Riks har beställningskontor i hela landet utom på orter där de övriga tre Fonus-föreningarna är verksamma. Fonus Riks har huvudkontor i Stockholm och regionkontor i Stockholm, Västerås, Gävle, Jönköping, Malmö, Göteborg och Skellefteå. Dessutom finns regionala avdelningskontor. I föreningen tecknas medlemskap per andel, f.n. 200 kr. Föreningen har ca 3 000 medlemmar - bland andra märks HSB, Folksam, fackliga organisationer, pensionärsförbund och konsumentföreningar. Utbildningsverksamhet bedrivs genom Fonusskolan och KF-skolan Vår Gård. Skilt från begravningsbyråverksamheten erbjuder Fonus även tjänster i fråga om bouppteckningar och gravvårdar. Bouppteckningsuppdrag genererar vanligen följduppdrag som arvskifte, bouppteckningar och testamenten. Det totala antalet bouppteckningsuppdrag per år beräknas till 75 000. Av dessa svarar Fonus genom 50-talet anställda jurister för omkring 20 procent eller 15 000 uppdrag. Även många privata byråer erbjuder motsvarande tjänster, endera genom egen personal eller genom förmedling av uppdrag till banker.

De privata byråerna organiseras i Sveriges Begravnings-entreprenörers Förbund (SBF). Förbundet, som organiserar ca 60 procent av det totala antalet begravningsbyråer i landet, har ca 425 auktoriserade medlemsbyråer och ombund som verkar i nio geografiska distrikt. De auktoriserade byråerna omfattas av SBF:s reklamationsnämnd som behandlar eventuella tvister. I anslutning till nämnden har även instiftats en garantifond. Genom Begravningsbyråer-

nas Service AB (BSAB) ger SBF sina medlemmar service i olika frågor.

År 1980 bildades Memento Begravningsbyråttjänst AB, som ägs tillsammans av medlemmar i SBF och kistfabrikanter. Företaget samordnar inköps- och marknadsföringsfrågor samt bedriver konsult- och utbildningsverksamhet. Vidare bistår företaget ägarföretagen i samband med finansiering och företagsöverlåtelser. Verksamheten finansieras genom bl.a. medlemsavgifter baserade på ägarföretagens omsättning.

Utöver SBF- och Fonusbyråer bedriver även Stockholms Eldbegängelseförening (lokalavdelning av Svenska Eldbegängelseföreningen) verksamhet under namnet IGNIS. År 1989 omfattade verksamheten 14 beställningskontor och fyra ombud. Föreningen har idag verksamhet enbart i Stockholmsregionen. Ignis svarar för knappt 5 procent av totala antalet begravningsuppdrag samtidigt som andelen i Stockholm utgör 20 procent.

1.4.2 Kistfabrikanter

Marknaden för kistor domineras i begravningsbranschens leverantörsled av tillverkarföretagen Rydéns i Nybro AB, Nybro, Fredahl AB, Åsarp, och Fonus Träindustri, Falköping, som tillsammans har drygt 90 procent av marknaden. Resterande del svarar Samhallföretaget Safac i Malå samt Falköpings Träprodukter AB, Skinnskatteberg, för. Det sistnämnda företaget avvecklade sin fabrik i Falköping under 1989 och etablerade sig i början av 1990 i Skinnskatteberg. Med delvis annan verksamhetsinriktning, främst boardtillverkning, minskar kistproduktionen sannolikt väsentligt.

Fonus Träindustri, som tillverkar över 30 000 kistor årligen, försäljer hela sin produktion av kistor och tillbehör till de kooperativa begravningsföreningarna. Dessa är för övrigt också delägare i företaget. Fonus tillverkar även gravvårdar i egen sten-industri i Södertälje. I landet finns ytterligare en leverantör av kistor - Anders Sahlin HB, Vällingby - som försäljer en till utförandet enkel kista (Funeral) som tillverkas i samverkan mellan företag inom Samhall och Alstermo Bruk AB. Den samlade produktionen har hittills uppgått till ca 500 kistor. Kistan har så sent som år 1989 typgodkänts för användning i samband med kremation. Försäljning sker numera uteslutande till landsting/sjukhus. Sahlin har under 1989 inlett en mindre försöksverksamhet i samarbete med Uddevalla sjukhus. Detta behandlas närmare i det följande (avsnitt 1.4.4).

Fonus Träindustri tillverkar f.n. sex kistmodeller, varav den billigaste modellen är den som säljs till övervägande del. Som exempel på byråers inköpspris på kistor från tillverkare kan nämnas att den billigaste modellen kostade (dec 1989) från fabrik 845 kr exkl.moms under det att den dyraste varianten kostade 3 180 exkl.moms. Såväl Fonus som de privata begravningsbyråerna beräknar påläggen på kistor i storleksordningen 75-125 procent och påslag kring 100 procent är inte ovanliga i branschen.

Fonus levererar tillverkade kistor från fabrik i Falköping via inhyrda åkerier till försäljningsställena i landet. SBF-byråerna får sina leveranser på motsvarande sätt från de fyra övriga kistfabrikanterna på marknaden.

Antalet företag som tillverkar kistor har minskat kraftigt de senaste åren; på 1940-talet fanns omkring 20 fabrikanter, idag endast fem. Rydéns, Fredahl och Falköpings Träprodukter är samtliga privatägda. Safac är

ett av 24 företag i Samhallkoncernen. Dessa fyra företag organiseras i Svenska Likkistfabrikantföreningen (SLF), vars uppgift bl.a. är att informera medlemsföretagen om kostnadsutvecklingen inom branschen och att lämna rekommendationer ifråga om priser och försäljningsvillkor. Den femte tillverkaren är som tidigare nämnts kooperativa Fonus Träindustri i vilken de flesta av rörelsens begravningsföreningar är delägare. SLF är sedan 1956 registrerad i kartellregistret (nr 1649) hos Statens pris- och konkurrensverk (SPK).

Årligen tillverkas sammantaget drygt 90 000 kistor och inköpsvärdet hos begravningsbyråerna uppgår till ca 90 milj. kr, motsvarande ett genomsnittligt inköpspris av ca 1 000 kr. per kista. 1) Någon större lagerhållning förekommer idag inte hos begravningsbyråerna i landet, utan man förevisar sitt produktsortiment i form av modeller och bildmontage, varefter beställningar hos tillverkarna sker successivt och ofta i små poster. Fredahl AB, Rydéns och Safac har även etablerat sig utomlands och försäljer kistor till Norge, där man tillsammans svarar för omkring 18 procent av marknaden.

Av nedanstående tabell framgår fabrikanternas ungefärliga omsättningar vid försäljning av kistor och tillbehör (urnor, gravlyktor, gravvaser m.m.) och marknadsandelar år 1989.

Tillverkningsföretagens omsättningar och marknadsandelar år 1989

Företag	Omsättning milj.kr	Marknadsandelar, % ackumulerat %	
Fredahl AB	43	34	34
Fonus Träindustri	36	29	63
Rydéns i Nybro	36	29	92
Samhall SAFAC	9	7	99
Falköpings Trä- produkter AB	1	1	100

1) Begravningsentreprenörer. Kartläggingspromemoria, Skatteförvaltningen 1987

1.4.3 Gravvårdsföretag

I Sverige finns ca 100 företag inom stenindustrin som svarar för tillverkning och försäljning av gravvårdar samt uppsättning, renovering och komplettering o.d. härav. Årsomsättningen i branschen kan uppskattas till 250 - 300 milj. kr fördelat med ungefär hälften på vardera nytillverkning och renovering m.m.

År 1944 bildade ett antal företag Gravvårdsfirmornas Riksorganisation (GRO). Denna utgjorde fram till år 1988 en yrkessektion inom Sveriges Stenindustriförbund, men är från detta år en fristående organisation. I organisationen, som syftar till att tillvarata gravvårdsfirmornas intressen i olika hänseenden, ingår f.n. omkring 20 företag som medlemmar.

De företag som ingår i GRO täcker ca 70 procent av marknaden. Inom branschen dominerar två företag och en företagsgruppering som tillsammans täcker omkring en tredjedel av hela marknaden. Det största företaget är AB Bröderna Wallins Granitindustrier i Älmhult med en årsomsättning på 40-50 milj. kr. Det närmast största företaget är Fonus med en årsomsättning på ca 30 milj. kr. Därutöver finns en samarbetsorganisation med namnet Gravvårdsfabrikernas Försäljnings AB, som omfattar åtta anslutna företag och ett tiotal samarbetande företag och har en årsomsättning på ca 40 milj. kr. De företag som i övrigt ingår i GRO har vardera en årsomsättning på ca 1-5 milj. kr. Utanför GRO står ett par medelstora företag och ett stort antal små en- och fåmansföretag.

Marknadsföring och försäljning av gravvårdar sker dels direkt genom företagen och deras representanter, dels genom begravningsentreprenörerna. Det senare förekommer

mest i större orter. Företagen inom GRO tillhandahåller ett standardsortiment till vägledning för kunderna, men tillgodoser även individuella önskemål i fråga om material och utformning inom ramen för de begränsningar som olika kyrkogårdsförvaltningars bestämmelser innebär.

När det gäller priset för gravvårdar förekommer stora variationer. Faktorer av betydelse härvid är material, form, textutformning och bearbetning genom slipning m.m. Dessa bestäms i sin tur ofta mer eller mindre kraftigt av tradition och sedvänjor i olika bygder och församlingar. I en församling kan de gravvårdar som normalt beställs kosta 12 000 - 15 000 kr, och i en annan församling 5 000 - 6 000 kr. Lägsta pris för en gravvård i form av en liggande sten med inskription är ca 3 500 kr.

Gravvårdsfirmornas Riksorganisation har bl.a. till uppgift att motarbeta osund konkurrens och illojala affärsmetoder inom handeln med gravvårdar, att verka för fastställande av gemensamma leveransbestämmelser, likartade priser och försäljningsvillkor, och att bevaka yrkets och medlemmarnas intressen gentemot beställare, leverantörer och myndigheter. Organisationen har i enlighet härmed fastställt dels allmänna försäljningsvillkor, dels en prislista för monteringsarbeten vid uppsättning av gravvårdar m.m. Den är sedan år 1952 registrerad i kartellregistret hos statens pris- och konkurrensverk.

1.4.4 Anhöriga m.fl.

Alla åtgärder i samband med begravningar, med undantag för kremering och gravsättning, kan i princip ombesörjas av anhöriga och närstående m.fl. utan anlitan av de tjänster som tillhandahålls genom svenska kyrkan och begravningsentreprenörer. I praktiken torde detta inte förekomma fullt ut annat än i mycket enstaka undantags-

fall. Däremot är det mer eller mindre vanligt att anhöriga och andra berörda medverkar i vissa av åtgärder. Det kan gälla att anordna kistdekorationer, bära kista vid begravningsgudstjänst och gravsättning, anordna minnesstund med förtäring eller officiera vid borgerlig begravning. Vid begravningar inom icke kristna trossamfund är det i flera fall normalt att anhöriga och andra samfundsmedlemmar svarar för olika förekommande sådana åtgärder, och även tvagning och svepning av den avlidna.

I marknadsföringen av Funeralkistan har Anders Sahlin HB fört fram en idé om att sjukhusen skall medverka i ett "lågprisalternativ" för begravningar. Sjukhusen skall tillhandahålla en prisbillig kista jämte svepningsarbete till självkostnadspris för den enskilde. För de övriga åtgärder som fordras för att genomföra en begravning kan den som ombesörjer denna anlita en begravningsentreprenör. Begravningen kan också i större eller mindre omfattning anordnas genom direkta insatser från anhöriga och andra närstående. För att underlätta sådana insatser skall även tillhandahållas en skriftlig handledning med angivande av olika förekommande åtgärder, telefonnummer till berörda myndigheter m.fl.

Medverkan från sjukhus i enlighet med den framförda idén har sedan år 1989 praktiskt tillämpats i en försöksverksamhet vid Uddevalla sjukhus. Sjukhuset håller ett litet lager av Funeralkistan. Fram till våren 1990 hade förfarandet kommit till användning i ca 15 fall. Sjukhusledningen har betonat att verksamheten huvudsakligen skall ses som ett alternativ i sådana fall där anhöriga till en avliden själva vill svara för en del av åtgärderna i samband med begravningen och att verksamheten inte får uppfattas som ett direkt engagemang i begravningsverksamheten.

Sjukhusets inköpspris för kistan är år 1990 1 375 kr inkl. mervärdeskatt. På detta lägger sjukhuset 150 kr för hantering och administration. Priset - "självkostnadspriset" - blir då 1 525 kr. För svepningsarbete som utförs av sjukhusanställda på deras fritid är priset 50 kr.

Med anknytning till försöksverksamheten vid sjukhuset i Uddevalla har kommunala konsumentvägledningen aktualiserat frågan om att utforma en handledning för begravingar.

1.4.5 Bårhusväsende och transporter av avlidna

Omhändertaganden av avlidna i bårhus och transporter i samband härmed har ett visst samband med begravningsverksamhet och begravningsväsende även om de vanligen inte hänförs dit.

För närvarande finns det inte någon enhetlig och heltäckande reglering av ansvar, organisation och uppgifter härför. Frågor härom har senast utretts av en arbetsgrupp inom socialdepartementet, den s.k. bårhusgruppen, som i december 1983 presenterade en översyn och förslag till åtgärder i rapporten Bårhusväsendet - huvudmannaskap m.m. Transporter av avlidna. Rapporten har hittills inte föranlett några ytterligare åtgärder.

Från rapporten kan utläsas följande.

Huvudmän för bårhus av varierande kvalitet var år 1981 landsting, kommuner, församlingar, staten (rättsläkarstationer samt statliga sjukhus som sedemera har övertagits av landsting) och enskilda sjukhem. Det helt övervägande flertalet eller omkring två tredjedelar av alla bårhus fanns hos landstingen, därefter hos församlingar. År 1983 svarade sålunda landstingen för 122 bårhus som

uppfyllde bårhusgruppens kvalitetskrav och därutöver 150 bårhus som inte uppfyllde dessa krav. Av förekommande bårhus hos andra huvudmän uppfyllde endast 23 kvalitetskraven. Endast när det gällde statens rättsläkarstationer kunde det sägas föreligga ett klart ansvar att hålla bårhus.

När det gällde hemtransport av avlidna inom landet bidrog hälften av landstingen helt eller delvis till hemtransport av patienter som avlidit i samband med specialistvård utanför hemlandsting/hemkommun. En tredjedel av landstingen lämnade vidare vissa bidrag för transporter av avlidna från de egna sjukvårdsinrättningarna till bårhusen. Inget landsting svarade för hemtransport av patienter som avlidit i samband med akut sjukvård eller bråd död utanför hemlandstinget. Kostnaderna härför föll på patienternas dödsbon eller egna försäkringar. Detsamma gällde hemtransport av dem som avlidit i utlandet, liksom av invandrare och andra som ville bli begravda i annat land. Transporter av avlidna till rättsläkarstationerna, s.k. polititransporter bekostades helt av rikspolisstyrelsen.

Bårhusgruppen föreslog bl.a. att

- landstingen skulle få ett lagfäst ansvar för att anordna och hålla bårhus
- landsting borde svara för transport till landstingets bårhus av stoftet efter landstingsbo som avlidit vid landstingets sjukvårdsinrättning
- landsting vidare borde svara för hemtransport av stoftet efter landstingsbo som avlidit vid sjukvårdsinrättning hos annat landsting efter remitterad specialistvård
- rikspolisstyrelsen även i fortsättningen borde svara för alla kostnader i samband med transport av stoft efter avliden person till och från statens rättsläkarstationer,

så framt inte huvudmannaskapet för rättsläkarstationerna ändrades

- den enskilde genom försäkringar, dödsbo m.m. borde svara för kostnader för transporter i övriga fall.

Förslagen har som ovan nämnts inte lett till några åtgärder. De av bårhusgruppen beskrivna förhållandena är i huvudsak oförändrade.

2. ENSKILDAS BEGRAVNINGSKOSTNADER

2.1 Begravningstjänsterna

En begravning föranleder, som framgått av det föregående, en rad olika åtgärder som tar i anspråk tjänster från i första hand det allmänna genom svenska kyrkan och vissa borgerliga kommuner, andra trossamfund samt begravnings-entreprenörer, men även direkt eller indirekt bl.a. från leverantörer av kistor, blomsterdekorationer, förtäring och gravvårdar, från tidningar för införande av annonser, från musiker och sångare, och från transportföretag.

Några av de tjänster som tillhandahålls av det allmänna och vissa trossamfund m.fl. som håller enskilda begravningsplatser är ofrånkomliga i den meningen att de bestäms av tvingande föreskrifter i lag. Det gäller de tjänster som hänger samman med gravsättning av stoft eller aska efter avlidna, dvs. kremering, upplåtelse av gravplats, gravöppning, jordande av stoft eller aska i grav eller minneslund, alternativt i vissa fall spridning av aska på annan plats, samt transporter i anslutning till de olika åtgärderna. Ett ofrånkomligt krav i direkt samband härmed är användning av kista för stoftet efter en avliden. Hanteringen av stoftet för kremering och gravsättning förutsätter med numera allmänt tillämpade arbetsmetoder och krav på arbetsmiljö m.m. att det är placerat i en kista som uppfyller vissa kvalitetskrav.

För andra tjänster står det i princip fritt för den som ombesörjer en begravning att avgöra om, i vilken mån och omfattning och i vilken form de skall tas i anspråk. Av stor betydelse härvid är traditioner och sedvänjor och allmänna uppfattningar om vad som "skall" ingå i en värdig begravning samt den avlidnes eventuella önskemål. När det gäller formen för hur olika tjänster kan tas i

anspråk bestäms den till stor del av förmåga och praktiska möjligheter för den eller dem som ombesörjer en begravning att själva svara för olika åtgärder, och av deras behov av stöd härför.

På grundval av angivna faktorer kan anges vilka åtgärder och tjänster som innefattas i en "normal" begravning och därmed är mer eller mindre ofrånkomliga. Detta innebär givetvis inte att omfattningen av och därmed kostnaderna för de enskilda åtgärderna och tjänsterna inte kan varieras inom vida gränser - t.ex. när det gäller utformning av kista och kistdekoration, innehåll och medverkande i begravningsgudstjänst, antal deltagare och förtäring vid minnesstund och form för gravsättning.

En grundläggande och med ytterligt få undantag ingående del i en begravning är jordfästning enligt svenska kyrkans eller annat trossamfunds ordning, eller en motsvarande borgerlig begravningssceremoni.

Utöver jordfästning och de ovan angivna ofrånkomliga åtgärderna för gravsättning förekommer, som tidigare (avsnitt 1.4.1-3) berörts, en rad olika åtgärder och tjänster som huvudsakligen tillhandahålls genom enskilda på den fria marknaden. För bedömning av vilka sådana åtgärder och tjänster, som får anses "normala" och därmed mer eller mindre ofrånkomliga ges vägledning i ett flertal rättsfall, där kammarrätter och regeringsrätten har prövat frågor om bistånd av socialnämnd till begravningskostnader enligt 6§ i socialtjänstlagen (1980:620). Domstolarna har härvid bl.a. haft att ta ställning till i vilken mån olika åtgärder och tjänster som ingått i aktuella begravningar och kostnaderna för dessa varit rimliga och därmed medfört rätt till bistånd.

Av domstolarnas ställningstaganden framgår att i en normal begravning - eller med regeringsrättens formulering i en dom år 1988 (mål 5319-1986) "en värdig begravning med beaktande av allmänt vedertagna begravningstraditioner" - ingår förutom jordfästning och åtgärder för gravsättning även tjänster från begravningsentreprenör, blomsterdekorationer på kista och altare, förtäring vid minnesstund och gravvård.

2.2 Tjänster från det allmänna

De tjänster som det allmänna lämnar i sin begravningsverksamhet är sammanfattningsvis upplåtelse av gravrätt, eldbegängelse (kremering), gravöppning och gravsättning samt vissa transporter. Vid tillämpning av svenska kyrkans ordning tillkommer jordfästning, som dock enligt vad som tidigare (avsnitt 1.3.2, jordfästning och 1.3.3) nämnts redovisningsmässigt inte ingår i det allmännas begravningsverksamhet utan i kyrkans församlingsverksamhet.

Genom den i det föregående (avsnitt 1.3.2) behandlade enkätundersökningen hos ett urval av pastorat och kyrkliga samfälligheter har erhållits uppgifter om huruvida och i vilken mån dessa tar ut avgifter från enskilda för olika lämnade tjänster i begravningsverksamheten. Som framgår av den närmare redovisningen av undersökningen i bilaga 3 är dock resultaten i fråga om avgifter för gravrätt och gravöppning samt gravsättning i minneslund mindre säkra på grund av ofullständigheter och bortfall i lämnade uppgifter.

När det gäller förekomsten av avgifter för olika tjänster föreligger vidare betydande skillnader mellan församlingsbor och icke församlingsbor. En ordning för att utjämna dessa skillnader ges i det system med s.k. be-

gravningsclearing som i större eller mindre omfattning vunnit anslutning av en del av landets pastorat och kyrkliga samfälligheter.

2.2.1 Avgifter för församlingsbor

Upplåtelse av gravrätt är i det helt övervägande flertalet (med reservation för osäkerheten i uppgifterna ca 85 procent) av pastoraten och samfälligheterna helt fri från avgift för församlingsbor. Det gäller särskilt de största enheterna. I Stockholms kommun upplåts också gravrätt fritt för i kommunen kyrkobokförd avliden.

I den mån som avgifter tas ut från församlingsbor uppgick de år 1989 vanligen till 100 - 300 och inte i något redovisat fall till mer än 1 000 kr.

När det gäller eldbegängelse (kremering) är denna i regel kostnadsfri för församlingsbo i pastorat och samhälligheter med tillgång till krematorium inom sitt område. Förvaltningsenheter utan krematorium inom sitt område bekostar i stor utsträckning för församlingsbo kremering utanför förvaltningsområdet. Även flertalet enheter med krematorium inom sitt område gör detta. Sammantaget innebär detta att drygt 60 procent av alla förvaltningsenheter helt bekostar kremering för församlingsbor, medan drygt 10 procent delvis bekostar denna. Mindre än 30 procent av enheterna bekostar inte alls kremering. Huvuddelen härav finns i de minsta förvaltningsenheterna med mindre än 10 000 invånare, som alla saknar krematorium inom sina områden, och där drygt en tredjedel eller ca 270 enheter inte alls bekostar kremering. Bland de mellanstora enheterna med 10 000 - 30 000 invånare saknar omkring 85 enheter eller inemot 70 procent krematorium inom sina områden. Av dessa bekostar inte fullt en tredjedel eller drygt 20 enheter inte alls kremering.

Jämfört med år 1979 innebär de angivna uppgifterna en betydande ökning av andelen förvaltningsenheter som bekostar kremering. Uppskattningsvis var det då ca 70 procent av enheterna som inte alls bekostade kremering.

Självkostnaden för kremering var år 1989 ca 700 kr.

I Stockholms kommun togs år 1989 ut en avgift på 200 kr för kremering av i kommunen kyrkobokförd avliden.

Med mer eller mindre direkt anslutning till kremering förekommer det att förvaltningsenheter tillhandahåller urna. Det gäller främst de stora enheterna med mer än 30 000 invånare. Av dem tillhandahåller 45 procent urna fritt för församlingsbor. Bland de mellanstora enheterna är det 18 procent som gör detta, medan det bland de minsta enheterna med mindre än 10 000 invånare endast är 4 procent. Jämfört med år 1979 innebär detta i stort sett oförändrade förhållanden.

För gravöppning gäller i stort sett samma som för upplåtelse av gravrätt. I det närmaste alla pastorat och samfälligheter företar gravöppning fritt för församlingsbor. En av de stora förvaltningsenheterna tar dock ut en avgift på 795 kr för kistgrav och 75 kr för urngrav. I Stockholms kommun uttogs år 1989 för gravsättning inkl. gravöppning 900 kr för en kista och 300 kr för urna för i kommunen kyrkobokförd avliden.

Jordning i minneslund är enligt vad som har kunnat iakttagas i undersökningen fri för församlingsbor hos alla pastorat och samfälligheter. Även i Stockholms kommun är den fri för i Stockholm kyrkobokförd avliden.

Ofrånkomliga transporter i samband med begravningar är i mindre utsträckning fria för församlingsbor. Det förekommer dock att pastorat och samfälligheter helt eller delvis bekostar sådana transporter. Mest rör det sig då om transport av kista från bårhus till begravningsplats och till krematorium, och av urna från krematorium till begravningsplats. Andelen förvaltningsenheter där detta förekommer är totalt i stort sett 20 - 30 procent.

Allmänt sett är det mera vanligt att förvaltningsenheter-na med mer än 10 000 invånare bekostar transporter. Detta överensstämmer med förhållandena år 1979. I övrigt synes det numera vara något mera vanligt än för tio år sedan att enheterna bekostar transporter för församlingsbor.

Jordfästningar i svenska kyrkans ordning kan som en del av kyrkans församlingsverksamhet i regel erhållas fritt för församlingsbor. I Stockholms kommun tar dock kyrkogårdsförvaltningen ut avgifter för upplåtelse av begravningskapell och orgelmusik. De var år 1989 resp. 200 kr och 100 kr för i kommunen kyrkobokförd avliden.

Enligt uppgift från Fonus om i dess verksamhet år 1989 iakttagna avgifter för begravnings-tjänster för församlingsbor uppgick de i genomsnitt för hela landet till 300 kr.

2.2.2 Avgifter för icke församlingsbor

För begravnings-tjänster till icke församlingsbor tar pastoraten i regel ut avgifter. I flera fall regleras detta mellan den avlidnes hemförsamling genom det ovan nämnda systemet för s.k. begravningsclearing, som beskrivs närmare i följande avsnitt (2.2.3). För tillämpningen av clearingsystemet ger Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation ut en på beräknade självkostnader grundad

normaltaxa för olika tjänster i samband med begravningar.

Gravrätt upplåts, som tidigare (avsnitt 1.3.2, Gravrätt) redovisats, i så gott som alla pastorat och samfälligheter även till icke församlingsbor. Hos drygt en tredjedel av förvaltningsenheterna sker det mot en särskild eller förhöjd avgift. Mest förekommer det i de stora enheterna med mer än 30 000 invånare, där ca 40 procent av dem direkt har angett att särskild avgift är ett villkor för upplåtelse. För de mellanstora och små enheterna är motsvarande andelar resp. ca 35 och 25 procent. Enligt tillgängliga taxeuppgifter skulle minst 85 procent av de stora enheterna ta ut avgifter för upplåtelse av gravrätt till icke församlingsbor. Motsvarande för de mellanstora och små enheterna är 42 resp. 47 procent.

De avgifter som har kunnat iakttagas varierar betydligt i storlek mellan förvaltningsenheterna med en tendens till att vara större i de stora enheterna. För kistgravar låg år 1989 de vanligaste avgifterna för enkelgravar i de minsta enheterna mellan 300 och 2000 kr, i de mellanstora mellan 500 och 3000 kr och i de största mellan 2000 och 5000 kr. För urngravar förekom vanligen avgifter på mellan 100 och 2000 kr med en viss tyngdpunkt i området 1000 - 2000 kr i alla slag av förvaltningsenheter. Normaltaxan för begravningsclearingen angav för år 1989 gravrättsavgifter på 4000 - 5000 kr för kistgrav och 1000 - 2000 kr för urngrav. I Stockholms kommun var gravrättsavgiften år 1989 för avliden som inte var kyrkobokförd i kommunen 1500 kr för kistgrav och 700 kr för urngrav.

För gravöppning utgår enligt vad som har kunnat iakttagas regelmässigt någon avgift för icke församlingsbor. För öppning av kistgrav var vanliga avgifter år 1989 för enkelgrav 1000 - 2500 kr och för urngrav 100 - 500 kr i alla slag av förvaltningsenheter. Normaltaxan för begravn-

ningsclearingen angav för år 1989 för öppning av kistgrav 2500 - 3000 kr och av urngrav 200 - 500 kr. I Stockholms kommun var avgiften år 1989 för gravsättning inkl. gravöppning för i kommunen icke kyrkobokförd avliden 1650 kr för en kista och 600 kr för en urna.

Jordning i minneslund för icke församlingsbor är enligt vad som har kunnat iakttagas i undersökningen fri i flertalet av de små förvaltningsenheterna. I ca 10 procent av dessa tas dock ut en avgift som år 1989 var 50-400 kr. I de mellanstora och stora enheterna är det vanligare med avgifter, i resp. 45 och 65 procent av enheterna. Avgiften var år 1989 i alla dessa enheter 300-400 kr. Normaltaxan för begravningsclearingen angav för år 1989 för jordning i minneslund 330 kr. I Stockholms kommun var år 1989 avgiften för jordning i minneslund 250 kr för i kommunen icke kyrkobokförd avliden.

När det gäller jordfästning för icke församlingsbor har närmare uppgifter om förekomsten av avgifter inte inhämtats särskilt genom enkätundersökningen. Det torde dock vara vanligt att avgifter tas ut för upplåtelse av kyrka, officiant, kyrkomusiker m.m. Normaltaxan för begravningsclearingen angav för år 1989 för upplåtelse av kyrka och kapell 670 kr, för bisättning 110 kr, för officiant 437 kr och för kyrkomusiker 245 kr. I Stockholms kommun tar kyrkogårdsförvaltningen liksom för i kommunen kyrkobokförda ut avgifter för upplåtelse av kapell och orgelmusik. De var år 1989 för avliden som inte var kyrkobokförd i kommunen resp. 400 kr och 100 kr. Enligt uppgifter från Fonus om i dess verksamhet år 1989 iakttaga avgifter för skilda tjänster för icke församlingsbor i 25 kommuner av olika slag i hela landet varierade dessa enligt följande sammanställning.

Tjänst	Avgifter (kr)	
	Lägsta-Högsta	Medianvärde
Officiant	437 - 750	700
Musik	121 - 556	230
Kapell	0 - 700	400
Gravrätt, urngrav (enkelgrav; 25 år)	0 - 3000	750
Gravrätt, kistgrav (dubbelgrav, 25 år)	600 - 5100	3000
Gravöppning		
- urngrav	0 - 474	240
- kistgrav	825 - 2710	2003
Kremation	200 - 1030	710
Övrigt x)	74 - 1031	180

x) Kostnad för minneslund, vaktmästare, transport och förvaring av urna, bisättningsrum, klockringning m.m.

2.2.3 Begravningsclearing

Frågan om begravningskostnader för icke församlingsbor aktualiserades genom en motion vid Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbunds kongress år 1977. I motionen ifrågasattes det rimliga i att en begravning av en avliden i annan församling än dennes hemförsamling belastar den enskilde med extra kostnader.

I anledning av motionen inleddes år 1978 i Härnösands stift en försöksverksamhet med s.k. begravningsclearing. Modell härför hämtades från landstingens ordning för att reglera sjukvårdskostnader mellan sig. Försöksverksamheten föll väl ut och pastoratsförbundets styrelse rekommenderade en frivillig utbyggnad av systemet efter vissa justeringar.

Arbetet med att på frivillighetens väg försöka genomföra ett rikstäckande clearingsystem har sedermera övertagits av Svenska kyrkans förvaltningsnämnd och dess kyrkogårdsdelegation. Från början byggde systemet på att församlingar och samfälligheter skulle genom civilrättsliga avtal förbinda sig att svara för kostnaderna för vissa tjänster i samband med jordfästning och begravning av icke församlingsbor. Av olika skäl, bl.a. beroende på svårigheter att få församlingarna och samfälligheterna att sluta juridiskt bindande avtal, har i stället rekommenderats att kyrkokommunerna fattar ensidiga beslut om anslutning till begravningsclearingen.

Frågan om lagstiftning om skyldighet för kyrkokommunerna att delta i mer eller mindre omfattande system för begravningsclearing har aktualiserats i olika sammanhang. Frivilliglinjen har dock hittills föredragits av bl.a. 1982 års kyrkokommitté, 1985 och 1989 års kyrkomöten med hänvisning till den pågående utvecklingen. 1985 års kyrkomöte uttalade emellertid att en utvärdering av clearingsystemets utveckling bör ske omkring år 1995. Om ett tillfredsställande resultat då inte har uppnåtts bör frågan om en lagreglering omprövas. 1989 års kyrkomöte hänvisade till detta och anförde i anslutning härtill att en rikstäckande begravningsclearing är så viktig att en lagstiftning på detta område kan bli nödvändig om den inte kan uppnås på frivillighetens väg. Arbetet med att verka för ett enhetligt rikstäckande clearingsystem måste därför intensifieras. 1990 års kyrkomöte har slutligen beslutat begära lagstiftning om begravningsclearing.

Den nu tillämpade begravningsclearingen innebär att ett pastorat eller en samfällighet genom särskilt beslut åtar sig att med vissa mer eller mindre bestämda belopp för olika tjänster svara för de kostnader som uppstår när en i pastoratet eller samfälligheten hemmahörande avliden

begravs hos annat pastorat eller annan samfällighet. Härvid avses kostnader för sådana tjänster som, om de utförts av pastoratet eller samfälligheten där den avlidna var kyrkobokförd, varit kostnadsfria för den enskilde. Kostnader som ingår i clearingen får högst motsvara självkostnaderna för de olika tjänsterna. Kyrkogårdsdelegationen utarbetar som vägledning normaltaxor som visar hur självkostnaderna beräknas. Varje kyrkokommun kan dock bestämma sina egna taxor.

Enligt gällande rekommendation och de 1 juni 1990 tillämpliga normaltaxorna omfattar begravningsclearingen följande tjänster och därför beräknade kostnader.

Jordfästning

Upplåtelse av kyrka och kapell	800 kr
Bisättning	130 kr
Officiant	750 kr
Kyrkomusiker	248 kr

Gravsättning och kremation

Gravrättsavgift per kvadratmeter gravplatsyta	1 900 kr
Gravöppning - kistgrav (beroende av förfarande och djup för grävning)	3 100 - 3 700 kr
Gravöppning - urngrav	360
Jordning i minneslund	360 kr
Medverkan vid gravsättning av askurna	200 kr
Kremation	880 kr

Beträffande kyrkokommunernas anslutning till begravningsclearingen och utvecklingen härav kan nämnas följande.

Enligt utredningens enkätundersökning var år 1989 drygt 70 procent av pastoraten och samfälligheterna anslutna till någon form av begravningsclearing - rikstäckande eller med mer eller mindre långtgående begränsningar till stift, kommun etc. Vanligast var anslutningen i de mellanstora förvaltningsenheterna med 10 000 - 30 000 invånare och minst förekommande i de stora enheterna med mer än 30 000 invånare, där endast 55 procent av dessa var anslutna. Såväl Stockholms kommun som Göteborgs kyrkliga samfällighet stod helt utanför. Malmö kyrkliga samfällighet var ansluten till clearing inom Lunds stift.

Jämfört med år 1979 innebär den angivna anslutningen en mycket kraftig ökning från en anslutning av endast drygt 4 procent av alla förvaltningsenheter.

Kyrkogårdsdelegationen har kartlagt anslutningen under våren 1990. Enligt en redovisning härav var per den 30 juli 1990 1 805 av landets 2 563 församlingar över pastoraten anslutna till någon form av begravningsclearing. Anslutningen fördelade sig med 904 församlingar på rikstäckande clearing, 464 på clearing inom det egna stiftet och 414 på clearing inom kommun, kontrakt o.d.

Med hänsyn till befolkningens fördelning innebar detta att de olika clearingformerna omfattade följande antal invånare i landet.

Riksclearing	2 746 570
Stiftsclearing	1 240 603
Kommunclearing	1 068 254
Kontraktsclearing	121 470
Övrig clearing	8 464
Summa alla former	5 185 361

Utanför varje form av begravningsclearing stod således 758 församlingar och ca 3 300 000 av landets invånare.

Till belysning av utvecklingen av systemet med begravningsclearing kan de angivna värdena jämföras med dem som tidigare redovisats av kyrkogårdsdelegation avseende förhållandena omkring ett år tidigare i maj 1989. Då var ca 1 300 församlingar anslutna till någon form av begravningsclearing, och därav ca 300 till rikstäckande clearing. Av landets invånare hade ca 4 000 000 tillgång till någon form av clearing och ca 1 100 000 till rikstäckande clearing. En betydande ökning av anslutningen till begravningsclearingen har således skett under det senaste året. När det gäller den rikstäckande clearingen är det fråga om mer än en fördubbling beträffande såväl församlingar som omfattade antal invånare.

2.3 Tjänster genom begravningsentreprenörer

Som beskrivits tidigare (avsnitt 1.4) utför begravningsentreprenörerna/-byråerna primärt de tjänster som aktualiseras i samband med dödsfall, dvs. försälja kistor och urnor, förmedla tjänster som annonser, transporter, blomsterdekorationer, förtäring m.m., organisera och förbereda för begravningsakten, upprätta bouppteckningar, bevaka utfallande försäkringssättningar och depositioner. Till de kostnader som begravningsbyrån debiterar tillkommer för icke församlingsbo vanligtvis utgifter avseende s.k. församlingskostnader för t.ex. gravrätt, officiant och kremation.

I syfte att så långt som möjligt tillgodose anhörigas intressen har konsumentverket/KO (KOV/KO) under senare år tecknat en rad överenskommelser med anknytning till begravningsbranschen och dess marknadsföring. Bland andra viktiga punkter märks särskilt överenskommelsen om att de

anhöriga vid beställning av ett begravningsuppdrag skall erhålla skriftlig bekräftelse med prisuppgifter inkl. moms på vad som överenskommits ingå i uppdraget. KOV/KO har också tillsammans med Gravvårdsfirmornas Riksförbund (GRO) utarbetat allmänna villkor vid försäljning av gravvårdar (gravöverbyggnad). Beträffande gravskötsel har överenskommelser tecknats med Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation, innebärande att standardavtal utarbetats för skötseln, samt att villkoren för dessa tjänster har anpassats till konsumentköplagens bestämmelser.

KOV/KO har vidare träffat överenskommelser att gälla fr.o.m juli 1989 med förutom begravningsentreprenörerna och deras organisationer - SBF, Fonus samt IGNIS - även med GRO, Svenska kyrkans nämnd för församlings- och pastoratsförvaltning (numera Svenska kyrkans förvaltningsnämnd) och Sveriges Kyrkogårds- och Krematorieförbund (SKKF). Överenskommelsen avser såväl avtalsvillkor som marknadsföring bl.a. ifråga om direktreklam vid försäljning av gravvård tidigast fyra veckor efter dödsfallet.

KO har också granskat de formulär som används i sammanhang där man hos begravningsbyrå vill teckna s.k. förordnande om begravning eller om man hos begravningsbyrån vill deponera ett belopp för täckande av begravningskostnaderna, alternativt genom att begravningsbyrån insätts som förmånstagare till försäkring.

Allmänna Reklamationsnämnden (ARN) har under årens lopp handlagt en del ärenden avseende begravningstjänster. Erfarenheterna hittills visar att flertalet typer av klagomål hos KO och Reklamationsnämnden kraftigt minskas när nya överenskommelser träder i kraft och tillämpas.

Begravningsbranschens organisationer och entreprenörer liksom även i viss mån kyrkokommuner/församlingar underlättar alltmer för anhöriga i samband med dödsfall genom att tillhandahålla rådgivning om utformning av begravningsakten och om andra praktiska detaljer kring denna. Åtgärder som åtminstone till en del reducerar begravningskostnaden är t.ex. fria lokaler, kostnadsfri utlåning av bårtäcken m.m. SBF och Fonus har förtecknat och samlat konkret information i instruktiva broschyrer som ger allmänna råd och vägledning och redogör för vilka tjänster som är kostnadsfria och vilka man måste bekosta själv.

Mot bakgrund av kistans relativt stora andel - cirka en tredjedel - av kostnaden för ett begravningsuppdrag finns anledning att närmare konstatera prisutvecklingen även i fabrikantledet. Under den senaste femårsperioden har kistfabrikanterna genomfört prishöjningar med 55 procent under det att den allmänna prisnivån enligt konsumentprisindex (KPI) under samma period ökat med 34 procent. KPI har under 1980-talet ökat med ca 8 procent per år. Under perioden 1980-1984 uppgick prisökningarna enligt KPI till i genomsnitt ca 10 procent per år och under perioden 1985-1989 ca 5,6 procent per år. I nedanstående tabell redovisas prishöjningarna i form av index med 1983 som basår. Uppgifterna avser ett vägt genomsnitt, dvs. de undersökta företagens prisändringar har vägts med respektive företags försäljningsvärden. Prishöjningarna har under 1980 talet - utöver sedvanliga kostnadsökningar - i första hand motiverats med lönsamhetsskäl.

Prisindex för kistor 1984 - 1 kv. 1989 (dec 1983 = 100)

Företag	1984	1985	1986	1987	1988	t. o. m. 1 kv. 1989
Rydéns i Nybro AB	125	125	130	135	143	155
Fredahl	124	124	129	135	143	155
Falköpings Nya Träprodukter AB	124	124	129	135	141	153
Fonus Trä- industri	123	123	135	139	149	154
Samhall SAFAC	125	125	131	136	145	155
Genomsnitt för marknaden	124	124	131	136	145	155
KPI	108	114	118	124	132	134

Källa:SPK

Som berörts i det föregående (avsnitt 1.4.2) förser Svenska Likkistfabrikantföreningen medlemsföretagen med rekommenderande prislistor som underlag för företagets prissättning. Privatentreprenörernas organisation, SBF, utger inte direkt några prislistor utan medlemsföretagen kalkylerar själv sina priser på varor och tjänster. Förbundet tillhandahåller dock en enklare mall med 'från-till-priser' upptagande de vanligaste varorna och tjänsterna tillsammans med uppgifter upptagande normaltider för olika moment i begravningsuppdraget. Mallen används inte minst i SBF:s kurs- och studieverksamhet. Fonus Riks däremot utarbetar och distribuerar färdiga prislistor till det egna företagets regionkontor med, i likhet med SBF, uppgift om normaltider för olika moment i uppdraget.

Kostnaden för kista utgör i normalfallet 30-35 procent av den totala kostnaden för en begravning och inrymmer ett pålägg som vanligtvis uppgår som nämnts till ca 100 procent. Priset för kistan hos begravningsbyrån inkluderar svepningstillbehör, men byrån debiterar tjänsten svepning som regel separat. Ordinarie arvode (riktarvode, arbetskostnad) beräknades år 1989 hos Fonus efter 180 kr/timme, hos SBF 200 kr, multiplicerat med ett schablonberäknat antal timmar - 5,8 timmar hos Fonus och hos SBF 5,3 för ett begravningsuppdrag. Därutöver debiteras tillägg till riktarovdet bl.a. för beställning av förtäring/minnesstund, beställning av hyrbil/taxi, hjälp med försäkringshandlingar m.m. Såväl SBF- som Fonusbyråer uppger sig lämna kostnadsförslag i samband med de anhörigas beställning av begravningsuppdrag i enlighet med de överenskommelser som träffats med KOV/KO.

Prissättningen på kistor i såväl entreprenörs- som tillverkarled har debatterats i olika sammanhang, till en del till följd av att kostnaderna för kistor i regel utgör en så stor del av den totala kostnaden för en begravning. I samband med en anmälan till näringsfrihetsombudsmannen (NO) från en kistfabrikant i Vällingby (Funeral-kistan) undersökte dåvarande Statens pris- och kartellnämnd åren 1982 och 1984 specifikt entreprenörernas prissättning på kistor till följd av en hemställan från NO, som bl.a. ansåg att branschen - i stället för att debitera kostnadstäckande arvoden - haft högre pålägg på kistor än vad som motiverats av kostnaderna för försäljning av kistor. NO fann att branschen trots allt tillhandahöll ett betydande avtal kistor med låga inköpspriser varför skadeverkan av prissättningen var begränsad. Däremot noterade NO att inom begravningsbranschen förekommer en mindre väl kostnadsanpassad prissättningsmetod, vilket kan leda till att begravningsbyråerna är obenägna att tillhandahålla billigare kistor.

Enligt NO bör varor som ingår i ett begravningsuppdrag ha pålägg som är anpassade till kostnaderna i samband med vidareförsäljning av just denna vara. Tjänsterna i uppdraget bör därför enligt NO timdebiteras.

På NO:s uppdrag har även genomförts en särskild undersökning rörande kistfabrikanter och deras prissättning (dnr SPK 146/76). Enligt NO kunde prisutvecklingen på kistor ha påverkats av samarbete mellan medlemsföretagen i SLF. I utredningen konstaterades då att medlemsföretagens prisändringar under de senaste tre åren varit i stort sett desamma. De avvikelser från egna kostnadskalkyler som företagen gjort i prislistorna tydde på att någon form av påverkan skett utifrån. Det föreföll sannolikt att det samråd beträffande priserna som ägt rum mellan företagen skulle förklara differenserna hos de enskilda företagen mellan kalkylerat pris och prislistepreis. I anledning av en promemoria från SPK till regeringen i april 1989 utreder NO ånyo om horisontell pris-samverkan på kistor föreligger i tillverkarledet. I promemorian konstateras bl.a. att de fem tillverkningföretagen under de senaste åren har genomfört en nära nog identisk prishöjning. Tre företag höjde sina priser med exakt lika procenttal trots att företagens kalkyler redovisade skillnader i prishöjningsbehov för de olika delposter som ingår i tillverkning av kistor. SPK har därför i sin PM ifrågasatt om inte prishöjningarna ligger på en så hög nivå att även det företag som lönsamhetsmässigt går sämst får full kostnadstäckning och vinst.

Trots att begravningsbyråerna - utöver inkluderad handelsvinst vid prissättning av kistor - debiterar ett arvode för att täcka byråns kostnader debiteras dödsboet därutöver särskilt arvode för, som exempel, representant vid begravningsakt och svepning.

Begravningsbyråns kostnadstäckning och vinst vid begravningsuppdrag omfattar som nämnts vanligtvis dels pålägg på inköpspriset för kistan, dels arvode. För förmedlade varor och tjänster görs normalt inga pålägg. Däremot erhåller begravningsbyrån vanligen någon form av förmedlingsprovision från t.ex. blomsteraffären, tidningen, förtäringstället etc. Förmedlingsprovision förekommer enligt Fonus inte i någon större utsträckning; man uppfattar ersättningen - vanligen 5 procent som avdrages vid begravningsbyråns betalning av fakturan - som "kassarbatt" för utförd prestation. Begravningsbyrån förskotterrar utläggget och för upp samma belopp i sin faktura till dödsboet. Det är normalt förmedling av blommor, förtäring och annonser som berörs av systemet. Hos SBF tycks systemet vara mera omfattande och procenttalet kan ibland utgöra upp till 10 procent, men man anger också att det blir allt vanligare att byråerna gärna ser att de företag som tillhandahåller "förmedlade" varor och tjänster själva debiterar dödsboet.

Prisutvecklingen för den totala privata konsumtionen samt för delposten begravningskostnader för åren 1984-1989 framgår av nedanstående tabell. Som framgår har posten begravningskostnader ökat betydligt snabbare än kostnaderna för varor och tjänster i totala konsumentprisindex (KPI) eller med 14 procent.

Konsumentprisindex 1984 - 1989 (basår 1983 = 100)

År	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Totalt KPI	108	114	118	124	132	141
Begravningskostnader	109	118	129	144	153	166

Källa: SCB

Kostnaden för en begravning varierar naturligtvis i hög grad beroende på den omfattning de anhöriga väljer för uppdraget. Prisvariationerna inom branschen är i allmänhet - med undantag för varugruppen kistor - relativt små. I det föregående (avsnitt 2.1) har redovisats de mer eller mindre ofrånkomliga begravningstjänsterna. I avslutning härtill har även hänvisats till ett antal rättsfall där frågor om "bistånd till begravningskostnader" enligt socialtjänstlagen prövats. Framställningen begränsas här till kostnader för en begravning baserad på de poster som minst får anses böra ingå i ett begravningsuppdrag. Kostnadsposterna återfinns även i överenskommelser mellan branschen och socialförvaltningar vad avser varor och tjänster i s.k. social begravning (avsnitt 3.2)

Prisuppgifterna framgår av nedanstående tabell och representerar i första hand de helt nödvändiga posterna i ett begravningsuppdrag, men även några tillkommande poster, exempelvis annonskostnaden, som är svår att utelämna i sammanhanget. Av den framräknade begravningskostnaden, drygt 10 000 vid jordbegravning och 9 500 kr vid eldbegängelse, beräknas de "nödvändiga" kostnadsposterna utgör omkring 6 000 kr. Uppgifterna avser genomsnitt för hela landet åt 1989 och baseras på sammanvägt underlag ¹⁾ från Fonus och privata byråer. Allmänt kan konstateras att skillnaderna i kostnad mellan begravningsbyråer på en och samma ort ofta är små, medan däremot prisskillnaden hos byråer på olika orter kan vara stora, ofta beroende på variationer i kostnaderna för de kyrkokommunala tjänsterna (församlingskostnader).

1) Tabellens prisuppgifter har beräknats på grundval av lämnade uppgifter från SBF (vanligaste värde, nov. 1989) och Fonus (räkenskapsunderlag år 1989).

Kostnaden för sådan begravning är ofta lägre än kostnaden för jordbegravning; för hela landet har kostnaden år 1989 i genomsnitt nära 15 procent lägre. Det är i första hand bärarkostnaden vid jordbegravning som ger utslag och fördyrar begravningen i storstadsområdena.

Fr o.m år 1991 skall utgå full mervärdeskatt för varor och tjänster i begravningsbranschen; idag tillämpas full, reducerad eller ingen mervärdeskatt alls på olika tjänster. När ändringen genomförs fördyras enligt branschens beräkningar ett normalt begravningsuppdrag med i genomsnitt 1 000 kr.

Som tidigare framgått (avsnitt 2.2.2) ökar begravningskostnaderna kraftigt för icke församlingsbor genom tilläggskostnader för tjänster som normalt inte behöver bekostas av församlingsbor. De vanligast förekommande tjänsterna och kostnaderna härför har också redovisats i en sammanställning. Av denna framgår att kostnaderna varierar kraftigt mellan församlingarna och tilläggsavgifterna för icke församlingsbor blir - jämfört med de avgifter som gäller för församlingsbor - i många fall mycket höga. Det numera allt vanligare systemet med begravningsclearing (avsnitt 2.2.3) innebär dock att kostnaderna inte alltid slår igenom för de enskilda.

Intressant i sammanhanget kan vara att konstatera att det inte är entydigt givet vem som är församlingsbo och vem som inte är det. Avliden som formellt inte var församlingsbo kan ändå i avgiftshänseende o.d. betecknas som sådan med hänsyn till tidigare förhållanden. Skilda församlingar tillämpar olika grunder. Följande utgör exempel på att avliden betecknats som församlingsbo om denne tidigare varit skriven

- 20 år i kommunen

- minst 10 år i församlingen de senaste 20 åren
- 15 år i församlingen
- 25 år i församlingen
- 49 år församlingen
- i församlingen sitt verksamma liv
- i församlingen mellan sitt 55:e och 60:e levnadsår
- i församlingen mer än hälften av sitt liv.

Den som vill kan deponera belopp hos begravningsbyråerna för att bekosta egen begravning. Deponering på särskilt konto är relativt vanligt. Som exempel kan nämnas Fonus som f.n. har 10 000 deponenter i systemet. Genomsnittsbeloppet utgör 8 000 kr. Systemet hos Fonus förutsätter insättning av ett engångsbelopp, dvs. inte kontinuerligt månadssparande. Kontot placeras i bank och ränta beräknas efter högsta kontoform. Kunder får själv ränteuppgift och deklarerar i vanlig ordning. Vid öppnandet av kontot får kunden ett särskilt depositionsbevis. SBF tillhandahåller ett liknande system.

Både SBF och Fonus erbjuder även möjligheten att teckna begravningsförsäkringar i försäkringsföreningen Funebris respektive Allmänna begravningsfonden-Trygghet där kunden kan välja mellan årlig premie eller engångspremie vars storlek varierar med försäkringstagarnas ålder.

3 BEGRAVNINGSHJÄLP

3.1 Försäkringsskydd och motsvarande

Begravningshjälp i form av ett i regel bestämt belopp för begravningskostnader utgår enligt en lång rad av olika slags försäkringar och motsvarande samt författningar.

Tjänstegrupplivförsäkringar

I första hand gäller det ett stort antal kollektivavtalsgrundade försäkringar som i allt väsentligt finns på alla sektorer av arbetsmarknaden. Bestämmelser om att tjänstegrupplivförsäkringar eller motsvarande skall tecknas har tagits in i avtal mellan de skilda arbetstagar- och arbetsgivareorganisationerna.

Försäkringarna ger allmänt rätt till begravningshjälp vid dödsfall för arbetstagarare hos så gott som alla enskilda företag, hos kooperationen, hos kommunerna och hos staten eller i övrigt i statligt löner reglerad verksamhet samt för lantbrukare, skogsbrukare och yrkesfiskare.

Förutom arbetstagarare m.fl. omfattar begravningshjälpen i regel även deras makar eller sambor. Företagare och dennes maka har också möjlighet att i anslutning till den kollektivavtalsgrundade försäkringen teckna en egen försäkring, som bl.a. ger samma rätt till begravningshjälp som tjänstegrupplivförsäkringen för arbetstagarare.

Tjänstegrupplivförsäkringarna ger även ett efterskydd under vanligen 180 dagar efter att en anställning har upphört.

Undantagna från tjänstegrupplivförsäkringarna är personer med mer än halv förtidspension eller halvt sjukbidrag. Begravningshjälpen enligt tjänstegrupplivförsäkringarna utgår i regel med ett halvt basbelopp.

Lagar om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd

Begravningshjälp vid dödsfall på grund av arbetsskada ges enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Enligt denna är alla som förvärvsarbetar i verksamhet i Sverige försäkrade för skada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet. Försäkringen skall också enligt särskilda föreskrifter gälla den som genomgår utbildning i den mån som denna är förenad med särskild risk för arbetsskada. Annan förvärvsarbetande än arbetstagare är försäkrad under förutsättning att han är bosatt i Sverige.

Begravningshjälp utgår vidare enligt lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd. Den avser personer som enligt lag fullgör tjänstgöring eller genomgår utbildning m.m. i samband med värnplikt, vapenfri tjänst, civilförsvaret o.d., deltar i räddningstjänst av olika slag, är intagen för vård i kriminalvårdsanstalt, hem för vård av unga eller missbrukare, är intagen eller tagen i förvar i häkte eller polisarrest. Lagen skall därutöver enligt särskilda föreskrifter tillämpas även på den som frivilligt deltar i verksamhet inom totalförsvaret eller annan än enligt lag föreskriven verksamhet för att avvärja eller begränsa olika slag av skador.

Enligt förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd skall arbetsskadeförsäkringen även gälla den som efter fullgjord skolplikt genomgår yrkesutbildning eller förberedande sådan utbild-

ning, den som deltar i arbetsmarknadsutbildning, den som är inskriven vid arbetsmarknadsinstitut eller genomgår arbetsprövning eller arbetsträning som har godkänts av allmän försäkringskassa, samt den som genomgår årskurs 7 eller högre i grundskolan, särskolans yrkesskola, gymnasieskolan eller motsvarande utbildning. Arbetsskadeförsäkringen gäller under moment i utbildningen då eleven utför arbete som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete. Enligt förordningen skall vidare statligt personskadeskydd även gälla hemvärnspersonal, krigsfrivilliga, medlemmar i olika frivilliga försvarsorganisationer och liknande.

Begravningshjälpen enligt arbetsskadeförsäkringen och det statliga personskadeskyddet utgår med ett belopp som motsvarar 30 procent av basbeloppet.

Trygghetsförsäkring för arbetsskada

Till komplettering av det skydd som ges enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring finns enligt avtal mellan olika arbetstagar- och arbetsgivareorganisationer på de enskilda och kommunala arbetsmarknaderna en trygghetsförsäkring för arbetsskada. Försäkringen tecknas till förmån för anställda vid enskilda och kooperativa företag samt hos kommuner och för lantbrukare, skogsbrukare och yrkesfiskare. Den gäller också för företagssägare och styrelseledamöter samt makar till sådana.

Försäkringen ger bl.a. begravningshjälp till anställda m.fl. som drabbas av personskada till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan i arbetet. Arbetsskadebegreppet är i huvudsak samma som enligt lagen om arbetsskadeförsäkring. För skada som beror på annat än olycksfall, s.k. arbetssjukdom, gäller ett efterskydd efter

anställningens upphörande fram tills den skadade uppnår 65 års ålder.

Begravningshjälpen enligt trygghetsförsäkringen utgår i form av ersättning för begravningskostnad som bestäms enligt skadeståndsrättsliga regler. Det innebär i princip hela kostnaden.

Frivilliga grupplivförsäkringar

Frivilliga grupplivförsäkringar som tecknas för medlemmar i fackliga, idrottsliga och andra organisationer och föreningar, pensionärsorganisationer, deltagare och åskådare vid olika idrottsliga och andra arrangemang, låntagare hos kreditinstitut, besökare i varuhus m.m. ger i varierande utsträckning och form begravningshjälp.

Individuella försäkringar m.m.

Individuella försäkringar med inriktning på att vid dödsfall ge begravningshjälp kan tecknas i begravningskassor och sjuk- och begravningskassor. Kassornas verksamhet regleras i lagen (1972:262) om understödsföreningar. Enligt denna är en understödsförening en förening för inbördes bistånd som har till ändamål att, utan affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse, meddela annan personförsäkring än arbetslöshetsförsäkring. För begravningshjälp är det fråga om kapitalförsäkring. Denna får inte avse högre belopp än 15 000 kr om inte försäkringsinspektionen medger annat. Anslutning till försäkringen kräver medlemskap direkt i den förening som driver kassan eller utgör denna, eller indirekt genom sammanlutning av personer med intressegemenskap såsom tillhörande viss yrkesgrupp, anställda i visst företag o.d.

Antalet begravningskassor och sjuk- och begravningskassor var år 1987 sammanlagt 77, varav 19 med mer än 1 000 medlemmar. I de stora kassorna är medlemskap vanligen öppet för alla som är bosatta i Sverige och uppfyller vissa krav på hälsotillstånd. Vissa begränsningar kan också förekomma i fråga om högsta levnadsålder, t.ex. 70 år, för medlemskap, eller att över viss ålder försäkring endast erbjuds mot engångspremie.

Till belysning av premiernas storlek år 1990 kan nämnas följande. För den som vid 65 års ålder tecknar försäkring för det högsta beloppet 15 000 kr ligger årspremien beräknad för tio års betalningstid i storleksordningen ca 1 650 kr för man och ca 1 500 kr för kvinna. Engångspremien ligger i storleksordningen ca 11 200 kr för man och ca 10 600 kr för kvinna.

Begravningshjälp kan utöver genom försäkringar säkerställas genom avsättning av medel för begravningskostnader på ett särskilt individuellt bankkonto. Enligt överenskommelse med viss begravningsbyrå disponerar denna kontot vid dödsfall för att bestrida begravningskostnaderna. De flesta begravningsbyråerna medverkar som tidigare (avsnitt 2.3) nämnts till sådana arrangemang.

Fördelning av begravningshjälp i befolkningen

De olika formerna av begravningshjälp omfattar mer eller mindre skilda delar av landets befolkning med hänsyn till levnadsålder, sysselsättning, egna försäkringsåtaganden m.m. En belysning härav ges i nedanstående tabellsammanställning som grundas på i officiell statistik redovisade och därutöver i viss mån uppskattade förhållanden för åren 1987 och 1988.

Personer med och utan rätt till olika former av begravningshjälp (tusental)

	Ålder Under 1 år	1-15 år	16-64 år	65- år	Totalt
Befolkning	110	1510	5335	1505	8460
Begravningshjälp med ett halvt basbelopp allmänt vid dödsfall enligt kollektivavtalsgrundad tjänstegrupp-livförsäkring (TGL) för					
- anställda i enskild tjänst (inkl. kooperationen)		-	2360	.	
- anställda i kommunal tjänst		-	1055	.	
- anställda i statligt löner reglerad tjänst		-	585	.	
- företagare i lantbruk, skogsbruk och yrkesfiske och familjemedl.		-	100	.	
- enskild företagare efter ansökan		-	295	.	
- hemmakar		-	100	.	
Summa med TGL	-	-	4495	.	4495
Utanför TGL					
- personer med mer än halv förtidspension eller halvt sjukbidrag		-	300	-	
- övriga		-	540	1505	
Summa utan TGL	-	-	840	1505	2345
Begravningshjälp vid dödsfall p g a arbets-skada i viss verksamhet enligt					

- lagen om arbetsskade- försäkring (förvärvs- arbetande)/30 % av basbelopp/	-	.	4495	.	
- kollektivavtalsgrun- dad trygghetsförsäk- ring vid arbetsskada (TFA) (anställda m fl i enskild och kommu- nal tjänst)/enligt skadeståndsrättsliga regler/	-	.	3515	.	
- lagen om statligt personskadeskydd /30 % av basbelopp/ (bl a grundskole- elever i årskurs 7 och högre elever i gymnasie- skolan värnpliktiga övriga)			325	-	
			295	-	
			45	-	
			.	.	
Summa med begrav- ningshjälp vid arbetsskada			5160		5160
Frivilliga begravn- ningskassor (med- lemmar)					320
Frivilliga sjuk- och begravnings- kassor (försäkrade för kapitalförsäkring)					73
Frivilliga gruppliv- försäkringar (försäkrade)					4300
Dödsfall	0,7	0,3	15	81	97

3.2. Bidrag enligt socialtjänstlagen

Enligt socialtjänstlagen (1980:620), 6§ har den enskilde rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och sin livsföring i övrigt, om hans behov inte kan tillgodoses på annat sätt. Av förarbetena till lagen (prop.1979/80:1 del A, s. 197 - 198) framgår att härmed avses att även begravningskostnader vid behov skall täckas av socialbidrag. Sådana kostnader jämställs med kostnader för vård av den avlidne.

Socialstyrelsen har i Allmänna råd Socialbidrag 1985:1 bl.a. anfört att socialnämnden kan vara skyldig att ge socialbidrag till rimliga begravningskostnader i den mån dödsboet efter den avlidne saknar medel till dessa kostnader. För bedömningen av frågan om dödsboet saknar medel pekas på olika förhållanden som bör föranleda avslag på en framställan om bistånd. Det gäller bl.a. skulder som kan komma att avskrivas genom dödsfallet, enskild egendom hos efterlevande make och utfallande försäkringsbelopp som är avsett att i första hand användas för begravningskostnaderna. Förhållandet att de enskilda dödsbodelägarna i och för sig kan bekosta begravningen utgör däremot knappast en omständighet som medför att dödsboet inte kan få hjälp härtill.

När det gäller vad som menas med rimliga begravningskostnader får det enligt socialstyrelsens råd avgöras från fall till fall, men hänsyn bör tas till olika religiösa och etniska gruppers speciella krav kring hur begravningen skall ordnas. Rätten till socialbidrag omfattar i första hand kostnader som är nödvändiga för att i Sverige begrava den döde eller på annat sätt ta hand om stoftet. Därutöver får man avgöra från fall till fall vilka kostnader som kan ersättas. Kostnader för t.ex. kaffe och enklare förtäring eller andra liknande arrangemang i

samband med begravningen kan om det på orten anses rimligt och skäligt ingå i rätten till bistånd. Det gäller också kostnader för gravsten. I kostnaderna för begravning innefattas kostnaderna för transport till gravplats. Kostnaderna för att transportera och begrava den döde i dennes hemland utanför Sverige torde däremot generellt inte ingå i rätten till bistånd. Anhöriga kan vidare behöva ekonomiskt bistånd till exempelvis resor och sörjkläder.

För tillämpningen av bistånd till begravningskostnader enligt socialtjänstlagen har många kommuner utfärdat riktlinjer för s.k. sociala begravningar. De innebär att en norm fastställs i form av en övre gräns för socialbidragets storlek. Normbeloppen varierar avsevärt mellan olika kommuner. Vanligt numera är att beloppet bestäms till 25 eller 50 procent av basbeloppet eller fastställs på grundval av ett enhetspris, som t.ex. i olika delar av södra Sverige för år 1990 har satts till 6 000 kr. Socialnämnderna har i många fall med hänvisning till normbeloppen avslagit framställningar om socialbidrag avseende större begravningskostnader eller begränsat utbetalade bidrag till det fastställda normbeloppet.

Underlag för bestämmande av normbelopp, eller i avsaknad härav bedömning av bidrag för en enskild begravning, inhämtas genom prisuppgifter från begravningsentreprenörer eller genom vad som kan betecknas som någon form av "upphandling" av sociala begravningar. Formerna är olika i skilda kommuner. Främst i storstadsområden är det vanligt att socialförvaltningarna ingår längre överenskommelser med begravningsentreprenörerna om prislistor som skall tillämpas, medan på andra orter uppgörelsen ofta sker från fall till fall. I sålunda "normerade" begravningar brukar alltid ingå kista med svepningstillbehör, svepning, begravningsbil och bärare vid bisättning,

kistdekoration, bärare vid jordfästning (vid jordbegravning), dödsannons och begravningsbyråns tjänster för representant vid begravning, anteckning av blommor m.m.

Det genomsnittliga totalpriset för en sådan av Fonus ombesörjd social begravning i Stockholms län år 1989 var 7 700 kr för en jordbegravning och ca 6 700 kr för en urnbegravning (motsvarande). I västra Sverige inkl. Göteborg var motsvarande ca 10 500 kr och ca 9 100 kr. Priset för den sociala begravningen var i Stockholms län ca 3 000 kr lägre än priset för en genomsnittlig begravning i övrigt. I västra Sverige överensstämde dessa priser i stort sett med varandra. Det ovan nämnda enhetspriset 6 000 kr var ca 4 000 kr lägre än genomsnittspriset för begravningar i övrigt på samma orter.

Frågor om vad som kan anses vara rimliga kostnader för sociala begravningar och vad som bör ingå häri har, som tidigare (avsnitt 2.1) nämnts, prövats i flera mål i kammarrätten och i regeringsrätten. Med något enstaka undantag har domstolarna ansett att de faktiska kostnaderna för de ifrågavarande begravningarna har varit rimliga och skäliga och berättigat till erforderligt sociala bidrag. Någon begränsning av bidrag med hänvisning till antagen kommunal norm har i princip inte godtagits. Vad som skall anses vara rimliga begravningskostnader får avgöras från fall till fall.

Kostnader för sociala begravningar som i de förekommande målen har ansetts rimliga har varit 5 719 kr, 7 855 kr och 8 158 kr för begravningar år 1985, samt 11 510 kr och 15 296 kr för begravningar år 1986. Av målen framgår vidare att i rimliga kostnader för en begravning skall, förutom direkta kostnader för jordfästning och gravsättning, även ingå kostnader för förtäring vid minnesstund och för gravsten.

Tre mål i regeringsrätten har gällt socialbidrag till kostnaderna för begravning av barn. Frågan har härvid bl.a. varit om föräldrars inkomstförhållanden skall ha betydelse vid bedömning av om rätt till socialbidrag föreligger för dödsboet efter ett barn. I detta fall kan konstateras att regeringsrätten har ändrat uppfattning mellan åren 1987 och 1989.

I två mål som avdömdes år 1987 intog regeringsrätten den ståndpunkten att rätt till bistånd till rimliga begravningskostnader föreligger i den mån som dödsboet efter den avlidne saknar medel härtill. Det gäller även dödsbo efter ett barn. Föräldrarnas ekonomiska förhållanden saknar betydelse i detta sammanhang.

Regeringsrättens ställningstagande i en dom år 1989 (mål 1196:1988) innebär däremot att hänsyn skall tas till föräldrarnas inkomst- och förmögenhetsförhållanden, när behovet av bistånd till begravningskostnad för avlidet barn bedöms. Regeringsrätten hänvisade härvid till att när det gäller bistånd enligt 6§ socialtjänstlagen till kostnad för vård av ett underårigt barn som lever tillsammans med sina föräldrar bedöms biståndsbehovet med utgångspunkt i familjens inkomst- och förmögenhetsförhållanden. Samma princip bör tillämpas vid bedömning av biståndsbehovet då det gäller begravningskostnader. Om föräldrarna har möjlighet att betala begravningskostnaderna föreligger inte rätt till bistånd härför.

Beträffande omfattningen i antal fall av och utbetalade belopp för bistånd till begravningskostnader finns inte någon samlad redovisning för hela landet. I många kommuner särredovisas inte heller detta bistånd. En uppfattning om antalet fall kan dock erhållas på grundval av förekomsten av dödsboanmälningar. Enligt ärvdabalken, 20

kap., 8 a § behöver i vissa fall bouppteckning inte upprättas om dödsboanmälan görs av socialnämnden till tingsrätten. Det gäller om den dödes tillgångar eller dessa tillsammans med andel i makes giftorättsgods inte förslår till annat än begravningskostnader och andra utgifter med anledning av dödsfallet, och tillgångarna inte omfattar fast egendom eller tomträtt.

Antalet av landets tingsrätter handlagda dödsboanmälningar har under senare år varit ca 7 000 per år. Antalet fall för bistånd till begravningskostnader bör då inte heller vara högre än 7 000 per år.

Enligt uppgifter från Fonus kan andelen uppdrag avseende sociala begravningar uppskattas till 5 - 7 procent av alla begravningsuppdrag år 1989. Med förutsättningen att denna andel gäller alla begravningar skulle det innebära i genomsnitt inte fullt 6 000 sociala begravningar per år i hela landet.

Om socialnämndens bidrag till begravningskostnader antas vara i genomsnitt 5 000 kr per begravning skulle de samlade utbetalningarna för sociala begravningar kunna uppskattas vara av storleksordningen 25-30 och högst 35 milj. kr per år.

3.3 Allmän begravningshjälp i Danmark, Finland och Norge

Inom ramen för systemen för allmän försäkring i Danmark, Finland och Norge utgår vissa bidrag till begravningskostnader.

I Danmark utgår från den allmänna sjukförsäkringen (den offentlige sygesikring) ett bidrag till alla begravningar. Det uppgår för år 1990 till 3 117 danska kr när den döde var över 15 år gammal. För yngre är beloppet mindre, under 1 år 1 245 kr, 1-8 år 1 870 kr och 9-15 år 2 650 kr. Till den som har en tilläggsförsäkring som medlem i Fortsaettelsesygekassen Danmark utgår ytterligare 1 000 kr i begravningsbidrag.

I Finland utbetalas genom Folkpensionsanstalten begravningsbidrag efter person som bott i Finland och som vid sin död hade fyllt 16 år. Till den som uppburit ålders-, invaliditets-, eller arbetslöshetspension under ett år omedlebart före sin död utgår emellertid inte begravningsbidrag. Det innebär att ålderspensionärer inte får begravningsbidrag efter att de fyllt 66 år. Under året mellan 65 och 66 års ålder sker en månadsvis avtrappning av bidraget. Begravningsbidraget skall sökas hos Folkpensionsanstalten inom ett år efter dödsfallet. Det uppgick för år 1989 till högst 3 631 finska mark.

I Norge föreskrivs i lagen om allmän försäkring (folketrygdloven) att för försäkrad som avlidit skall utgå begravningshjälp (gravferdshjelp). Denna uppgick år 1989 till 4 000 norska kr. Häri anses ingå transportkostnader som inte överstiger 20 procent av bidraget, dvs 800 kr. För nödvändiga större kostnader för transport i första hand till den dödes hemort utgår därutöver särskild ersättning.

4. ÖVERVÄGANDEN

4.1 Utgångspunkter

4.1.1 Enskildas begravningskostnader

De genomsnittliga kostnaderna för enskilda i samband med en begravning uppgift år 1989 till 10 000 - 11 000 kr när det gäller begravning av en avliden i dennes hemförsamling (församlingsbo). Dessa kostnader avser de "normala" tjänsterna från svenska kyrkan och begravningsentreprenörerna, men inte förtäring vid minnesstund samt uppsättning eller komplettering av gravvård (gravsten eller motsvarande). En genomsnittlig kostnad för förtäring vid minnesstund var ca 1 200 kr. Lägsta kostnad för uppsättning av en gravvård var 3 500 - 4 000 kr. Komplettering av befintlig gravvård med tillkommande text kostade ca 2 000 kr. "Normala" kostnader för enskilda vid begravning av en församlingsbo låg således mellan ca 13 000 och ca 16 000 kr. Av dessa måste ca 6 000 kr anses vara nödvändiga och ofrånkomliga.

För en begravning med gravsättning i urngrav, som är den vanligaste formen och förekommer i drygt hälften av alla fall, fördelar sig de "normala" kostnaderna i genomsnitt i stort enligt följande

	Andel, %	Belopp, kr
Kista med tillbehör	ca 35	ca 3 300
Urna	ca 3	ca 300
Svepningsarbete	ca 2	ca 200
Bisättning	ca 3	ca 700
Förmedlade tjänster (annonser, blomsterdekorationer, sång och musik m.m.)	ca 32	ca 3 100

Avgifter till kyrkogårdsför- valtning, församling o.d.	ca 3	ca 300
Begravningsentreprenörs <u>arvode</u>	<u>ca 17</u>	<u>ca 1 600</u>
Summa	ca 100	ca 9 500

Kring de angivna kostnadsbeloppen och deras fördelning förekommer givetvis variationer av olika skäl.

För begravning med gravsättning i kistgrav blir kostnaderna ca 600 kr högre än med gravsättning i urngrav. Med jordande av aska i minneslund blir de ca 200 kr lägre. Skillnaderna hänför sig till kostnader för bärning vid jordfästning och för urna.

Kostnaderna för annonser, blomsterdekorationer, sång och musik o.d. bestäms naturligen av utformning och omfattning enligt ställningstagande från anhöriga eller andra som ombesörjer begravningen. Detsamma gäller även kostnaderna för kista och gravvård, liksom givetvis för förtäring vid minnesstund. Faktorer av betydelse för ställningstagandena kan vara den avlidnes önskemål, de anhörigas känslor och attityder, familjetraditioner, sedvänjor på orten och praktiska egna insatser från anhöriga och andra närstående. I den allmänna debatten framförs även uppfattningen att påverkan från begravningsentreprenörer kan verka i kostnadshöjande riktning.

Gravrätt och gravöppning är vanligen kostnadsfria för församlingsbor. Detsamma gäller även kremering, om än i något mindre omfattning. En mindre del av pastoraten tar dock ut avgifter för dessa tjänster. I regel är dock dessa relativt små.

En betydande del av de medel som tas in genom församlingsskatten används för begravningsverksamheten. Den s.k. dissenterskatten, som tas ut av dem som inte tillhör svenska kyrkan, har beräknats till 30 procent av församlingsskatten. Härvid har 20 procent avsetts för svenska kyrkans begravningsverksamhet och återstående 10 procent för dess medverkan i folkbokföringen.

Arvoden till begravningsentreprenörer är ganska ensartade för alla slag av vanliga begravningar i hela landet. I detta sammanhang bör dock framhållas att en del av arvodet enligt praxis tas ut genom det påslag på ca 100 procent som läggs på inköpspriset för kistan. Med korrigering till ett pålägg som skulle kunna anses vara mera anpassat till de egentliga kostnaderna för försäljningen av kistor bör andelen för begravningsentreprenörens arvode anges till kanske ca 25 procent i stället för ca 17 procent. Kistans andel skulle då minska från ca 35 procent till ca 25 procent eller ca 2 500 kr.

Utöver arvode för egna insatser uppbär begravningsentreprenörerna även ersättning för genom dem direkt köpta och tillhandahållna tjänster. Det gäller främst arbete med balsamering och svepning och transporter i samband härmed och med bisättning.

Sammantaget uppgår begravningsentreprenörens arvode och ersättning således i stort till ca 35 procent eller ca 3 300 kr av den enskildes kostnader för de "normala" tjänsterna vid en begravning.

För begravning av en avliden i annan än dennes hemförsamling (icke församlingsbo) kan kostnaderna bli betydligt högre än vad som ovan angivits. De högre kostnaderna härrör huvudsakligen från de avgifter som församlingar och pastorat tar ut för icke församlingsbor. Det kan röra

sig om mellan ca 2 000 kr och ca 7 000 kr eller upp till ca 12 000 kr beroende av om gravrätt disponeras eller inte. I viss och växande omfattning svarar dock de pastorat, där den avlidnes hemförsamling ingår, för dessa kostnader genom systemet med s.k. begravningsclearing.

För begravning av avlidna som tillhör annat trossamfund än svenska kyrkan eller står utanför varje sådant kan de "normala" begravningskostnaderna uppskattas vara i stort sett samma som ovan angivits. För judar och muslimer tillkommer dock ca 1 000 kr för respektive särskild kista och särskilt "hus" för placeringen av kistan i graven.

För invandrare m.fl. som skall begravas utomlands i sina hemländer uppstår kostnader för transport m.m. av den avlidne. De gäller innerkista av zink och upprättande och översättning av erforderliga handlingar med sammanlagt drygt 2 000 kr, samt själva transporten. Kostnaden för den senare varierar givetvis med avståndet men uppgår ofta till betydande belopp, i storleksordningen 10 000 kr är inte ovanligt.

4.1.2 Begravningshjälp

Försäkringsskydd och motsvarande

För det stora flertalet förvärvsarbetande och till stor del även deras anhöriga utgår vid dödsfall begravningshjälp med motsvarande ett halvt basbelopp enligt olika kollektivavtalsgrundade tjänstegrupplivförsäkringar. Utanför detta försäkringsskydd står dock personer med mer än halv förtidspension eller halvt sjukbidrag.

Vid dödsfall till följd av olycksfall eller arbetsskada utgår begravningshjälp med i regel 30 procent av ett basbelopp till förvärvsarbetande, deltagare i olika slag

av utbildning, värnpliktiga m.fl. enligt lagar om arbetskadeförsäkring och statligt personskadeskydd. Till förvärvsarbetande på de enskilda och kommunala arbetsmarknaderna utgår vidare begravningshjälp med i princip hela kostnaden enligt avtal om trygghetsförsäkring för arbetsskada. Enligt frivilliga grupplivförsäkringar och individuella försäkringar utgår ofta viss begravningshjälp.

Med undantag för olika frivilliga försäkringar gäller att begravningshjälp enligt försäkringar eller motsvarande i regel inte utgår till framför allt avlidna över 65 års ålder, men även barn under 16 år och personer med mer än halv förtidspension eller halvt sjukbidrag. Med ett årligt antal avlidna av ca 95 000 innebär detta att för uppskattningsvis ca 80 000 eller när 85 procent inte utgår någon form av allmänt tillämpad eller frivilligt avtalad begravningshjälp.

Bidrag enligt socialtjänstlagen

Enligt socialtjänstlagens 6 § kan bidrag till begravningskostnader utgå i den mån som dödsboet efter en avliden saknar medel till dessa kostnader. Enligt vissa uppgifter från begravningsbyråbranschen kan det röra sig om inte fullt 6 000 fall per år där bidrag utgår till hela eller delar av begravningskostnaderna.

Utan att det närmare kan beläggas med tillgängliga statistiska uppgifter kan det därutöver vara rimligt att antaga, att de anhöriga till en avliden i ett inte obetydligt antal fall skjuter till erforderliga medel till begravningskostnaderna, även om bidrag enligt socialtjänstlagen skulle ha kunnat utgå. En antydning härom ger det förhållandet att det teoretiska antalet fall där bidrag kan utgå bör vara ca 7 000 per år. Antalet dödsboanmälningar, som kan ersätta bouppteckningar när ett

dödsbos tillgångar inte förslår till mer än begravningskostnaderna, är ca 7 000. Som nämnts ovan skulle det årliga antalet begravningar med socialbidrag uppgå till inte fullt 6 000.

4.2 Möjligheter att begränsa enskildas begravningskostnader

De stora posterna i enskildas begravningskonstanter för en "normal" begravning av en försmlingsbo avser kista, förmedlade tjänster och begravningsentreprenörens arvode och ersättningar i olika former. Möjligheter att begränsa kostnaderna bör därför huvudsakligen sökas inom dessa.

Kistan svarar för omkring en tredjedel av begravningskostnaden, om i priset ingående arvode utöver de egentliga försäljningskostnaderna beaktas ungefär en fjärdedel. De vanligast förekommande kistorna är bland de prisbilligaste som tillhandahålls av kistfabrikanterna. Detta torde i och för sig tala för att begravningsentreprenörerna, åtminstone i detta avseende, inte utövar en påverkan i kostnadshöjande riktning. Ordningen med ett fast pålägg på ca 100 procent på inköpspriset, vari ingår ett visst arvode utöver vad som är betingat av försäljningsverksamheten, har annars ansetts leda till en sådan påverkan.

Ordningen med att ta ut en del av arvodet som en del av pålägget på kistpriset kan dock ifrågasättas av andra skäl. Den snedvrider kostnadsbilden och verkar förvirrande inte minst på den allmänna debatten om begravningskostnaderna. En öppen redovisning av begravningsentreprenörernas hela arvoden och skilda kostnader i övrigt är enligt min mening att föredra. Det ligger i linje med vad näringsfrihetsombudsmannen (NO) uttalade i ett ärende år 1982 (Dnr 429/79). NO ansåg sig även kunna konstatera

en viss attitydförändring inom branschen i avsedd riktning. Då denna till stor del ännu inte när har fått genomslag finner jag det angeläget att Sveriges Begravningsentreprenörers Förbund (SBF) och Fonus intensifierar sina insatser för att en mera rättvisande prissättning och redovisning av arvoden och ersättningar hos begravningsentreprenörerna skall komma till stånd.

Undersökningar genom NO och statens pris- och konkurrensverk (SPK) under 1980-talet antyder att vissa konkurrensbegränsande åtgärder bland kistfabrikanterna kan ha verkat i prishöjande riktning. Prispåbudet hos såväl fabrikanterna som begravningsentreprenörerna har emellertid inte visats vara orimlig, dock med viss reservation för den ovan nämnda ordningen hos entreprenörerna med prispålägg för arvode utöver de egentliga försäljningskostnaderna. I sammanhanget har bl.a. pekats på utbudet av prisbilligare kistmodeller. NO utreder för närvarande på nytt frågan om horisontell prissamverkan mellan kistfabrikanterna.

Den s.k. Funeralkistan som avses tillhandahållas endast genom sjukhus prövas i en pågående begränsad försöksverksamhet vid sjukhuset i Uddevalla, där sjukhuset tar ut ett självkostnadspris för kistan. Tillämpade priser för år 1990 tyder på att kostnaderna för den enskilde härigenom kan minskas med ca 1 100 - 1 900 kr beroende av hur arvodesdelen i begravningsentreprenörernas prispålägg på kistan beaktas. Kostnaderna för leverans från fabrik synes dock endast vara ett par hundra kronor lägre för Funeralkistan än för de vanligast förekommande billigare kistorna från övriga kistfabrikanter.

Det torde dock kunna ifrågasättas om ersättningarna till sjukhuset för hanteringskostnader överensstämmer med de verkliga kostnaderna. Det gäller särskilt om verksamheten

får större omfattning än den nuvarande försöksverksamheten som avsett ca 15 fall under ett par års tid.

Medverkan från sjukhusen i att tillhandahålla kista och svepningsarbete anser jag vara ett alternativ som bör kunna finnas att tillgå. Det bör dock närmare klarläggas och övervägas om verksamheten ryms inom landstingens kompetensområde och lämpligen bör förenas med sjukvården, samt inte minst hur verksamheten förhåller sig i ekonomiskt avseende. Enligt min mening skulle det också vara till fördel om Funeralkistan även kunde tillhandahållas genom begravningsentreprenörerna.

Förmedlade tjänster i fråga om blomsterdekorationer, sång och musik m.m. bestäms i förekomst och omfattning ytterst av de anhöriga eller andra som ombesörjer en begravning. Till grund härför ligger attityder till och allmänna uppfattningar om vad som bör ingå i en begravning.

Till vägledning för ställningstagandena i dessa frågor tillhandahåller begravningsentreprenörerna allmän information om begravningar och prisuppgifter för olika tjänster. SBF, Fonus och Eldbegängelseföreningen IGNIS har också i överenskommelse med konsumentverket/KO fr.o.m. den 1 juli 1989 åtagit sig att verka för att deras medlemmar och anställda bl.a. skall lämna en skriftlig bedräftelse på "konsumentens" beställning, specificerad i särskilda poster på kostnaderna, det totala priset på begravningen och betalningsvillkoren.

Dessa åtgärder är enligt min mening väl ägnade att stärka "konsumentens" ställning i valet av utformningen av en begravning - i den mån så är möjligt i det psykiska tillstånd som anhöriga ofta befinner sig i när de skall ombesörja en begravning. Det utesluter givetvis inte en kostnadshöjande påverkan från begravningsentreprenören.

De kostnader som har redovisats för en genomsnittlig begravning tyder dock inte på att en sådan påverkan skulle förekomma mera allmänt.

En del församlingar tillhandahåller utan avgift bårtäcken att draperas över kistan vid jordfästning. Detta ger möjlighet till begränsning av kostnaderna för blomsterdekorationer, och även för kistan.

Anhöriga och närstående kan i mån av förmåga genom egna insatser begränsa enskildas begravningskostnader, vilket också förekommer i viss utsträckning. Det kan gälla bärring vid jordfästning, anordnande av minnesstund med förtäring, arrangerande av blomsterdekorationer, kontakter med kyrkogårdsförvaltningar och andra kyrkokommunala organ för erforderliga anmälningar, beställningar av lokaler m.m.

Inom den kommunala konsumentvägledningen har aktualiserats utformning av handledningar för begravningar, som bl.a. skulle vara ett stöd för egna insatser från anhöriga m.fl. i samband med begravningar. Sådana handledningar liksom allmänna upplysningar och hänvisningar i hithörande frågor skulle också kunna spridas genom andra som kommer i kontakt med anhöriga i anslutning till ett dödsfall. Det kan gälla personal i sjukvården, hemstjänsten och socialtjänsten och hos kyrkokommunerna. Enligt min mening är det angeläget att praktiska handledningar och andra åtgärder av angivet slag kommer till stånd.

En fråga i detta sammanhang är vidare om och i vilken mån en ökad omfattning av egna insatser från anhöriga m.fl. kan komma att ställa krav på ökade resurser hos de kyrkokommunala organen för informations- och kontaktverksamhet.

De arvoden och ersättningar som begravningsentreprenörerna uppbär synes mig i allt väsentligt rimliga. Ersättningarna för utomståendes medverkan i svepningsarbete, för sång och musik m.m. bestäms av löne- och prisutvecklingen på arbetsmarknaden. Detsamma gäller priserna på övriga förmedlade tjänster avseende blommor, förtäring m.m. De timpriser som entreprenörerna debiterar och den beräknade tidsåtgången för ett begravningsuppdrag framstår inte som onormala i jämförelse med vad som gäller i andra tjänsteproducerande branscher.

4.3 Begravningsclearing

De kostnader som kan belasta enskilda vid begravning av en avliden i församling som ingår i annat pastorat än det där den avlidnes hemförsamling ingår kan bli betydande. Det beror på att pastoraten för icke församlingsbor tar ut avgifter för upplåtelse av kyrka, gravrätt, gravöppning m.m. som vanligen är mer eller mindre fritt för församlingsbor och bekostas med skattemedel.

För att undanröja sådana extra kostnader för enskilda har Svenska kyrkans förvaltningsnämnd och dess kyrkogårdsdelegation rekommenderat pastoraten att tillämpa systemet med s.k. begravningsclearing. Det innebär att pastoratet där hemförsamlingen ingår svarar för att betala avgifterna, i varje fall upp till en nivå som motsvarar dess egna kostnader.

Begravningsclearingen har särskilt under de senaste åren vunnit en relativt snabbt ökande anslutning. Fortfarande är den dock behäftad med stora ofullkomligheter. Många pastorat liksom Stockholms kommun är inte alls anslutna. Bland dem som är anslutna tillämpar en del systemet för hela landet, medan andra begränsar tillämpningen till stiftet, kommunen eller kontraktet. Det förekommer också

variationer i storleken på avgifter för samma slag av tjänster, även om en anpassning till en av kyrkogårdsdelegationen rekommenderad normaltaxa sker alltmer. Variationer förekommer också i fråga om vem som kan betecknas som församlingsbo med hänsyn till tidigare anknytning till en församling o.d.

Bristerna i enhetlighet när det gäller avgifter för begravning av icke församlingsbo leder till slumpartade, ojämlika och orättvisa effekter för enskilda och deras kostnader för begravingar. Jag finner det därför synnerligen angeläget att begravningsclearingen snarast kommer till allmän enhetlig och rikstäckande tillämpning i hela landet.

Frågan om lagstiftning i detta syfte har aktualiserats i olika sammanhang, men en frivillig anslutning har hittills föredragits, bl.a. med hänvisning till den pågående utvecklingen och till att frågan om lagstiftning bör anstå till en utvärdering av utvecklingen omkring år 1995. Kyrkomötet år 1990 har emellertid beslutat att hos regeringen begära en lagstiftning som innebär att pastorat och samfälligheter blir skyldiga att tillämpa begravningsclearing. Jag ser detta som ett understrykande av att det är angeläget att en rikstäckande begravningsclearing kommer till stånd. Den betydande ökning av anslutningen som kan iakttagas för det senaste året, och som bl.a. inneburit mer än en fördubbling av församlingar och omfattade antal invånare i den rikstäckande clearingen, visar dock att pastoraten och samfälligheterna på ett verkningsfullt sätt har uppmärksammat och beaktat behovet av systemet med begravningsclearing. Jag förutsätter att den frivilliga anslutningen till begravningsclearingen fortsätter i hög takt oavsett hur frågan om lagstiftning utvecklas.

4.4 Behov av begravningshjälp

För huvuddelen av dem som årligen avlider, dvs. ca 85 procent eller ca 80 000 personer - framför allt personer över 65 års ålder - utgår ingen allmänt tillämpad begravningshjälp. De begravningskostnader för dessa som ankommer på enskilda får bestridas med den avlidnes efterlämnade tillgångar. Om dessa inte förslår skall utgå erforderligt bidrag enligt socialtjänslagen. Det torde vidare inte vara ovanligt att anhöriga svarar för kostnader med egna medel.

Mot bakgrund härav kan hävdas att alla är tillförsäkrade en värdig begravning. Jag vill emellertid också framhålla att osäkerhet huruvida de egna efterlämnade tillgångarna skall räcka till en sådan begravning hos många föranleder en mer eller mindre djup känsla av oro. Till denna kan även bidra tanken om att efterlevande kommer att undandras efterlämnade medel eller behöva tillskjuta egna medel.

Frågan om att begränsa enskildas kostnader i samband med begravningar har, som framgår av direktiven för utredningen, behandlats i olika sammanhang. Härvid har i huvudsak angivits två vägar. Den ena har gällt att vidga den kyrkokommunala kompetensen till att omfatta flera fria tjänster m.m. - främst fria kistor - samt begravningsbyråverksamhet. Den andra vägen har varit att lämna ekonomiskt stöd inom ramen för den allmänna försäkringen. Mot att vidga den kyrkokommunala kompetensen har bl.a. anförts skilda församlingars varierande förmåga att bära de ökade kostnader som det skulle innebära. Mot att införa någon form av allmän begravningsförsäkring har främst anförts de stora kostnaderna, som bl.a. inte har ansetts vara motiverade av föreliggande behov.

Jag konstaterar att de helt ofrånkomliga kyrkokommunala tjänsterna i fråga om gravrätt, gravöppning och gravsättning är i allt väsentligt avgiftsfria för församlingsbor. Detsamma gäller jordfästning i svenska kyrkans ordning i fråga om upplåtelse av kyrka eller kapell, officiant och viss musik. I flertalet fall är även kremering avgiftsfri. I den mån som avgifter förekommer i angivna avseenden är det enligt min uppfattning angeläget att berörda pastorat och borgerliga kommuner avskaffar dessa för att skapa enhetlighet i hela landet och likställighet för alla medborgare. I och med att pastoraten fr.o.m. år 1989 har tagit över ansvaret för begravningsverksamheten från församlingarna bör de ekonomiska förutsättningarna för en sådan utjämning ha väsentligt förbättrats.

När det gäller avgifter för icke församlingsbor har jag ovan betonat vikten av att systemet med begravningsclearing vinner allmän anslutning.

En i praktiken ofrånkomlig kostnad som belastar enskilda i samband med begravning gäller kista, samt med anknytning härtill även svepningsarbete och vissa transporter samt arvoden och ersättningar i samband härmed. Även om kista inte är föreskriven i lag eller liknande är det numera av praktiska skäl, hänsyn till arbetsmiljö m.m. inte möjligt att genomföra en begravning utan en sådan. Med hänsyn till att övriga helt ofrånkomliga tjänster m.m. för begravning vanligen är, eller - enligt vad jag anfört ovan - bör vara utan kostnad för den enskilde kan det vara rimligt att hävda att även kostnaden för kista etc. inte heller borde belasta denne.

När det gäller övriga tjänster m.m. för en begravning ger mig mina iakttagelser av begravningsentreprenörernas verksamhet inte anledning att stödja tanken att kyrkokommunerna skulle bedriva någon form av begravningsbyråverk-

samhet. Det bör dock inte hindra att kyrkogårdsförvaltningar och andra kyrkokommunala organ står till tjänst för allmänheten med allmän information och viss handledning i fråga om begravningar.

Om det ovan angivna skälet för att kostnaden för kista etc. inte bör belasta den enskilde godtas bör kostnaden lämpligen avlastas genom ett ekonomiskt stöd. Det skulle naturligen ske genom den allmänna försäkringen och finansieras genom arbetsgivaravgifterna till denna. Det stora flertalet avlidna har tidigare i någon form varit knutna till förvärvsarbete och arbetsmarknad. Det kan inte vara oskäligt om arbetsgivarnas ekonomiska ansvar i detta hänseende utsträcks till tiden efter att den anställde uppnått 65 års ålder.

I Danmark och Norge utgår begravningshjälp från motsvarigheterna till den allmänna försäkringen med respektive ca 3 000 och 4 000 kr.

Om en motsvarande begravningshjälp genom den allmänna försäkringen skulle införas i Sverige borde den, med hänvisning till vad som anförts ovan, i storlek anpassas till att motsvara kostnaderna för kista, svepningsarbete och vad som i övrigt får anses nödvändigt och ofrånkomligt för en begravning. Det skulle med 1990 års priser innebära ett belopp på ca 6 000 kr. Med 95 000 dödsfall per år skulle det innebära sammanlagda årliga utbetalningar av begravningshjälp med 570 milj. kr. För att finansiera detta med arbetsgivaravgift skulle det med avgiftsunderlaget 594 miljarder kronor år 1990 behövas en sådan avgift på ca 0,1 procent.

För att fortlöpande anpassa begravningshjälpen till prisutvecklingen skulle den lämpligen kunna uttryckas som en viss andel av ett basbelopp. Det angivna beloppet på

6 000 kr för 1990 skulle avrundat motsvara 20 procent av ett basbelopp.

Om begravningshjälp skulle utgå genom den allmänna försäkringen borde denna kunna anpassas till förekommande begravningshjälp enligt kollektivavtalsgrundade tjänstegrupplisförsäkringar m.m. genom att utfallande belopp enligt dessa minskas med belopp motsvarande den allmänna begravningshjälpen. Detta borde kunna leda till en viss minskning av arbetsgivarnas kostnader för dessa försäkringar m.m. Utbetalningen av begravningshjälp från dessa kan nu uppskattas årligen uppgå till i storleksordningen 200 milj. kr som genom samordningen skulle kunna minskas med 90 milj. kr.

Kommittédirektiv

Dir. 198

Begravningskostnader

Dir. 1989:1

Beslut vid regeringssammanträde 1989-01-26.

Statsrådet Wallström, civilepartementet, anför.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas med uppgift att kartlägga de kostnader som uppkommer i samband med begravning och undersöka om det föreligger ett behov av stöd för sådana kostnader genom ett ökat samhällsansvar.

Bakgrund

I samband med dödsfall uppstår kostnader för dödsboet för begravning av den avlidne. Begravningskostnaderna uppgår ofta till betydande belopp. Om dödsboets tillgångar inte räcker till för att betala dessa kostnader åsamkas den dödes anhöriga ofta en betungande utgift.

Frågan om att begränsa de efterlevandes begravningskostnader genom att låta samhället i någon form ta på sig ett ökat ansvar har sedan lång tid övervägts i olika sammanhang. Riksdagen har vid upprepade tillfällen behandlat frågan. Den har också övervägts av olika utredningar.

De åtgärder för att begränsa begravningskostnaderna för enskilda som främst har diskuterats är av två slag. Den ena åtgärden är att utvidga den allmänna försäkringen till att omfatta även begravningshjälp. Den andra är att utvidga den kyrkokommunala kompetensen till att också omfatta begravnings tjänster för församlingsmedlemmar.

Den allmänna försäkringen

När det gäller den tidigare behandlingen av frågan om en utvidgning av den allmänna försäkringen till att omfatta även begravningshjälp, finns redogörelser i socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU 1975:2 och SfU 1987/88:3.

Riksdagen behandlade frågan senast vid 1987/88 års riksmöte med anledning av två motioner från den allmänna motionstiden 1986/87 (Sf 267 och Sf 291). Socialförsäkringsutskottet (SfU 1987/88:3) anförde att det inte hade kommit fram några skäl för utskottet att gå ifrån sitt tidigare ställningstagande i frågan. Utskottet anslöt sig således alltjämt till bedömningen att en obligatorisk begravningsförsäkring med tanke på den nödvändiga prioriteringen inom den allmänna försäkringen inte motiverar den kostnad en sådan försäkring kan väntas föranleda. Utskottet framhöll vidare att problemet är av begränsad betydelse med hänsyn bl.a. till den utveckling verksamheten med tjänstegrupplivförsäkringar och frivilliga grupplivförsäkringar har haft. Riksdagen följde utskottet.

Den kyrkokommunala kompetensen

Krav på vidgning av den kyrkokommunala kompetensen avvisades av riksdagen åren 1974 och 1976 på förslag av konstitutionsutskottet (KU 1974:38 och 1975/76:38). Frågan behandlades på nytt av riksdagen i samband med behandlingen av regeringens proposition 1982/83:19 om den nya lagen om församlingar och kyrkliga samfundigheter. Konstitutionsutskottet (KU 1982/83:8) anförde bl.a. följande:

”Utskottet har stor förståelse för det krav på vidgad kompetens på begravningsområdet som framförs i motion 1982/83:22. Trots de olika former av ekonomisk hjälp som finns är begravningskostnaderna ofta en betungande utgift för de anhöriga. Församlingarnas förmåga att bära de ökade kostnader som en vidgning av kompetensen skulle medföra är emellertid högst varierande. Enligt utskottets mening måste därför de ekonomiska förutsättningarna för en vidgning av kompetensen först utredas. I denna utredning bör svenska kyrkans strukturfrågor på lokalplanet få en framträdande plats. Även den i motion 1980/81:1056 berörda frågan om en utjämning mellan församlingarna av kostnaderna för deras nuvarande befattning med begravningsverksamheten bör kunna ses över i detta sammanhang. Formerna för detta utredningsarbete får ankomma på regeringen att besluta om. Vad utskottet nu anført bör med bifall till motionerna 1980/81:1506 och 1982/83:22 riksdagen ge regeringen till känna.”

Riksdagen (rskr. 30) följde utskottet.

Senare behandling av frågan

1982 års kyrkokommitté (Kn 1982:05) fick härefter i uppdrag (dir. 1982:95 och 1984:11) att utifrån två frågor lägga fram förslag som syftade till att begränsa begravningskostnaderna för enskilda. Frågorna avsåg en utvidgning av församlingarnas kompetens till att omfatta ytterligare begravningskostna-

der resp. utjämning mellan församlingar av kostnader för gravrätt vid begravning i annan församling än den där den avlidne var kyrkobokförd. Kommittén uttalade i lägesrapporten (SOU 1985:1) Församlingar i samverkan att ett sätt att lösa frågan var en utvidgning av den allmänna försäkringen så att försäkringen täckte vissa minimikostnader. En annan väg skulle kunna vara att vidga kompetensen för kyrkokommunerna. Kommittén avsåg att återkomma till frågan. I sitt slutbetänkande (SOU 1986:17 och 18) Framtid i samverkan anmälde emellertid kommittén att den, med hänsyn till den tidsram inom vilken utredningsarbetet skulle slutföras, inte hade kunnat lägga fram några förslag rörande begravningskostnader för enskilda. Enligt kommittén borde utredningsarbetet beträffande dessa frågor kunna ske i annan ordning. Därefter uppdrogs åt en sakkunnig i kyrkokommittén (hovrättsrådet Tom Thyblad) att slutföra utredningsarbetet i denna del.

I en promemoria (dnr KY 111/87) som överlämnades i februari 1987, Begravningskostnader för enskilda, redovisade utredningsmannen resultatet av sitt arbete. I promemorian påpekade han att ett ökat samhällsansvar för begravningskostnader kunde åstadkommas genom att antingen införa en allmän begravningsförsäkring eller vidga kompetensen för församlingarna till att med skattemedel svara för begravnings tjänster till församlingens invånare. I fråga om försäkringslösningen ansåg han läget knappast vara annorlunda än då pensionsförsäkringskommittén och riksdagen, framför allt av kostnadsskäl, hade ställt sig avvisande till en sådan lösning och därvid beaktat att en mycket stor del av befolkningen genom olika grupplivförsäkringar redan erhöll viss begravningshjälp. I promemorian anfördes vidare att det inte fanns skäl att tro att en allmän försäkring skulle påverka prisen så att kostnaderna pressades, utan snarast att den motsatta effekten kunde uppstå. Av dessa skäl avvisade utredningsmannen en lösning i form av en allmän försäkring. Han föreslog i stället att församlingarna skulle ges en vidgad möjlighet att med skattemedel bidra till och stödja verksamheten inom begravningsväsendets område.

Promemorian remissbehandlades. Flera remissinstanser ansåg att frågan borde utredas ytterligare. Risken för att stora skillnader församlingarna emellan skulle uppkomma påpekades bl.a. Några remissinstanser förordade en kombination av en allmän begravningsförsäkring och en viss vidgning av församlingarnas kompetens.

Vid 1987 års kyrkomöte behandlades frågan också med anledning av motionsyrkanden. Kyrkomötet (KL 1987:11) ansåg att hittillsvarande utredningar inte gav svar på frågan hur problemet borde lösas.

I propositionen 1987/88:31 om ny organisation på lokal- och stiftsplanet i svenska kyrkan, m.m. uttalade dåvarande civilministern – med hänvisning till vad som hade framförts under remissbehandlingen och kyrkomötets uttalanden – att han inte var beredd att föreslå en sådan utvidgning av försam-

lingarnas kompetens som hade anvisats av utredaren.

Vid sin behandling av den nyssnämnda propositionen hänvisade konstitutionsutskottet (KU 1987/88:30) bl. a. till sina förut redovisade uttalanden vid 1982/83 års riksmöte.

Utskottet anförde vidare:

"I likhet med vad som uttalats av kyrkomötet och i propositionen anser utskottet att det ännu inte finns tillräckligt underlag för ett ställningstagande till hur frågan bör lösas. Mot denna bakgrund förordar utskottet att frågan blir föremål för förnyade överväganden. Det bör ankomma på regeringen att bestämma i vilka former en utredning på området bör bedrivas. Enligt utskottet bör särskild uppmärksamhet ägnas frågor rörande kostnader för olika typer av tjänster i samband med begravning, fördelningen av kostnader mellan kyrkliga och borgerliga kommuner samt statens ansvar i sammanhanget. Utredningen bör inte begränsas till frågan om utvidning av den kyrkokommunala kompetensen utan även omfatta vilka möjligheter som står till buds att lösa frågan inom ramen för den allmänna försäkringen och konsekvenserna av detta. I sammanhanget bör även beaktas den i motion 1986/87: K608 väckta frågan om kommunernas möjlighet att inrätta begravningsbyråer. Vad utskottet nu anfört bör med besvarande av motionerna 1986/87:K608 och 1987/88:K618 ges regeringen till känna."

Riksdagen (rskr. 181) beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Behovet av en utredning

Riksdagen har alltså under våren 1988 begärt en utredning av frågan om en begränsning av begravningskostnader för enskilda. Enligt vad riksdagen har uttalat finns det ännu inte ett tillräckligt underlag för ett ställningstagande till hur frågan bör lösas.

Som framgår av redovisningen i det föregående har olika möjligheter att lösa frågan tidigare utretts. Någon kartläggning av vilka kostnader som uppkommer i samband med begravning har emellertid inte gjorts. Behovet av att begränsa begravningskostnaderna för enskilda genom ett ökat samhällsstöd har inte heller analyserats.

Innan man utreder frågan om hur begravningskostnaderna för enskilda kan begränsas, är det enligt min mening nödvändigt att ha ett underlag som utvisar dels vilka kostnader som det är fråga om, dels vilka behov av stöd som finns. Först med ett sådant underlag kan man på ett meningsfullt sätt bestämma den närmare inriktningen av ett fortsatt utredningsarbete. Jag anser därför att en särskild utredare bör tillkallas med uppgift att kartlägga de kostnader som uppkommer i samband med begravning och analysera behovet av ett samhällsstöd för sådana kostnader.

Uppdraget

Syftet med utredningsuppdraget är att få en samlad bild av de kostnader som förekommer i samband med begravning och att klarlägga behovet av ett samhällsstöd till enskilda för sådana kostnader.

Utredaren bör till en början kartlägga vilka olika typer av tjänster som förekommer i samband med en begravning och kostnaderna för dessa. Det gäller både tjänster som tillhandahålls av samhället och tjänster som tillhandahålls på den fria marknaden. När det gäller sistnämnda slag av tjänster bör utredaren också belysa hur kostnaderna påverkas av konkurrensförhållandena på marknaden. Kartläggningen bör koncentreras till sådana tjänster som får anses vara ofrånkomliga i dessa sammanhang.

I enlighet med vad riksdagen har anfört bör utredaren också undersöka hur kostnaderna fördelar sig mellan borgerliga och kyrkliga kommuner samt statens ansvar i sammanhanget.

En kartläggning bör också göras av de olika former av stöd som lämnas till begravningshjälp genom arbetsskadeförsäkringen eller motsvarande äldre försäkring, begravningskassor och grupplivförsäkringar samt omfattningen av ett sådant stöd. Utredaren bör dessutom undersöka hur stor del av befolkningen som inte har något sådant skydd.

När dödsboets tillgångar inte räcker till för att betala kostnaderna för begravning av den avlidne, får de efterlevande betala kostnaderna. I de fall de efterlevande saknar medel till dessa kostnader kan bidrag enligt socialtjänstlagen (1980:620) betalas ut. Utredaren bör undersöka i vilken utsträckning de efterlevande drabbas av utgifter för begravningskostnader och i vilken utsträckning det förekommer att bidrag enligt socialtjänstlagen betalas ut.

Utredaren bör härefter undersöka om det finns ett behov av att begränsa de enskildas begravningskostnader genom ett samhällsstöd. Om utredaren finner att ett sådant behov föreligger bör utredaren belysa i vilka avseenden ett sådant behov gör sig särskilt starkt gällande.

Utredaren bör i sitt arbete samråda med riksförsäkringsverket, socialstyrelsen, statens pris- och konkurrensverk, konsumentverket och understödsföreningsutredningen (Fi 1988:01).

Utredaren bör redovisa sitt uppdrag senast vid utgången av maj 1990.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen myndigast det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om begravningsväsendet

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppdrag att kartlägga de kostnader som uppkommer i sam-

6

band med begravning och undersöka om det föreligger ett behov av stöd för sådana kostnader genom ett ökat samhällsansvar och

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt den särskilde utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar att kostnaderna skall belasta trettonde huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hennes hemställan.

(Civildepartementet)

Bilaga 2 (1)

Tabell 1 Befolkningens fördelning på kön, ålder och civilstånd åren 1979, 1985 och 1988 (tusental)

Kön/Ålder	Ogifta		Gifta		Änklingar/Änkor		Skilda		Samtliga	
	1979	1985	1979	1985	1979	1985	1979	1985	1979	1985
Män										
- 15 år	904	831	-	-	-	-	-	-	904	831
16 - 64 år	1028	1177	1401	1260	24	21	173	222	2626	2671
65 - år	73	73	391	419	94	96	26	42	584	624
Summa	2005	2081	1792	1679	118	117	199	264	4114	4126
Kvinnor										
- 15 år	861	791	-	-	-	-	-	-	861	791
16 - 64 år	757	906	1503	1360	100	88	206	266	2566	2608
65 - år	108	94	290	321	322	361	40	63	760	830
Summa	1726	1791	1793	1681	422	449	246	329	4187	4229
Samtliga										
- 15 år	1765	1622	-	-	-	-	-	-	1765	1622
16 - 64 år	1785	2083	2904	2620	124	109	379	488	5192	5279
65 - år	181	167	681	740	416	457	66	105	1344	1454
Summa	3731	3872	3585	2694	540	566	445	593	8301	8355

Tabell 2 Befolkningens fördelning på svenska och utländska medborgare samt medlemmar och icke medlemmar i svenska kyrkan åren 1979, 1985 och 1988 (tusental)

Befolkning	1979		1985		1988	
	antal	%	antal	%	antal	%
Svenska medborgare	7876	100,0	7954	100,0	7955	100,0
därav som						
- tillhör svenska kyrkan	7567	96,1	7506	94,4	7435	93,5
- inte tillhör svenska kyrkan	309	3,9	448	5,6	520	6,5
Utländska medborgare	422	100,0	388	100,0	427	100,0
därav som						
- tillhör svenska kyrkan	161	8,2	123	31,7	124	29,0
- inte tillhör svenska kyrkan	261	61,8	265	68,3	303	71,0
Samtliga	8298	100,0	8342	100,0	8382	100,0
därav som						
- tillhör svenska kyrkan	7728	3,1	7629	91,5	7559	90,2
- inte tillhör svenska kyrkan	570	6,9	713	8,5	823	9,8

Tabell 3 Döda och jordfästningar

År	Döda			Jordfästningar/motsvarande		
	Män	Kvinnor	Samtliga	i svenska kyrkans ordning		i annan ordning
				antal	andel av dödsfall (%)	
1979	49905	41073	90978	85079	93,5	5899
1981	49729	42305	92034	86335	93,8	5699
1983	48988	41803	90971	85202	93,7	5769
1985	50044	43988	94032	87376	92,9	6656
1987	49338	43969	93307	86214	92,4	7093
1988	50417	46326	96743	89226	92,2	7517

Tabell 4. Döda efter kön, ålder och civilstånd år 1988

Ålder, civilstånd	Män	Kvinnor	Samtliga
Under 1 år	380	272	652
1-15 år	188	127	315
16-64 år	9874	5283	15157
65- år	9975	40644	80619
Summa	50417	46326	96743
Därav			
- ogifta	9145	7367	16512
- gifta	26006	10908	36914
- änkl./änk.	10617	24600	35217
- skilda	4649	3451	8100

Tabell 5 Prognos för utvecklingen av befolkningen och antalet dödsfall under åren 1989-2025 (tusental personer)

År	Ålder			Totalt	Döda
	0-15 år	16-64 år	65- år		
1989	1623	5356	1516	8495	94 1)
1990	1623	5381	1523	8527	96 2)
1995	1678	5460	1513	8669	98 3)
2000	1746	5535	1506	8787	99
2005	1732	5615	1515	8861	100
2010	1699	5567	1643	8910	101
2015	1661	5499	1793	8953	104
2020	1656	5520	1859	8995	107
2025	1677	5448	1897	9024	112

1) 1985-1989 2) 1990-1994 3) 1995-1999

Tabell 6 Medlemsantal i andra trossamfund än Svenska kyrkan ¹⁾

Samfund	1969	1980	1988
<u>Svenska frikyrkosamfund</u>			
Pingströrelsen	90 000	97 300	98 100
Svenska Missionsförbundet	87 900	80 900	77 600
Frälsningsarmén	37 700	23 000	29 200
Evangeliska Fosterlands- Stiftelsen	28 600	25 100	23 200
Örebromissionen	19 500	19 500	22 200
Svenska Baptistsamfundet	26 700	21 300	21 100
Svenska Alliansmissionen	13 800	13 200	11 900
Övriga samfund	30 200	23 500	16 800
Summa	334 400	303 800	300 000
<u>Andra protestantiska kyrkosamfund</u>			
Estniska evangelisk- lutherska kyrkan	2 000	17 700	15 400
Övriga kyrkosamfund	7 500	15 100	7 500
Summa	9 500	32 800	22 900
<u>Romersk-katolska kyrkan</u>	53 800	91 900	135 500
<u>Ortodoxa och orientaliska kyrkor</u>			
Serbiska ortodoxa kyrkan	.	.	24 400
Syrisk-ortodoxa kyrkan	.	.	20 300
Grekisk-ortodoxa kyrkan	.	.	17 200
Övriga kyrkor	.	.	26 200
Summa	15 000	58 000	88 100
<u>Judiska församlingar</u>	15 000	9 200	8 700
<u>Islamiska församlingar</u>			
Förenade Islamiska För- samlingar i Sverige	.	.	16 600
Islamiska centerunionen i Sverige	.	.	15 200
Sveriges Muslimska För- bund	.	.	25 500
Summa	10 000	22 000	57 300
SUMMA TOTALT	437 700	517 700	612 500

1) Enligt uppgifter från samfunden

Begravningsverksamhet i svenska kyrkan och Stockholms kommun

Begravningskostnadsutredningen har som ett led i sin kartläggning av de tjänster som tillhandahålls av det allmänna i samband med begravningar företagit en enkätundersökning hos ett urval av de pastorat och kyrkliga samfälligheter som förvaltar allmänna begravningsplatser. Undersökningen har genomförts i samarbete med Svenska kyrkans förvaltningsnämnd. Syftet med undersökningen har varit att få aktuella uppgifter om bl a vilka olika tjänster som tillhandahålls, och i vilken mån avgifter utgår för dem och i vilken omfattning de olika tjänsterna tas i anspråk.

Liknande undersökningar har tidigare gjorts i olika sammanhang. Senast gjorde utredningen om begravningsverksamheten en omfattande kartläggning av förhållandena inom svenska kyrkans begravningsverksamhet år 1979. Den presenterades i betänkandet (SOU 1981:36) Begravningsverksamheten och redovisade bl a olika tjänster och förekomster av avgifter härför. Kartläggningen, som genomfördes i samarbete med Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, hade formen av en skriftlig enkät till ett urval av 391 församlingar och samfälligheter av olika storlekar.

För den nu företagna undersökningen har det ansetts vara av värde att få den så jämförbar som möjligt med undersökningen av förhållandena år 1979. Härigenom ges möjligheter att belysa förändringar och utvecklingstenden- ser. Undersökningen har liksom den tidigare genomförts som en skriftlig enkät till ett urval av förvaltningsen-

heter. Urvalet har gjorts så att det omfattat alla de pastorat och samfälligheter i vilka de av den tidigare undersökningen berörda församlingarna och samfälligheterna ingår fr o m den 1 januari 1989. De i enkäten ingående förhållandena har i huvudsak varit samma som i den tidigare undersökningen och avsett verksamheten under åren 1987 och 1988 eller rådande förhållanden den 1 juli 1989.

I den tidigare undersökningen delades de ingående förvaltningsenheterna in i fyra olika grupper med hänsyn till enheternas storlek. Detta gjordes för att öka precisionen. Grupperna utgjordes av resp enheter med mindre än 2 000 invånare, sådana med mellan 2 000 och 10 000, mellan 10 000 och 30 000 och mer än 30 000 invånare. En liknande indelning har gjorts i den nu genomförda undersökningen. De båda grupperna med de minsta enheterna har dock slagits samman till en grupp med hänsyn till att antalet mycket små enheter med ansvar för begravningsverksamheten har kraftigt minskat i och med att detta ansvar fr.o.m år 1989 ligger på pastoraten, med undantag för vissa fall av dispens.

Den nu genomförda undersökningen har totalt omfattat 356 förvaltningsenheter. Uppgifter har inkommit från 310 enheter. Undersökningens omfattning i fråga om ingående enheter inom de olika grupperna m m och fördelning på stiftet framgår av tabellerna 1 och 2 i tabellbilaga.

Utöver uppgifterna från de kyrkliga förvaltningsenheterna har motsvarande uppgifter inhämtats från den begravningsverksamhet som handhas av Stockholms borgerliga kommun.

De inkomna uppgifterna har ställts samman på motsvarande sätt som i den tidigare undersökningen. Erhållna värden har liksom i denna räknats upp till riksnivå och genom-

gående redovisats jämsides med resultaten från den tidigare undersökningen.

Till skillnad från den tidigare undersökningen har i förekommande fall värden för begravningsverksamheten hos Stockholms borgerliga kommun tagits med särredovisade eller ingående i redovisningen för den grupp som består av enheter omfattande mer än 30 000 invånare.

1. Förvaltningsenheter och allmänna begravningsplatser

Huvudmannaskapet för de allmänna begravningsplatserna ligger med ett par undantag på svenska kyrkan. Fr o m år 1989 ankommer denna uppgift på pastoraten eller de kyrkliga samfälligheter (flerpastoratsamfälligheter) som har anförtrotts uppgiften. Inför enkätundersökningen har antalet förvaltningsenheter inom Svenska kyrkan med ansvar för allmänna begravningsplatser beräknats till 964.

Enligt regeringens förordnande håller tre borgerliga kommuner också allmänna begravningsplatser. Inom dessa kommuner finns särskilda förvaltningsenheter för denna uppgift. Av helt dominerande betydelse i detta sammanhang är den begravningsverksamhet vid allmänna begravningsplatser som bedrivs av Stockholms kommun. Därutöver är Tranås kommun huvudman för två begravningsplatser och Solna kommun för en sådan.

Enligt undersökningen skulle antalet allmänna begravningsplatser under kyrkans huvudmannaskap den 1 juli 1989 ha uppgått till 3 274, varav 2 535 kyrkogårdar vid kyrka och 602 friliggande begravningsplatser. Detta skulle vara 16 flera än vad som angavs i den tidigare undersökningen avseende år 1980. En sådan ökning borde också vara att förvänta med hänsyn till att enligt den tidigare under-

sökningen drygt en fjärdedel av församlingarna och samfälligheterna angavs behöva utvidga befintliga begravningsplatser eller anlägga nya inom tio år.

Fördelningen av de allmänna begravningsplatserna på olika kategorier och grupper av förvaltningsenheter år 1989 enligt den nu företagna undersökningen framgår av tabell 3. Beträffande exaktheten i fördelningen och den utveckling härav som skulle skett sedan år 1980 bör beaktas att uppgifterna för båda tillfällena grundar sig på urvalsundersökningar där resultaten räknats upp till riksnivå.

Till det ovan angivna antalet allmänna begravningsplatser skall läggas 12, varav 3 kyrkogårdar, där borgerlig kommun är huvudman.

2. Minneslundar

Från och med år 1958 kan gravsättning ske i minneslund där askan efter en avliden grävs ner eller sprids ut. År 1989 skulle det ha funnits 763 minneslundar hos 518 förvaltningsenheter inom svenska kyrkan. Det innebär att 54 procent av förvaltningsenheterna har en eller flera minneslundar. Hos de stora enheterna i grupperna 3 och 4 är andelen resp 93 och 100 procent. Bland de små enheterna har endast 45 procent minneslund. Hos de enheter som inte har minneslundar, liksom även hos många som redan har, projekteras sådana. Detta innebär att praktiskt taget alla enheter inom grupp 3 också kommer att ha minneslund inom en snar framtid.

Den närmare fördelningen av förekomst och projektering av minneslundar på de olika grupperna av förvaltningsenheter och utvecklingen härav från år 1980 framgår av tabellerna 4 och 5.

Utvecklingen av minneslundar mellan åren 1979 och 1990 har varit mycket kraftig. Andelen förvaltningsenheter med minneslund har totalt ökat från 11 procent till 54 procent. Antalet minneslundar har ökat med ca 250 procent.

3. Gravsättning i olika former

Gravsättning sker antingen av kista i särskild grav, s k jordbegravning, eller med aska i urngrav eller i minneslund. Utvecklingen har under många år gått mot en minskad andel jordbegravningar och därmed ökande andelar gravsättningar i urngravar och minneslundar. Under 1980-talet har andelen för minneslundar ökat relativt kraftigt medan ökningen för urngravar har avtagit. Stora variationer kan emellertid iakttagas mellan skilda delar av landet och i olika typer av samhällen.

Fördelningen av de olika formerna av gravsättning och deras utveckling mellan åren 1974 och 1988 i de skilda stiften och grupperna av förvaltningsenheter framgår av tabellerna 6, 7 och 8.

Tendensen till minskad andel jordbegravningar och ökad andel gravsättning i minneslund är genomgående i hela landet. När det gäller urngravsättning är bilden mera splittrad. Här förekommer för olika stift och slag av förvaltningsenheter såväl ökande som minskande eller i stort sett oförändrade andelar. Andelarna av de olika gravsättningsformerna och deras utvecklingstendenser varierar dock i betydande grad mellan stiften och grupperna av förvaltningsenheter.

Andelen jordbegravningar var år 1988 högst i Visby stift med 85 procent och lägst i Stockholms kommun med 10 procent. Höga andelar hade också Luleå, Växjö och Härnösands stift med resp 83, 64 och 60 procent. Låga andelar

hade Stockholms, Västerås, Lund och Uppsala stift med resp 20, 26, 32 och 34 procent. I hela landet låg andelen jordbegravningar på 44 procent (exkl Stockholms kommun, inkl denna 41 procent). När det gäller grupperna av förvaltningsenheter var andelen jordbegravningar störst i grupp 1 - 2 med de minsta enheterna, där den uppgick till 64 procent. Den var betydligt mindre, 37 procent i grupp 3, och minst, 23 procent i grupp 4 med de största enheterna (inkl Stockholms kommun 20 procent).

För urngravsättningar låg andelen i flertalet stift (8 st) och i Stockholms kommun mellan 40 och drygt 50 procent. Största andelen här hade Västerås stift med 53 procent. Lägre andelar hade naturligen stiftens med höga andelar jordbegravningar. De lägsta var i Luleå och Visby stift med 15 procent. För hela landet var andelen 42 procent.

I de olika grupperna av förvaltningsenheter låg andelen urngravsättningar på 32 procent i grupp 1 - 2 med de minsta enheterna. I grupperna 3 och 4 uppgick urngravsättningarna i stort sett till omkring hälften med andelar på resp 46 och 50 procent.

Andelarna för gravsättning i minneslund fördelade sig på stiftens enligt ett liknande mönster som för urngravsättningarna men på en lägre nivå. I flertalet av stiftens (8 st) låg andelen mellan 8 och 24 procent. Det var med ett par undantag samma stift där andelen urngravsättningar låg i intervallet 40 - 50 procent. I Linköpings stift var andelen för minneslund 17 procent medan den för urngravsättning låg på 35 procent. I Stockholms stift var andelen för minneslund 31 procent och i Stockholms kommun 38 procent. Liten eller ingen andel för minneslund hade Luleå och Visby stift med resp 2 och 0 procent. För hela landet var andelen för gravsättning i minneslund 15 pro-

cent (exkl Stockholms kommun, inkl denna 17 procent). Mellan grupperna av förvaltningsenheter var skillnaderna i andelar för gravsättning i minneslund stora. I grupp 1 - 2 var andelen knappt 5 procent för att i grupp 3 öka till 17 procent och i grupp 4 till 27 procent (inkl Stockholms kommun 30 procent).

När det gäller utvecklingen under 1980-talet från jordbegravningar till gravsättning av aska i urngrav eller minneslund kan konstateras att förändringen relativt sett varit störst i grupp 1 - 2 med de minsta förvaltningsenheter. Detta är naturligt med hänsyn till att de i slutet av 1970-talet hade en väsentligt mycket högre andel jordbegravningar än grupperna 3 och 4. I grupp 1-2 har minskningen av andelen jordbegravningar i första hand lett till en ökning av andelen gravsättning i urngrav.

I grupperna 3 och 4 har inte endast andelen för jordbegravning minskat utan även den för urngravsättning. Ökningarna för gravsättning i minneslund har i båda grupperna ökat betydligt och då särskilt i grupp 4.

4. Gravrätt

Gravrättslagen (1963:537) ålägger församling eller efter regeringens förordnande borgerlig kommun att hålla allmän begravningsplats med erforderligt antal gravplatser av vedertagen typ (2 §). Enligt församlingslagen (1988:180) skall den församlingsangelägenhet som gäller anläggande och underhåll av begravningsplats skötas av pastorat som kan bestå av en eller flera församlingar (1 kap 3 och 5 §§). Undantag gäller för de fall att uppgiften ankommer på borgerlig kommun (3 §). Uppgiften kan även efter beslut av stiftsstyrelse skötas av en kyrklig sam-

fällighet bestående av flera pastorat - flerpastoratssamfällighet (5 och 6 §§).

Lagbestämmelserna innebär att huvudmannen för en allmän begravningsplats - pastorat, flerpastoratssamfällighet eller borgerlig kommun - är skyldig att upplåta gravrätt för person som är bosatt och kyrkobokförd i församling som omfattas av pastoratet, samfälligheten eller kommunen (församlingsbo). Bestämmelserna reser emellertid inte något hinder för att gravrätt upplåts även till annan person (icke församlingsbo).

Gravrätt får enligt gravrättslagen (7 §) upplåtas för viss tid, minst 15 och högst 50 år, eller för alltid dock inte längre tid än den under vilken gravplatsen utgör del av allmän begravningsplats. Om upplåtelse tid inte bestämts skall den anses vara 25 år. Efter upplåtelse tidens utgång kan upplåtelsen förnyas.

Huvudman för begravningsplats är oförhindrad att ta ut avgift för upplåtelse av gravplats. Enligt allmänna kommunalrättsliga principer får avgiften dock inte sättas högre än som svarar mot huvudmannens egen kostnad för tjänsten, den s k självkostnadsprincipen. I den mån som avgiften inte täcker kostnaderna får medelsbehovet täckas med skatt (församlingslagen, 10 kap 2 §; kommunallagen (1977:179), 4 kap 2 §). Eftersom beskattningsrätten inte gäller icke församlingsbor är särskilda eller högre avgifter för upplåtelse av gravrätt till sådana berättigade.

I den nu aktuella undersökningen har inhämtats uppgifter för år 1989 om för hur lång tid gravrätt upplåts och om i vilken mån gravrätt upplåts till icke församlingsbor. Därutöver har erhållits vissa uppgifter om i vilken mån avgifter tas ut för gravrätt och om särskilda villkor för

upplåtelse av gravrätt till icke församlingsbor. Motsvarande uppgifter för år 1979 om upplåtelsestider och särskilda villkor för upplåtelse till icke församlingsbor redovisades också i den tidigare undersökningen.

I den tidigare undersökningen konstaterades att upplåtelsestiderna var i stort sett samma för kistgravar och urngravar. Enligt den nu aktuella undersökningen överensstämmer upplåtelsestiderna helt för de båda slagen av gravar.

Tiderna för upplåtelse av gravrätt i de olika grupperna av förvaltningsenheter framgår av tabell 9.

Mer än hälften av alla pastorat och samfälligheter upplåter gravrätt för 25 år. Andelarna härför är störst i de stora enheterna i grupp 4 och minst i de små enheterna i grupp 1 - 2, resp 92 och 55 procent. I grupp 3 är andelen 68 procent. För hela landet är andelen 62 procent. Den närmast vanligaste upplåtelsestiden är 50 år som främst förekommer i grupp 1 - 2 och därutöver i grupperna 3 och 4 i resp 29 och 16 procent av enheterna. I flera fall ges upplåtelse på 50 år jämsides med annan upplåtelsestid. Det gäller då ofta familjegravar. De redovisade förhållandena år 1989 innebär att det sedan år 1979 har skett en betydande koncentration till upplåtelsestiden 25 år. Tio år tidigare var upplåtelsen på längre tider upp till 50 år betydligt vanligare - i ca 70 procent av alla förvaltningsenheter mot nu i ca 40 procent.

Uppgifter om i vilken mån pastorat och samfälligheter upplåter gravrätt till icke församlingsbor redovisas i tabell 10.

Det helt övervägande flertalet pastorat och samfälligheter, 98 procent, upplåter gravrätt till icke försam-

lingsbor. Hos de minsta enheterna i grupp 1 - 2 gäller det 99 procent och hos de större ca 95 procent. I grupperna 1 - 2 och 3 sker upplåtelsen utan särskilda villkor i resp 56 och 57 procent av enheterna. I grupp 4 är motsvarande andel 27 procent. I de fall att upplåtelsen inte sker utan villkor är det vanligaste att en särskild eller förhöjd avgift tas ut av icke församlingsbor. Mest förekommer det i grupp 4 där andelen enheter som betingar sig särskild avgift är 42 procent. I grupperna 1 - 2 och 3 gäller det resp 36 och 27 procent.

För upplåtelse av gravrätt till icke församlingsbo krävs relativt ofta i stället för särskild avgift - och ibland tillsammans härmed - att den avlidne skall ha haft särskild anknytning till församlingen. Det kan gälla tidigare mångårig bosättning i församlingen eller gamla familjeband. Krav på sådan särskild anknytning är vanligast hos de stora enheterna i grupp 4. Bland dessa kräver 25 procent detta. I grupperna 1 - 2 och 3 förekommer det i resp 7 och 9 procent av enheterna.

I jämförelse med förhållandena år 1979 har det inte skett någon nämnvärd förändring när det allmänt gäller förekomsten av upplåtelse av gravrätt till icke församlingsbor. Däremot skulle kraven på särskild anknytning till församlingen som villkor härför ha minskat avsevärt.

Beträffande förekomsten av avgifter för gravrätt har undersökningen gett mycket osäkra resultat. Ofullständigheter och bortfall i de lämnade uppgifterna är betydande. De uppgifter som varit tillgängliga från en del av de i undersökningen ingående pastoraten och samfälligheterna redovisas dock med reservation för osäkerheten i tabell 11.

Det helt övervägande flertalet förvaltningsenheter synes upplåta gravrätt till församlingsbor utan avgift. Det gäller särskilt de största enheterna. I den mån avgifter tas ut uppgår de vanligen till 100 - 300 kr. När det gäller icke församlingsbor tas regelmässigt ut avgifter för gravrätt. Dessa varierar betydligt i storlek mellan förvaltningsenheterna med en tendens till att vara större i de största enheterna. För kistgravar synes vanliga avgifter för enkelgravar vara 300 - 2 000 kr i de minsta enheterna, 500 - 3 000 kr men även 4 000 till 6 000 kr i mellangruppen och 2 000 - 5 000 kr i de största enheterna. För urngravar synes avgifter på 100 upp till 2 000 kr med en viss tyngdpunkt i området 1 000 - 2 000 kr tämligen allmänt tillämpas i alla slag av förvaltningsenheter. I sammanhanget kan även påpekas att särskilt de minsta enheterna hänvisar till den av svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation rekommenderade normaltaxan för den sk begravningsclearingen. Denna innebär för år 1989 gravrättsavgifter på 4 000 - 5 000 kr för kistgrav och 1 000 - 2 000 kr för urngrav.

I Stockholms kommun upplåts gravrätt för kistgrav (ensamgrav) och urngrav fritt för i kommunen kyrkobokförd avliden. För annan avliden utgår för motsvarande avgifter på resp 1 500 och 700 kr.

5. Gravöppning

För gravöppning synes förhållandena i fråga om förekomsten av avgifter vara likartade dem som kan iakttas beträffande gravrätt. Även här har undersökningen gett osäkra resultat på grund av ofullständigheter och bortfall i de lämnade uppgifterna. Tillgängliga uppgifter från en del av de i undersökningen ingående förvaltningsenheter redovisas i tabell 12.

I det närmaste alla pastorat och samfälligheter synes företa gravöppning fritt för församlingsbor. Undantag skulle i allt väsentligt gälla en av de största enheterna i grupp 4 som tar ut en avgift på 795 kr för kistgrav och 75 kr för urngrav. I Stockholms kommun uttogs år 1989 för gravsättning inkl gravöppning 900 kr för en kista och 300 kr för urna för i kommunen kyrkobokförd avliden.

När det gäller icke församlingsbor utgår regelmässigt någon avgift för gravöppning. Denna varierar kraftigt mellan förvaltningsenheterna. För öppning av kistgrav synes vanliga avgifter för enkelgrav vara 1 000 - 2 500 kr och för urngrav 100 - 500 kr. Dessa avgifter synes tillämpas tämligen generellt inom förvaltningsenheter av alla storlekar. För de fall, särskilt bland de minsta enheterna, där hänvisning sker till normalt看an för den s k begravningsclearingen kan nämnas att den för år 1989 rekommenderade taxan var 2 500 - 3 000 kr för öppning av kistgrav och 200 - 500 för urngrav. I Stockholms kommun var avgiften för gravsättning inkl gravöppning för i kommunen icke kyrkobokförd avliden 1 650 kr för en kista och 600 kr för urna.

När det gäller gravsättning i minneslund är undersökningens resultat behäftade med samma osäkerhet som ovan angivits i fråga om gravöppning. Tillgängliga uppgifter visar dock följande.

Gravsättning i minneslund synes genomgående hos alla förvaltningsenheter vara helt fri för församlingsbor. För icke församlingsbor gäller detta också i det övervägande flertalet av de små enheterna i grupp 1 - 2. I ca 10 procent av dessa tas dock ut en avgift på 50 - 400 kr. I de mellanstora och stora enheterna i grupperna 3 och 4 är det vanligare att en avgift tas ut för gravsättning i minneslund av askan efter en icke församlingsbo. I grupp

3 skulle det ske i 45 procent av enheterna och i grupp 4 i 65 procent. Avgiften är i båda grupperna 300 - 400 kr.

I jämförelse med förhållandena år 1979 skulle detta innebära i stort sett oförändrad förekomst av avgifter för gravsättning i minneslund.

I Stockholms kommun är gravsättning i minneslund fri för i Stockholm kyrkobokförd avliden. För annan uttas en avgift, som år 1989 var 250 kr.

6. Kremation

De pastorat och kyrkliga samfälligheter som förvaltar allmänna begravningsplatser har endast i ringa utsträckning tillgång till krematorium inom sina förvaltningsområden. Enligt undersökningen gällde det 78 enheter eller 8 procent av de 964 enheterna. Malmö och Göteborgs kyrkliga samfälligheter har vardera två krematorier. Bland de övriga 38 stora förvaltningsenheterna i grupp 4 saknar 13 krematorium inom sitt område. Det gäller 9 enheter i Stockholms stift, 3 i Göteborgs stift och 1 i Strängnäs stift.

Allmänt sett har emellertid andelen förvaltningsenheter med krematorium inom sitt område ökat från drygt 3 procent 1979 till som nämnts 8 procent. Ökningen faller helt på de mellanstora enheterna i grupp 3. De små enheterna i grupp 1 - 2 saknar liksom år 1979 fortfarande krematorium inom sina områden.

De förvaltningsenheter som saknar krematorier inom sina områden utgör emellertid fortfarande ett övervägande flertal. Med hänsyn till motsvarande förhållande år 1979 bedömdes det i den tidigare undersökningen vara av intresse att studera i vilken utsträckning församlingar

och samfälligheter bekostade eldbegängelse vid krematorium som handhades av annan. De år 1989 aktuella förhållandena i detta avseende framgår av tabell 13.

Eldbegängelse vid krematorium utanför det egna förvaltningsområdet bekostades år 1989 helt av 57 procent av alla förvaltningsenheter och delvis av 11 procent. För de olika stora enheterna i grupperna 1 - 2, 3 och 4 var andelarna resp 54 och 12, 74 och 4, 65 och 2 procent. Detta innebär en mycket kraftig minskning sedan år 1979 av andelen enheter som inte alls bekostar kremering utanför det egna förvaltningsområdet. För alla enheter är minskningen från 74 till 32 procent. I de olika grupperna 1 - 2, 3 och 4 är den resp från 88 till 34, 42 till 22 och 55 till 32 procent.

Hos förvaltningsenheter med krematorium inom sitt område är kremering i regel kostnadsfri för församlingsbor. Enheter utan krematorium inom sitt område bekostar som nämnts i stor utsträckning för församlingsbo kremering utanför förvaltningsområdet. Även flertalet enheter med krematorium inom sitt område gör detta. Sammantaget innebär detta att drygt 60 procent av alla förvaltningsenheter helt bekostar kremering för församlingsbor, medan drygt 10 procent delvis bekostar denna. Mindre än 30 procent av enheterna bekostar inte alls kremering. Huvuddelen härav finns i gruppen för de minsta förvaltningsenheterna, som alla saknar krematorium inom sina områden, och där drygt en tredjedel eller ca 270 enheter inte alls skulle bekosta kremering. Inom mellangruppen saknar omkring 85 enheter eller inemot 70 procent krematorium inom sina områden. Av dessa skulle inte fullt en tredjedel eller drygt 20 enheter inte alls bekosta kremering.

Jämfört med år 1979 innebär de angivna uppgifterna en betydande ökning av andelen förvaltningsenheter som bekostar kremering. Uppskattningsvis var det då ca 70 procent av enheterna som inte alls bekostade kremering.

Viss anknytning till att pastorat och samfälligheter bekostar eldbegängelse har förhållandet att förvaltningarna tillhandahåller urnor fritt eller mot avgift. Som framhölls av utredningen om begravningsverksamheten i dess betänkande (SOU 1981:36, s 107) ansågs det enligt ett avgörande i regeringsrätten år 1974 inte ligga inom en församlings kompetens att fritt tillhandahålla bl a kista och urna. I en annan dom från regeringsrätten år 1953 (R 1953 ref 34) ansågs däremot en församling ha rätt att lämna bidrag till kostnader för eldbegängelse på ort utanför församlingen. Bidraget avsåg bl a kostnaden för urna.

Undersökningen från år 1979 visade att kista inte tillhandahölls på något håll. Däremot tillhandahölls urna i viss, men tämligen begränsad omfattning.

För år 1989 har inte heller iakttagits något fall där pastorat eller samfällighet tillhandahåller kista. Förhållandena när det gäller urna framgår av tabell 14.

Urna tillhandahålls främst i de stora förvaltningsenheterna i grupp 4, i 45 procent av dessa fritt för församlingsbor och i 27 procent mot avgift för icke församlingsbor. I grupp 3 tillhandahåller 18 procent av enheterna urna fritt för församlingsbor. I grupp 1 - 2 tillhandahålls urna i mycket begränsad omfattning, hos knappt 4 procent av enheterna fritt för församlingsbor. Jämfört med år 1979 innebär detta i huvudsak endast en liten ökning bland de stora förvaltningsenheterna i grupp 4.

I Stockholms kommun finns tre krematorier. För kremation och erforderlig transport av askan inom och mellan förvaltningens begravningsplatser uttas avgifter. År 1989 uppgick dessa till 200 kr för i Stockholm kyrkobokförd avliden, och 700 kr för annan avliden. Vissa församlingar har avtal med förvaltningen om direkt debitering av kremationskostnaden för sina församlingsbor.

Urna av papp med namnskylt tillhandahålls fritt för "stockholmare" och mot en avgift, som år 1989 var 50 kr, till annan. Urna av bleckplåt med namnskylt tillhandahålls mot en avgift som är lika för alla och år 1989 var 125 kr.

7. Transporter

I samband med begravningar är olika transporter till och från och inom en begravningsplats ofrånkomliga. Det gäller främst transport av kista från bårhus till begravningsplats och från sådan till krematorium, av urna från krematorium till begravningsplats samt bärning i anslutning till begravningsgudstjänst eller motsvarande jordfästningsceremoni.

Det förekommer i viss utsträckning att pastorat och samfälligheter helt eller delvis bekostar sådana transporter. Omfattningen härav framgår av tabell 15.

Mest förekommande att pastorat och samfälligheter bekostar transporter är i fråga om kista från bårhus till begravningsplats och från sådan till krematorium samt urna från krematorium till begravningsplats för församlingsbo. Andelen förvaltningsenheter där detta förekommer är totalt i stort sett 20 - 30 procent. De största andelarna, drygt hälften av enheterna, gäller transport av

kista från begravningsplats till krematorium i de mellan-stora enheterna i grupp 3 och transport av urna från krematorium till begravningsplats i de största enheterna i grupp 4.

Allmänt sett är det mera vanligt att de mellanstora och stora förvaltningsenheterna i grupperna 3 och 4 bekostar transporter. Detta överensstämmer med de förhållanden som iaktogs år 1979. I övrigt visar en jämförelse med dessa att förvaltningsenheterna i något större utsträckning bekostade transporter år 1989 än 1979. Undantag härifrån finns dock. Det gäller särskilt transport av kista i enheterna i grupp 4 och delvis grupp 3 och av urna i grupp 3.

8. Begravningsclearing

Vid begravning av en avliden i annan församling än den där denna var kyrkobokförd uttas vanligen avgifter för tjänster som normalt är fria i hemförsamlingen. I syfte att begränsa dödsbonas belastning med sådana avgifter har successivt utvecklats en ordning för reglering mellan församlingarna av kostnader för begravning utanför hemförsamlingen, s k begravningsclearing. Ordningen innebär i korthet att en avlidens hemförsamling ersätter en församling där begravningen har skett för dennas kostnader enligt ett särskilt avräkningsförfarande.

Från år 1986 föreligger en rekommendation från Svenska kyrkans kyrkogårdsdelegation till församlingarna/pastoraten och berörda samfälligheter att tillämpa begravningsclearing.

Ordningen med begravningsclearing är således frivillig. Den kommer till tillämpning genom att ett pastorat/en samfällighet genom särskilt beslut åtar sig att med

vissa mer eller mindre bestämda belopp för olika tjänster svara för de kostnader som uppstår när i pastoratet/samfälligheten hemmahörande avliden begravs hos annat pastorat/annan samfällighet. Åtagandet kan gälla gentemot alla pastorat/samfälligheter i hela landet (rikstäckande begravningsclearing) eller begränsas till att avse sådana inom t ex det egna stiftet, viss eller vissa kommuner.

I undersökningen har inhämtats uppgifter om förekomsten år 1989 av någon form av begravningsclearing hos olika förvaltningsenheter. Avseende har härvid inte fästs vid om och i vilken mån enheterna har begränsat sina åtaganden. Resultat framgår av tabell 16.

Ett stort flertal av pastoraten och samfälligheterna tillämpar någon form av begravningsclearing även om den i många fall är begränsad till en mindre del av landet. Totalt rör det sig om 73 procent. Vanligast är det i de mellanstora förvaltningsenheterna i grupp 3 med 85 procent. Minsta andelen finns i grupp 4 med 55 procent. I grupp 1 - 2 är andelen 72 procent.

Jämfört med år 1979 innebär detta att ordningen med begravningsclearing har fått en mycket kraftig spridning under 1980-talet. År 1979 var det totalt endast drygt 4 procent av förvaltningsenheterna som tillämpade denna ordning.

Med anknytning till den relativt låga andelen enheter med begravningsclearing i grupp 4 kan nämnas att Stockholms kommun inte tillämpar begravningsclearing.

9. Begravning i annan ordning än svenska kyrkans

I gällande författningar föreskrivs inte direkt att stoftet eller askan efter avliden skall gravsättas, eller

när det gäller aska förfaras med på annat medgivet sätt. Det får dock anses ligga i sakens natur och även indirekt följa av huvudsakligen gravrättslagens, jordfästningslagens, begravningskungörelsens och församlingslagens föreskrifter om begravningsplatser, ansvaret härför och olika förfaranden i samband med begravningen.

När det gäller jordfästning eller motsvarande ceremoni finns det inte några krav enligt författning att sådan skall ske. I jordfästningslagen föreskrivs tvärtom att rätt till gravsättning på allmän begravningsplats inte skall vara beroende av att jordfästning ägt rum eller förrättats i viss ordning (4 §). Samtidigt anges att rätten inte heller skall vara beroende av att den avlidne tillhörde visst trossamfund. Avliden som var medlem av svenska kyrkan skall dock enligt jordfästningslagen normalt, men med visst angivet undantag för personliga önskemål, jordfästas i svenska kyrkans ordning (§§ 4 och 1).

För jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans får, också enligt jordfästningslagen, kyrkorum som har invigts för svenska kyrkans gudstjänst upplåtas enligt lagen (1982:377) om tillfällig upplåtelse av kyrka.

I olika sammanhang har väckts frågan om huruvida och i vilken mån svenska kyrkan tillgodoser olika behov i samband med begravningar av avlidna som var medlemmar av andra trossamfund, inte tillhörde något trossamfund eller av annan särskild anledning önskade begravning i viss annan ordning än svenska kyrkans.

Mot bakgrund av det anförda har inhämtats uppgifter om i vilken omfattning svenska kyrkans förvaltningar tillhandahåller särskilt område för annat trossamfund på begravningsplatserna och/eller annan lokal än kyrka som

kan användas för jordfästning i annan ordning än svenska kyrkans. Uppgifter har också inhämtats om förekomsten av borgerliga begravningar och tillgången till särskild officiant för sådana. Förhållandena i dessa avseenden framgår av tabellerna 17, 18 och 19.

Särskilt område för annat trossamfund på allmänna begravningsplatser kan enligt undersökningen beräknas finnas endast hos 25 pastorat och samfälligheter. Dessa är utslutande mellanstora och stora sådana i grupperna 3 och 4. Relativt sett vanligast är det att sådana särskilda områden finns hos de stora enheterna i grupp 4. Av dessa har 14 enheter eller 35 procent sådant område. Jämfört med år 1979 har antalet förvaltningsenheter med särskilt avsatta områden för andra trossamfund totalt sett mer än fördubblats, från 11 till 25. Ökningen har varit störst hos de mellanstora enheterna i grupp 3, från 2 till 11, men även betydande hos de stora enheterna i grupp 4, från 9 till 14.

Vanligare är att pastorat och samfälligheter kan tillhandahålla lokaler för jordfästning eller motsvarande åt annat trossamfund. Totalt gäller det 331 förvaltningsenheter, vilket är 34 procent av alla. Framför allt tillhandahålls sådana lokaler i de mellanstora och stora enheterna i grupperna 3 och 4, i resp 61 och 82 procent av dessa. I de minsta enheterna i grupp 1 - 2 tillhandahåller 28 procent lokaler. Jämfört med år 1979 har det relativt sett skett en fördubbling av andelen enheter som tillhandahåller lokaler för andra trossamfund, från 16 till 34 procent. I absoluta tal är dock antalet förvaltningsenheter som tillhandahåller lokaler i stort sett oförändrat. En liten ökning hos de stora och mellanstora enheterna i grupperna 3 och 4 motsvaras av en minskning hos de små enheterna i grupp 1 - 2.

Borgerlig begravning förekommer i 350 eller 36 procent av alla förvaltningsenheterna. Andelen är störst, 93 procent, i de stora enheterna i grupp 4 och minst, 27 procent i de små enheterna i grupp 1 - 2. I de mellanstora enheterna i grupp 3 är den 76 procent. Jämfört med år 1979 innebär detta en ökning som i huvudsak skett i de små enheterna i grupp 1 - 2 och i någon mån även i de mellanstora i grupp 3. Officianter för borgerlig begravning finns inte i alla pastorat och samfälligheter där sådan begravning förekommer. Jämfört med år 1979 har dock även i detta avseende skett en inte obetydlig ökning.

Borgerlig begravning förekommer emellertid allmänt sett i mycket liten utsträckning. Endast 1 procent av alla jordfästningar/motsvarande sker i form av borgerlig ceremoni. Den största andelen, 1,6 procent, finns i de stora enheterna i grupp 4, och den minsta, 0,3 procent i de små enheterna i grupp 1 - 2.

Tabellbilaga till bilaga 3

Tabell 1. Undersökningens omfattning

Grupp	Folkmängd	Totalt antal folkmängd enheter	Enheter i urvalet antal folkmängd	Inkomna uppgifter avseende enheter antal % folkmängd % andel av totala folkmängden (%)
1-2	- 9999	800 3 038 000	255 917 000	216 84,7 787 000 85,8 25,9
3	10000 - 29999	124 2 007 000	61 1 035 000	54 88,5 926 000 89,5 46,1
4	30000 -	40 2 747 000	40 2 747 000	40 100,0 2 747 000 100,0 100,0
Summa		964 7 792 000	356 4 699 000	310 87,1 4 460 000 94,9 57,2

Tabell 2. Inkomna uppgifter fördelade på stiftet

Stift	Inkomna uppgifter antal enheter (andel i urvalet, %)				andel i totala folkmängden (%)			
	Grupp 1-2	Grupp 3	Grupp 4	Totalt	Grupp 1-2	Grupp 3	Grupp 4	Totalt
1. Uppsala	19 (86,3)	3 (75,0)	2 (100,0)	24 (28,6)	23,5	26,9	100,0	44,2
2. Linköping	20 (86,9)	3 (75,0)	3 (100,0)	26 (36,6)	31,6	38,6	100,0	61,4
3. Skara	28 (77,8)	5 (100,0)	3 (100,0)	36 (43,4)	40,7	51,0	100,0	58,9
4. Strängnäs	10 (83,3)	2 (66,7)	4 (100,0)	16 (29,6)	24,0	31,6	100,0	59,2
5. Västerås	10 (100,0)	4 (100,0)	3 (100,0)	17 (26,2)	20,3	42,9	100,0	54,9
6. Växjö	24 (82,7)	5 (100,0)	2 (100,0)	31 (28,7)	23,3	48,1	100,0	43,3
7. Lund	32 (86,4)	11 (100,0)	3 (100,0)	46 (31,9)	28,0	55,3	100,0	57,9
8. Göteborg	30 (93,7)	4 (80,0)	5 (100,0)	39 (40,2)	37,3	33,0	100,0	68,5
9. Karlstad	12 (80,0)	4 (80,0)	2 (100,0)	18 (27,7)	18,3	79,9	100,0	49,9
10. Härnösand	11 (78,6)	4 (100,0)	- (100,0)	15 (18,3)	14,5	43,3	100,0	22,1
11. Inuleå	7 (77,8)	6 (85,7)	2 (100,0)	15 (24,2)	12,5	65,2	100,0	51,0
12. Visby	11 (91,7)	- (-)	- (100,0)	11 (52,4)	42,1	-	-	26,8
13. Stockholm (exkl. Sthulms kn)	2 (84,7)	3 (75,0)	11 (100,0)	16 (57,1)	15,8	45,3	100,0	81,9
S U M M A	216 (84,7)	54 (88,5)	40 (100,0)	310 (38,7)	25,9	46,1	100,0	57,1

Tabell 3. Antal allmänna begravningsplatser

Allmänna begravningsplatser	Grupp 1 - 2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989	1980	1989
Kyrkogårdar	2 299	2 275	200	294	122	130 ¹⁾	2 621	2 699 ¹⁾
Friliggande begravningsplatser	375	263	139	189 ²⁾	123	123 ³⁾	637	575 ⁴⁾
S u m m a	2 674	2 538	339	483 ²⁾	245	253 ⁵⁾	3 258	3 274 ⁶⁾

1) Hårtill 3 med borgerlig kommun som huvudman

2) - " - 2

3) - " - 7

4) - " - 9

5) - " - 10

6) - " - 12

Tabell 4. Förekomst av minneslundar

	Grupp 1 - 2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989	1980	1989
Pastorat/samfälligheter med minneslund(ar)								
antal	131	363	58	115	33	40	222	518
(procent)	(6,9)	(45,4)	(58,0)	(92,7)	(82,5)	(100,0)	(10,9)	(53,7)
Antal minneslundar	169	466	70	163	57	114 ¹⁾	296	743 ¹⁾

1) Därutöver 7 i Stockholms kommun

Tabell 5. Projektering av minneslundar

	Grupp 1 - 2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt	
	1980	1989	1980	1989	1980	1989	1980	1989
Pastorat/samfälligheter som har minneslund(ar)	•	74	•	30	•	16		120
som inte har minneslund(ar) (andel av alla i gruppen %)	193	159	26	7	7	-	226	166
		(19,9)		(5,6)		(-)		(17,2)

Tabell 6. Gravställningar i olika former i procent för varje stift och hela riket

Stift	Kistgrav			Urngrav			Mirmeslurd			Totalt 1974/79/87/88			
	1974	1979	1987	1988	1974	1979	1987	1988	1974		1979	1987	1988
1. Uppsala	55,1	47,3	36,4	33,9	42,1	47,1	50,1	51,5	2,8	5,6	13,5	14,6	100,0
2. Linköping	67,2	60,4	48,9	47,3	32,1	34,6	36,3	35,7	0,7	5,0	14,8	17,0	100,0
3. Skara	61,9	55,0	45,1	45,4	37,6	43,1	47,4	46,8	0,5	1,9	7,5	7,8	100,0
4. Strängnäs	58,1	54,2	37,4	38,6	39,7	39,4	41,8	40,4	2,2	6,4	20,8	21,0	100,0
5. Västerås	44,5	36,9	27,6	26,2	52,1	56,5	55,3	53,1	3,4	6,6	17,1	20,7	100,0
6. Växjö	84,2	76,0	65,5	64,3	15,1	22,0	28,5	28,6	0,7	2,0	6,0	7,1	100,0
7. Lund	54,8	45,4	33,1	31,7	41,1	46,0	44,4	44,0	4,1	8,6	22,5	24,3	100,0
8. Göteborg	62,3	54,1	41,9	41,2	36,4	42,4	47,3	46,8	1,3	3,5	10,8	12,0	100,0
9. Karlstad	59,9	57,6	52,9	52,6	39,1	41,2	40,8	39,3	1,0	1,2	6,3	8,1	100,0
10. Härnösand	74,2	72,0	60,3	60,5	24,8	26,8	31,9	31,8	1,0	1,2	7,8	7,7	100,0
11. Inleå	87,8	87,5	85,6	82,9	12,2	12,4	13,1	15,2	0,0	0,1	1,3	1,9	100,0
12. Visby	95,1	87,5	80,5	85,1	4,9	12,5	19,5	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
13. Stockholm	32,6	25,9	19,3	19,9	59,6	54,1	50,6	48,9	7,8	20,0	30,1	31,2	100,0
Summa	61,5	54,9	44,7	44,0	36,3	39,9	41,6	41,2	2,2	5,2	13,7	14,8	100,0
Stockholms kn	•	•	9,8	10,0	•	•	51,9	51,7	•	•	38,3	38,3	100,0
Hela riket			41,7	41,3			42,5	42,0			15,8	16,7	100,0

Tabell 7. Gravsättningar i olika former i procent inom varje grupp

Gravsättning	Grupp 1 - 2		Grupp 3		Grupp 4 exkl. Stockholms kn (inkl. " - ") 1979 1987 1988		Totalt exkl. Stockholms kn (inkl. " - ") 1979 1987 1988			
	1979	1987	1988	1979	1987	1988	1979	1987	1988	
Kistgrav	77,3	64,9	63,7	43,8	37,4	36,7	30,2	22,4	22,6	
Umgrav	22,5	31,2	31,8	50,0	47,3	46,1	•	(19,5)	(19,8)	
Minneslund	0,2	3,9	4,5	6,2	15,3	17,2	•	(51,9)	(50,5)	
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
								54,9	44,7	43,4
								•	(41,7)	(40,6)
								39,9	41,7	41,6
								•	(42,6)	(42,5)
								5,2	13,6	15,0
								•	(15,7)	(16,9)

Tabell 8. Andel kistgravsättningar i procent för grupperna i varje stift och i hela riket

Stift	Grupp 1		Grupp 2		Grupp 1-2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt		
	1979	1987	1979	1987	1987	1988	1979	1987	1987	1988	1979	1987	1988
1. Uppsala	64,3	75,6	55,7	52,5	29,3	16,7	15,2	25,1	20,8	20,0	47,3	36,4	33,9
2. Linköping	88,8	75,4	74,7	72,9	63,6	52,4	55,6	29,6	21,9	19,5	60,4	48,9	47,3
3. Skara	83,0	52,9	61,2	61,9	28,7	36,3	36,5	29,5	24,3	23,7	55,0	45,1	45,1
4. Strängnäs	70,3	67,3	53,5	52,4	49,0	44,2	42,7	44,1	25,2	28,0	54,2	37,3	38,6
5. Västerås	65,7	51,1	35,1	32,4	30,5	27,3	27,8	17,7	15,6	14,9	36,9	27,6	26,2
6. Växjö	92,9	81,4	79,8	80,3	69,9	44,3	39,7	44,0	47,6	47,9	76,0	65,5	64,0
7. Lund	58,7	59,6	50,4	48,0	43,5	29,0	28,9	18,9	11,2	11,4	45,4	33,1	31,7
8. Göteborg	88,5	79,3	68,2	66,8	47,5	46,8	42,1	33,5	26,1	26,6	54,1	41,9	41,2
9. Karlstad	88,1	69,1	68,9	67,3	44,8	45,7	43,9	21,0	14,1	16,5	57,6	52,9	52,5
10. Härnösand	94,1	85,1	81,2	80,4	38,5	30,2	30,9	26,4	-	-	72,0	60,3	60,5
11. Luleå	100,0	92,0	95,7	93,0	91,7	84,8	80,7	63,7	55,2	53,4	87,5	85,6	82,8
12. Visby	87,5	.	67,3	85,0	.	-	-	.	-	-	87,5	80,5	85,0
13. Stockholm	50,0	44,0	40,9	34,9	23,4	17,7	21,5	25,4	17,1	17,2	25,9	19,2	19,9
S u m m a	79,6	71,4	64,8	63,7	43,8	37,4	36,7	30,2	22,4	22,6	54,9	44,7	44,0
Stockholms kn	.	.	64,8	63,7	.	37,4	36,7	.	9,8	10,0	.	9,8	10,0
Hela riket	.	.	64,8	63,7	.	37,4	36,7	.	19,5	19,8	.	41,7	41,3

Tabell 9. Andel pastorat och samfälligheter i procent inom de olika grupperna som upplåter gravrätt för olika tider

Uppåtelsestid	Grupp 1 - 2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt	
	1979	1989	1979	1989	1979	1989	1979	1989
Mindre än 25 år	1,3	0,1	0,0	0,0	5,0	0,0	1,8	0,0
25 år	23,4	55,1	42,0	68,5	75,0	92,5	25,7	62,2
26 - 49 år	24,0	17,1	19,0	14,5	5,0	12,5	23,4	14,5
50 år	48,5	29,2	40,0	16,1	30,0	0,0	47,7	24,7
För alltid	6,0	1,4	0,0	1,6	2,5	0,0	5,6	1,2
S u m m a ¹⁾	103,2	102,9	101,0	100,7	117,5	105,0	103,9	102,6

1) Att summorna överstiger 100 procent förklaras av att en del enheter samtidigt upplåter gravrätt för olika tider.

Tabell 10. Pastorat/samfälligheter som upplåter gravrätt till icke församlingsbo

	Grupp 1 - 2		antal	Grupp 3		Grupp 4		Totalt	
	1979	1989		1979	1989	1979	1989	1979	1989
	%	%		%	%	%	%	%	antal
Upplåter gravrätt									
- utan särskilda villkor	56,0	448	57,3	71	27,5	11	55,0	530	
- mot särskild avgift	68,9	285	54,0	34	45,0	17	67,7	336	
- med krav på särskild anknytning	27,5	59	38,0	11	50,0	10	28,5	80	
S u m m a	96,4	792	92,0	116	95,0	38	96,2	946	
Upplåter <u>inte</u> gravrätt	3,6	8	8,0	8	5,0	2	3,8	18	
T o t a l t	100,0	800	100,0	124	100,0	40	100,0	964	

Tabell 11. Förekomst av avgifter för gravrätt hos 166 (53,5%) av 310 pastorat och samfälligheter (procent).

Avgift	Föremlingsbo Kistgrav (enkelgrav)				Urngrav				Icke föremlingsbo Kistgrav (enkelgrav)			
	Grp 1-2	Grp 3	Grp 4	Totalt	Grp 1-2	Grp 3	Grp 4	Totalt	Grp 1-2	Grp 3	Grp 4	Totalt
0	82,3	80,0	92,3	84,3	82,3	80,0	92,3	84,3	-	-	-	-
100 - 299	10,8	12,0	2,6	9,0	15,7	20,0	7,7	14,5	13,3	5,5	3,3	8,6
300 - 499	3,9	8,0	5,1	4,8	2,0	-	-	1,2	13,3	5,5	3,3	8,6
500 - 999	2,9	-	-	1,8	-	-	-	-	17,8	27,8	10,0	17,2
1000 - 1999	-	-	-	-	-	-	-	-	24,4	5,5	10,0	16,1
2000 - 2999	-	-	-	-	-	-	-	-	8,9	22,2	20,0	15,1
3000 - 3999	-	-	-	-	-	-	-	-	4,4	-	20,0	8,6
4000 - 4999	-	-	-	-	-	-	-	-	15,6	16,7	26,7	19,4
5000 - 6000	-	-	-	-	-	-	-	-	2,2	16,7	6,7	6,4
S u m m a	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Andel av alla uppg. lämn.	47,2	46,3	97,5	53,5	47,2	46,3	97,5	53,5	20,8	33,3	75,0	30,0
Arger sig ej ha taxa kostnad"	39,8	14,8	-	30,3	39,8	14,8	-	30,3	39,8	14,8	-	30,3
Hänvisar till clearingtaxa dvs. 1000-2000 kr 4000-5000 kr									1,8	3,7	5,0	2,6
Ingen uppgift	13,0	38,9	2,5	16,2	13,0	38,9	2,5	16,2	24,1	5,5	5,0	18,4
TOTALT (alla uppg. lämn.)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 13. Andel församlingar/pastorat och samfälligheter i procent som helt eller delvis bekostar kremering på annan ort

Kremering utanför förvaltningsområde	Grupp 1 - 2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt	
	1979	1989	1979	1989	1979	1989	1979	1989
Bekostar helt	20,2	53,7	58,0	73,6	45,0	65,0	22,6	56,7
Bekostar delvis		12,5	4,0		2,5			11,0
Bekostar inte	79,8	33,8	42,0	22,4	55,0	32,5	74,4	32,3
S u m m a	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabell 14. Andel församlingar/pastorat och samfälligheter i procent som tillhandahåller urna

Tillhandahåller urna	Grupp 1 - 2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt	
	1979	1989	1979	1989	1979	1989	1979	1989
- till församlingsbo fritt mot avgift	1,0	3,7	21,0	18,5	40,0	45,0	2,7	7,4
- till icke församlingsbo fritt mot avgift	0,0	0,0	6,0	0,0	17,5	0,0	0,6	0,0
S u m m a	0,0	0,0	5,6	5,6	27,5	27,5	1,9	1,9

Bekostar transport av	Grupp 1-2 1979	1989	Grupp 3 1979	1989	Grupp 4 1979	1989	Totalt 1979	1989
Kista från härhus till begravningsplats								
- församlingsbo	12,4	16,6	30,0	25,8	42,5	32,5	13,9	18,5
helt								
delvis	2,3	1,4	2,0	1,6	2,5	12,5	2,3	1,9
- icke församlingsbo	4,3	4,6	0,0	4,0	0,0	0,0	4,0	4,4
helt								
delvis	1,0	0,0	0,0	1,6	0,0	0,0	0,9	0,2
Kista från begravningsplats till krematorium								
- församlingsbo	14,5	30,0	48,5	51,6	50,0	30,0	16,9	32,8
helt								
delvis	2,7	4,6	8,9	4,0	5,0	15,0	3,1	5,0
- icke församlingsbo	1,6	2,7	0,0	4,0	0,0	5,0	1,5	3,0
helt								
delvis	0,2	0,1	0,0	1,6	0,0	0,0	0,2	0,6
Utna från krematorium till begravningsplats								
- församlingsbo	7,3	19,0	51,0	38,7	52,5	57,5	10,3	23,2
helt								
delvis	0,9	2,2	2,0	4,0	2,5	5,0	1,0	2,6
- icke församlingsbo	1,4	1,9	2,0	8,9	20,0	22,5	1,8	3,6
helt								
delvis	0,0	0,8	0,0	1,6	7,5	0,0	0,1	0,9
Bärnirg								
- församlingsbo	2,7	5,5	13,0	11,3	17,5	17,5	3,5	6,7
helt								
delvis	0,5	1,4	2,0	4,0	2,5	7,5	0,6	1,7
- icke församlingsbo	0,5	1,9	0,0	4,0	0,0	2,5	0,4	2,2
helt								
delvis	1,2	0,0	0,0	4,0	0,0	0,0	1,1	0,5
Annan transport								
- församlingsbo	.	2,2	.	5,6	.	5,0	.	2,8
helt								
delvis	.	0,0	.	0,0	.	7,5	.	0,3
- icke församlingsbo	.	0,0	.	0,0	.	0,0	.	0,0
helt								
delvis	.	0,0	.	0,0	.	0,0	.	0,0

Tabell 16. Församlingar/pastorat och samfälligheter som tillämpar någon form av begravningsclearing

Förvaltningsenhet	Grupp 1-2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt									
	1979 Antal	%	1979 Antal	%	1979 Antal	%	1979 Antal	%								
Tillämpar någon form av begravningsclearing	71	3,7	580	72,5	13	13,0	106	85,5	3	7,5	22	55,5	87	4,3	708	73,4

Tabell 17. Församlingar/pastorat och samfälligheter som har särskilt område på begravningsplats och håller annan lokal än kyrka för gravsättning och jordfästning för annat trosamfund än Svenska kyrkan

Förvaltningsenhet	Grupp 1-2		Grupp 3		Grupp 4		Totalt									
	1979 Antal	%	1979 Antal	%	1979 Antal	%	1979 Antal	%								
Område för annat trosamfund	0	0,0	0	0,0	2	2,0	11	8,9	9	22,5	14	35,0	11	0,5	25	25,9
Lokal för annat trosamfund	234	12,3	222	27,7	72	72,0	76	61,3	27	67,5	33	82,5	333	16,4	331	34,3

Tabell 18. Förekomst av borgerlig begravning och officiant härför

	Grupp 1 - 2		Grupp 3		Grupp 4 1)		Totalt	
	1979 Antal	1989 Antal %	1979 Antal	1989 Antal %	1979 Antal	1989 Antal %	1979 Antal	1989 Antal %
Borgerlig begravning förekommer	148	7,8 218 27,2	70	70,0 94 75,8	38	92,7 38 92,7	256	12,6 350 36,3
Officiant finns	184	9,7 129 16,1	28	27,7 67 54,0	27	65,8 32 78,0	239	11,7 228 23,6
Officiant finns inte	.	. 459 57,4	.	. 48 38,7	.	. 7 17,1	.	. 514 53,3
Okänt om officiant finns	.	. 212 26,5	.	. 9 7,3	.	. 2 4,9	.	. 223 23,1
S u m m a	.	. 800 100,0	.	. 124 100,0	.	. 41 100,0	.	. 965 100,0

1) Inkl. Stockholms kommun

Tabell 19. Borgerliga begravningar relativt i olika typer av förvaltningsenheter och jämfört med jordfästningar/motsvarande i Svenska kyrkans och annan ordning år 1988.

	Grupp 1-2 Antal	Ardel av dödsfall (%)	Grupp 3 Antal	Ardel av dödsfall (%)	Grupp 4 ¹⁾ Antal	Ardel av dödsfall (%)	Totalt Antal	Ardel av dödsfall (%)
Borgerlig begravning	116	0,3	193	0,9	614	1,6	923	1,0
Jordfästning i Svenska kyrkans ordning	89226 ²⁾	92,2
Jordfästning/motsvarande i annan ordning	6594	6,8
Totalt	96743 ²⁾	100,0

1) Inkl. Stockholms kommun

2) Enligt officiell statistik

KUNGL. BIBL.
1990-10-22
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1990

Kronologisk förteckning

1. Företagsförvärv i svenskt näringsliv. I.
2. Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. S.
3. En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. U.
4. Transportrådet. K.
5. Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld. Fö.
6. Förbud mot tjänstehandel med Sydafrika m.m. UD.
7. Lagstiftning för reklam i svensk TV. U.
8. Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn. Idéskisser och bakgrundsmaterial. S.
9. Kostnader för fastighetsbildning m. m. Bo.
10. Strömgatan 18 - Sveriges statsministerbostad. SB.
11. Vidgad vuxenutbildning för utvecklingsstörda. U.
12. Meddelarrätt. Ju.
13. Översyn av sjölagen 2. Ju.
14. Långtidsutredningen 1990. Fi.
15. Beredskapen mot oljeutsläpp till sjöss. Fö.
16. Storstads trafik 5 - ett samlat underlag. K.
17. Organisation och arbetsformer inom bilateral utvecklingsbistånd. UD.
18. Lag om folkbokföringsregister m.m. Fi.
19. Handikapp och välfärd? - En lägesrapport. S.
20. Välfärd och segregation i storstadsregionerna. SB.
21. Den elitensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. ME.
22. Den elitensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. Bilagedel. ME.
23. Tomträtsavgäld. Bo.
24. Ny kommunallag. C.
25. Konkurrensen inom livsmedelssektorn. C.
26. Förmånssystemet för värnpliktiga m. fl. Fö.
27. Post & Tele - Affärsverk med regionalt och socialt ansvar. K.
28. Att följa upp kommunal verksamhet - En internationell utblick. C.
29. Tobakslag. S.
30. Översyn av upphovsrättslagstiftningen. Ju.
31. Perspektiv på arbetsförmedlingen. A.
32. Staden. SB.
33. Urban Challenges. SB.
34. Stadsregioner i Europa. SB.
35. Storstädernas ekonomi 1982-1996. SB.
36. Storstadsliv. Rika möjligheter - hårda villkor. SB.
37. Författningsreglering av nya importrutiner m.m. Fi.
38. Översyn av naturvårdslagen m.m. ME.
39. Konstnärens villkor. U.
40. Kärnkrafts utveckling - kompetens och sysselsättning. ME.
41. Tio år med jämställdhetslagen - utvärdering och förslag. C.
42. Internationellt ungdomsutbyte. C.
43. Förenklad statistikreglering; med förslag till lag om den statliga statistikframställningen. C.
44. Demokrati och makt i Sverige. SB.
45. Kapitalavkastningen i bytesbalansen. Fi.
46. Särskild skatt i den finansiella sektorn. Fi.
47. Beskattning av stipendier. Fi.
48. Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn, del III. S.
49. Arbete och hälsa. A.
50. Ny folkbokföringslag. Fi.
51. SÄPO Säkerhetspolisens arbetsmetoder, personalkontroll och meddelarfrihet. C.
52. Utbyte av utländska körkort. K.
53. I skuggan av de stora - De mindre partiernas villkor i kommunalpolitiken. C.
54. Arbetslivsforskning - Inriktning, organisation, finansiering. A.
55. Flygplats 2000 - De svenska flygplatserna i framtiden. K.
56. Skatt på lotterier och spel. Fi.
57. Personalutbildning inom totalförsvaret. Fö.
58. Konkurrens i inrikesflyget. C.
59. Sätt värde på miljön! Miljöavgifter och andra ekonomiska styrmedel. M.
60. Skada av vilt. Jo.
61. Skärpt tillsyn - huvuddrag i en reformerad datalag. Ju.
62. Konkurrensen inom bygg/bosektorn. C.
63. Svensk lönestatistik. C.
64. Årlig revision i statsförvaltningen. C.
65. Folkhögskolan i framtidsperspektiv. U.
66. Det fria bildningsarbetet. Debattinlägg om folkbildningen och folkhögskolan i framtiden. U.
67. Återbetalning av mervärdeskatt till utländska företagare. Fi.
68. Vad kostar ett statsbidrag? C.
69. SIPRI 90 - om SIPRIs finansiering och arbetsformer. UD.
70. Lokalt ledd närradio. U.
71. Sekretess för landskapsinformation. Fö.
72. Lokalkontor. C.
73. Transportstöd. K.
74. Skuldsaneringslag. Ju.
75. Utvärdering av försöksverksamheten med treårig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan. Andra året. U.

Statens offentliga utredningar 1990

Kronologisk förteckning

76. Allmän pension. S.
 77. Allmän pension. Bilagor. S.
 78. Allmän pension. Expert rapporter. S.
 79. Utlänningsnämnd. A.
 80. Förskola för alla barn 1991 - hur blir det? S.
 81. Vapenfrivärningens effekter. En undersökning av tillståndsärenden 1980 - 1989. Fö.
 82. Vad kostar begravnings - vem betalar? C.
-

Statens offentliga utredningar 1990

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

- Strömgatan 18 - Sveriges statsministerbostad. [10]
Välfärd och segregation i storstadsregionerna. [20]
Staden. [32]
Urban Challenges. [33]
Stadsregioner i Europa. [34]
Storstädernas ekonomi 1982-1996. [35]
Storstadsliv. Rika möjligheter- hårda villkor. [36]
Demokrati och makt i Sverige. [44]

Justitiedepartementet

- Meddelarrätt. [12]
Översyn av sjölagen 2. [13]
Översyn av upphovsrättslagstiftningen. [30]
Skärpt tillsyn - huvuddrag i en reformerad datalag. [61]
Skuldsaneringslag. [74]

Utrikesdepartementet

- Förbud mot tjänstehandel med Sydafrika m.m. [6]
Organisation och arbetsformer inom bilateralt utvecklingsbistånd. [17]
SIPRI 90 - om SIPRIs finansiering och arbetsformer. [69]

Försvarsdepartementet

- Svensk säkerhetspolitik i en föränderlig värld. [5]
Beredskapen mot oljeutsläpp till sjöss. [15]
Förmånssystemet för värplikliga m. fl. [26]
Personaltutbildning inom totalförsvaret. [57]
Sekretess för landskapsinformation. [71]
Vapenfrivningens effekter. En undersökning av tillståndsärenden 1980 - 1989. [81]

Socialdepartementet

- Överklagningsrätt och ekonomisk behovsprövning inom socialtjänsten. [2]
Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn. Idéskisser och bakgrundsmaterial. [8]
Handikapp och välfärd? - En lägesrapport. [19]
Tobakslag. [29]
Samhällsstöd till underhållsbidragsberättigade barn, del III. [48]
Allmän pension. [76]
Allmän pension. Bilagor. [77]
Allmän pension. Expert rapporter. [78]
Förskola för alla barn 1991 - hur blir det? [80]

Kommunikationsdepartementet

- Transportrådet. [4]
Storstadstrafik 5 - ett samlat underlag. [16]
Post & Tele - Affärsverk med regionalt och socialt ansvar. [27]
Utbyte av utländska körkort. [52]
Flygplats 2000 - De svenska flygplatserna i framtiden. [55]
Transportstöd. [73]

Finansdepartementet

- Långtidsutredningen 1990. [14]
Lag om folkbokföringsregister m.m. [18]
Författningsreglering av nya importrutiner m.m. [37]
Kapitalavkastningen i bytesbalansen. [45]
Särskild skatt i den finansiella sektorn. [46]
Beskattningsav stipendier. [47]
Ny folkbokföringslag. [50]
Skatt på lotterier och spel. [56]
Återbetalning av mervärdesskatt till utländska företagare. [67]

Utbildningsdepartementet

- En idrottshögskola i Stockholm - struktur, organisation och resurser för en självständig högskola på idrottens område. [3]
Lagstiftning för reklam i svensk TV. [7]
Vidgad vuxenutbildning för utvecklingsstörda. [11]
Konstnärens villkor. [39]
Folkhögskolan i framtidsperspektiv. [65]
Det fria bildningsarbetet. Debattinlägg om folkbildningen och folkhögskolan i framtiden. [66]
Lokalt ledd närradio. [70]
Utvärdering av försöksverksamhet emed treårig yrkesinriktad utbildning i gymnasieskolan. Andra året. [75]

Jordbruksdepartementet

- Skada av vilt. [60]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Perspektiv på arbetsförmedlingen. [31]
Arbete och hälsa. [49]
Arbetslivsforskning - Inriktning, organisation, finansiering. [54]
Utlänningsnämnd. [79]

Statens offentliga utredningar 1990

Systematisk förteckning

Bostadsdepartementet

Kostnader för fastighetsbildning m. m. [9]
Tomträttsavgäld. [23]

Industridepartementet

Företagsförvärv i svenskt näringsliv. [1]

Civildepartementet

Ny kommunallag. [24]
Konkurrensen inom livsmedelssektorn. [25]
Att följa upp kommunal verksamhet - En internationell utblick. [28]
Tio år med jämställdhetslagen - utvärdering och förslag. [41]
Internationellt ungdomsutbyte. [42]
Förenklad statistikreglering; med förslag till lag om den statliga statistikframställningen. [43]
SÄPO Säkerhetspolisens arbetsmetoder, personalkontroll och meddelarfrihet. [51]
I skuggan av de stora - De mindre partiernas villkor i kommunalpolitiken. [53]
Konkurrens i inrikesflyget. [58]
Konkurrensen inom bygg/bosektorn. [62]
Svensk lönestatistik. [63]
Årlig revision i statsförvaltningen. [64]
Vad kostar ett statsbidrag? [68]
Lokalkontor. [72]
Vad kostar begravnings - vem betalar? [82]

Miljö- och energidepartementet

Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. [21]
Den elintensiva industrin under kärnkraftsavvecklingen. Bilagedel. [22]
Översyn av naturvårdslagen m.m. [38]
Kärnkraftsavveckling - kompetens och sysselsättning. [40]

Miljödepartementet

Sätt värde på miljön! Miljöavgifter och andra ekonomiska styrmedel. [59]

KUNGL. BIBL.
1990-10-22
STOCKHOLM